

PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS ORGANIZĀCIJU SEKTORS LATVIJĀ

Sektora pārskats
un tendences

Vajadzības
un risinājumi

Sociālā un ekonomiskā
ietekme

LATVIJAS
PILSONISKĀ
ALIANSE

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

SATURS

IEVADS	4
INFORMĀCIJA PAR PĒTĪJUMU	4
IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI	5
I SADAĻA NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU SEKTORS LATVIJĀ	6
KONTEKSTA RAKSTUROJUMS: NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU SEKTORS KOPUMĀ	6
NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU KOPSKAITS.....	6
AKTĪVO ORGANIZĀCIJU SKAITS.....	8
DARBĪBAS JOMAS	10
NODARBINĀTĪBA SEKTORĀ	10
FINANSES SEKTORĀ.....	11
SABIEDRISKĀ LABUMA ORGANIZĀCIJU SKAITS	13
KOPSAVILKUMS.....	14
PSO IDENTIFICĒŠANAS PROBLEMĀTIKA UN METODOLOĢIJA	16
KONTEKSTA RAKSTUROJUMS: PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS ORGANIZĀCIJU SEKTORS LATVIJĀ	23
PSO KOPSKAITS.....	23
AKTĪVO PSO SKAITS.....	24
PSO DARBĪBAS ILGUMS.....	26
PSO DARBĪBAS JOMAS.....	27
NODARBINĀTĪBA PSO	27
PSO FINANCES	29
PSO – SABIEDRISKĀ LABUMA ORGANIZĀCIJU SKAITS	33
KOPSAVILKUMS.....	34
NVO UN PSO SALĪDZINOŠIE DATI	37
KOPĒJAIS NVO UN PSO SKAITS.....	37
NVO DARBĪBAS JOMU IDENTIFICĒŠANAS PROBLEMĀTIKA	37
AKTĪVO NVO UN PSO SKAITS	37
NODARBINĀTĪBA NVO UN PSO SEKTOROS.....	38
NVO UN PSO SEKTORU FINANCES.....	39
SABIEDRISKĀ LABUMA ORGANIZĀCIJU ĪPATSVARS NVO UN PSO SEKTOROS	40
II SADAĻA NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU SEKTORA VAJADZĪBAS UN RISINĀJUMI	41
KOPSAVILKUMS: SEKTORA RESURSU VAJADZĪBAS.....	41
FINANŠU RESURSU PIEEJAMĪBA.....	41
CILVĒKRESURSI.....	42
ORGANIZĀCIJU LĪDZDALĪBA LĒMUMU PIEŅEMŠANAS PROCESĀ	43
III SADAĻA NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU SOCIĀLEKONOMISKĀ IETEKME	46

PIENESUMS IKP UN VALSTS IEGULDĪJUMI	46
MĒRĶIS	46
GALVENIE SECINĀJUMI	46
PĒTĪJUMĀ IZMANTOTO TERMINU SKAIDROJUMS	49
IEVADS.....	51
NVO SEKTORA PIENESUMS IKP	53
METODOLOĢIJA	53
SOCIĀLĀS EKONOMIKAS SATELĪTKONTS	54
MULTIPLIKATORI	56
NOVĒRTĒJUMI	56
SOCIĀLĀS EKONOMIKAS SATELĪTKONTS	58
MULTIPLIKATORI	60
VALSTS IEGULDĪJUMI NVO SEKTORĀ	61
PIELIKUMS: VALSTS BUDŽETA FINANSĒTĀ PROGRAMMA “NVO FONDS”	66
PAR FONDU	66
NETIEŠĀ IETEKME	67
RADĪTĀ IETEKME	67
GADĪJUMU ANALĪZE	70
LATVIJAS NVO IEGULDĪJUMS ANO.....	72
LGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶU SASNIEGŠANĀ	72
IEVADS.....	72
KAS IR ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶI (IAM)?	72
KĀ LATVIJAI SOKAS AR IAM SASNIEGŠANU?	73
NVO IEGULDĪJUMS IAM	74
PIRMAIS RISINĀJUMS. NVO IEGULDĪJUMA MĒRĪŠANA NACIONĀLĀ LĪMENĪ.....	76
OTRAIS RISINĀJUMS. NVO IEGULDĪJUMA MĒRĪŠANA ORGANIZĀCIJAS LĪMENĪ.	78
NVO LABUMI SAVA IEGULDĪJUMA MĒRĪŠANAI	79
KOPSAVILKUMS UN REKOMENDĀCIJAS	81
IV SADAĻA NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU IETEKME SOCIĀLI POLITISKAJOS PROCESOS	82
KONTEKSTS.....	82
PAMATOJUMS IZVĒLĒTAJAI PIEEJAI	87
RISINĀJUMS	88
PLATFORMAS REZULTĀTI	89

IEVADS

INFORMĀCIJA PAR PĒTĪJUMU

Biedrība “Latvijas Pilsoniskā alianse” 2020. gada oktobrī uzsāka Aktīvo iedzīvotāju fonda programmas projektu “Pētījumi par pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektoru Latvijā 2020-2024”, kura mērķis ir sagatavot regulārus pārskatus par pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbību Latvijā, to attīstības tendencēm un nepieciešamiem tiesiskās un finanšu vides uzlabojumiem. Projekts kopumā ilga 4,5 gadus.

Projekta ietvaros tika izstrādāti 3 pētījumi:

1. pētījums “**Latvijas biedrību un nodibinājumu klasifikācijas problēmas un risinājumi**” tika veikts no 2020. gada oktobra līdz 2021. gada martam.
2. pētījums “**Pilsoniskās sabiedrības organizāciju resursi: esošā situācija un vajadzības 2022**” tika veikts no 2022. gada janvāra līdz oktobrim.
3. pētījums “**Pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektors Latvijā**” tika veikts no 2023. gada jūnija līdz 2024. gada aprīlim un tā mērķis ir apkopot faktisko informāciju par pilsoniskās sabiedrības organizācijām, analizēt bāzes datus un izstrādāt ieteikumus pilsoniskās sabiedrības turpmākajai attīstībai. Šajā pētījumā tika arī analizētas izmaiņas pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbības jomās, kapacitātē, finanšu un cilvēkresursu piesaistē no 2019.-2023. gadam.

Kā papildus rezultāti tika izstrādāti vairāki nodevumi: 1) pilsoniskās sabiedrības organizāciju datu bāze; 2) bezmaksas tiešsaistes resurss pilsoniskās sabiedrības organizācijām - juridisko dokumentu paraugi, kas atbilst Eiropas Savienības un Latvijas tiesiskajam regulējumam; 3) metodoloģija un aprēķini Latvijas biedrību un nodibinājumu sociālekonomiskā multiplikatīvā efekta noteikšanai; 4) metodoloģija un digitālais rīks Latvijas biedrību un nodibinājumu ietekmes noteikšanai uz sabiedriski politiskajiem procesiem.

Bezmaksas pētījumu lejupielāde: <https://nvo.lv/lv/portfelis/petijumi>

Pētījumu izstrādāja Latvijas Pilsoniskās alianses komanda:

Kristīne Zonberga, direktore (īpaši metodoloģiskais risinājums sociālās ietekmes mērījumiem)

Gints Klāsons, datu analītiķis (sadaļa par sektora tendencēm)

Līna Austrā Putāne, politikas koordinators (īpaši sadaļas par sociālekonomisko piensumu)

Ārējais eksperts: Uldis Spuriņš, ekonomists (sadaļa par NVO ekonomisko piensumu)

Pētījums sagatavots projekta “Pētījumi par pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektoru Latvijā 2020-2024” ietvaros, kas tiek īstenots ar Islandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas atbalstu caur EEZ un Norvēģijas grantu programmu “Aktīvo iedzīvotāju fonds”. Par materiāla saturu atbild Latvijas Pilsoniskā alianse.

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

ANO	Apvienot Nāciju organizācija
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
ILO	Starptautiskā Darba Organizācija (International Labour Organization)
IKP	Iekšzemes kopprodukts
LPA	Latvijas Pilsoniskā alianse
Lursoft	SIA Lursoft IT
NACE kods	NACE 2. red. klasifikācija, kas izstrādāta un apstiprināta ar 2006. gada 20. decembra Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr.1893/2006, ar ko izveido NACE 2. red. saimniecisko darbību statistisko klasifikāciju, kā arī groza Padomes Regulu (EEK) Nr.3037/90 un dažas EK regulas par īpašām statistikas jomām.
NVO	Nevalstiskās organizācijas
PSO	Pilsoniskās sabiedrības organizācijas
SLO	Sabiedriskā labuma organizācija
SLO statuss	Sabiedriskā labuma organizācijas statuss
ILO	Starptautiskā Darba Organizācija (International Labour Organization)
VID	Valsts ieņēmumu dienests

I SADAĻA NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU SEKTORS LATVIJĀ

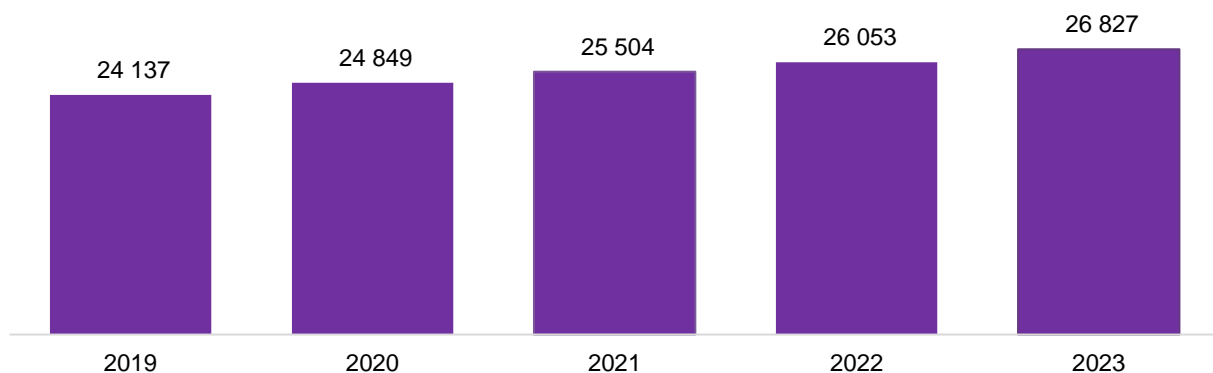
KONTEKSTA RAKSTUROJUMS: NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU SEKTORS KOPUMĀ

Autors: Gints Klāsons

NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU KOPSKAITS

2023. gadā Latvijā kopumā bija reģistrētas 26 928 biedrību un nodibinājumu. Organizāciju skaits ik gadu pieaug par aptuveni 3% jeb 600-700 vienībām (starpība starp jaundibinātām un likvidētām NVO). Novērojams, ka no 2019. līdz 2022. gadam jaundibinātu NVO skaits ik gadu samazinājies, bet 2023. gadā tas atkal atgriezies 2019. gada līmenī. Gadā vidēji tiek dibinātas ap 900-1000 jaunu NVO. Savukārt, likvidētas tiek vidēji 250-300 NVO gadā¹.

No visām organizācijām pēc veida aptuveni 90% sastāda biedrības un nodibinājumi. Dažādi citi organizāciju veidi (sabiedriskās organizācijas, fondi, arodbiedrības, partijas, u.c.) veido aptuveni 10%².

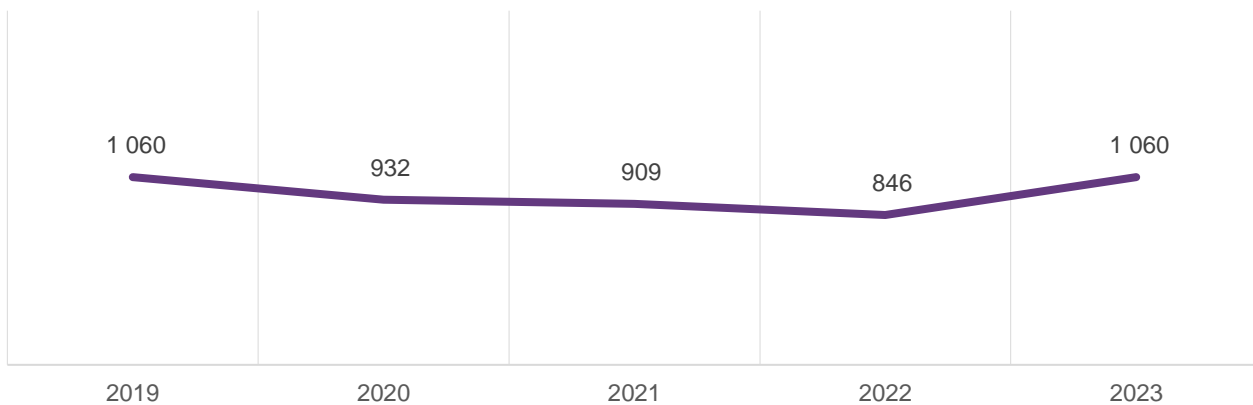
1. attēls. Aktīvo (nelikvidēto) sabiedrisko organizāciju, to apvienību, biedrību un nodibinājumu skaits* pa gadiem. (*kopējais reģistrēto un nelikvidēto subjektu skaits uz atbilstošā gada beigām)³

¹ Informācija no LPA sagatavotā NVO sektora monitoringa 2023: <https://nvo.lv/lv/portfelis/petijumi/nvo-sektora-monitorings-20232023-06-30>

² Turpat.

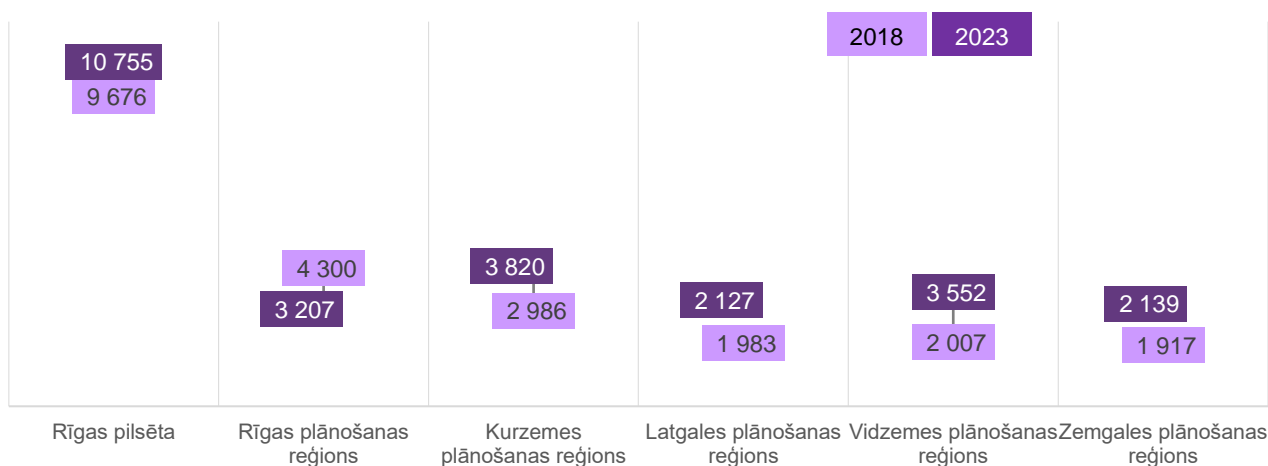
³ Lursoft: <https://www.lursoft.lv/lursoft-statistika/?&id=41>.

2. attēls. Sabiedrisko organizāciju, to apvienību, biedrību un nodibinājumu dibināšanas dinamika pa gadiem.⁴

Reģionālā griezumā visvairāk NVO ir Rīgas pilsētā. Ārpus Rīgas visvairāk NVO reģistrētas **Kurzemes un Vidzemes plānošanas reģionos**. Vērtējot izmaiņas laika posmā no 2018. gada līdz 2023. gadam, novērojams, ka **Rīgas plānošanas reģionā organizāciju skaits ir samazinājies par 25%**, bet pārējos reģionos un Rīgā skaits bijis pieaugošs. **Vislielākais pieaugums redzams Vidzemes plānošanas reģionā (+77%)**, savukārt salīdzinoši nemainīgi rādītāji ir Latgales un Zemgales plānošanas reģionos.

1. attēls. Nodokļu maksātāju, kuru uzņēmējdarbības forma ir biedrība vai nodibinājums, skaits Latvijas reģionu griezumā.⁵

⁴ Lursoft: https://www.lursoft.lv/lursoft_statistika/?&id=41.

⁵ Valsts ieņēmumu dienests (pēc LPA datu pieprasījuma). Reģions definēts pēc nodokļu maksātāja datu apkopošanas brīdī norādītās juridiskās adreses.

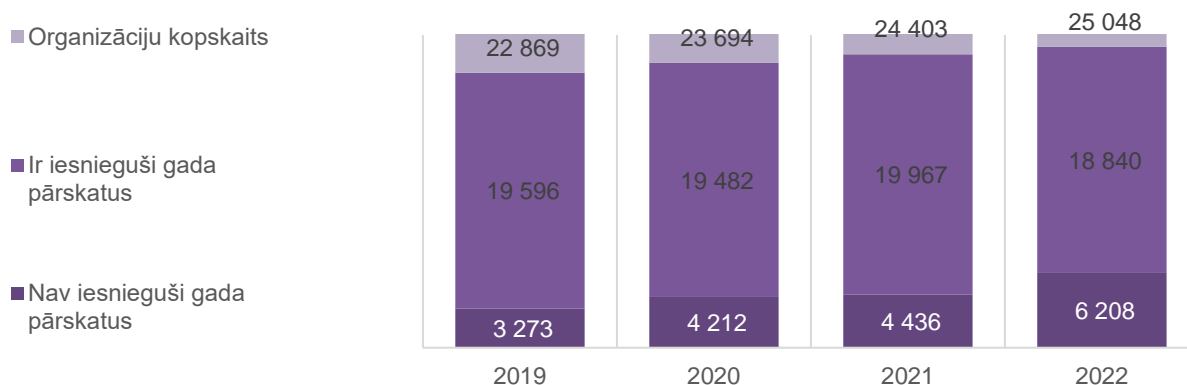
AKTĪVO ORGANIZĀCIJU SKAITS

Ne visas reģistrētās biedrības un nodibinājumi ir aktīvi un faktiski strādā.⁶ Viens no rādītājiem, kas netieši ļauj konstatēt aktīvo organizāciju skaitu, ir gada pārskatu iesniegšana. Šādus datus ļauj iegūt Valsts ieņēmumu dienesta (VID) statistika par gada pārskatus iesniegušo NVO skaitu.

NB! Ziņojuma turpinājumā norādītie VID dati attiecas tikai uz biedrībām un nodibinājumiem, neskaitot visas pārējās organizāciju iespējamās formas (arodbiedrības, sabiedriskie fondi, baznīcas, draudzes, klosteri, misijas, partijas, savienības, korporācijas, profesionālās biedrības). Tādēļ organizāciju kopskaits šajos datos ir nedaudz zemāks, nekā iepriekšējā sadaļā uzrādītajos Lursoft rādītājos.

Dati liecina, ka **pēdējo četrus gadus laikā tādu organizāciju īpatsvars, kas nav iesniegušas gada pārskatus, ir palielinājies**. Ja 2019. gadā tādu bija 14 % no visām organizācijām, tad 2020.-2021. gadā – 18 %, bet **2022. gadā jau – 25%**. 2022. gadā no kopumā 25 048 nodokļu maksātāju, kuru uzņēmējdarbības forma ir biedrība vai nodibinājums, gada pārskatus nebija iesniegušas 6 208 organizācijas.

Lai risinātu to, ka valsts uzturētos reģistros pastāv tik liels īpatsvars organizāciju, kas ilgstoši nedarbojas, Tieslietu ministrija ir izstrādājusi priekšlikumus grozījumiem Biedrību un nodibinājumu likumā⁷, paredzot atvieglotu likvidēšanas procedūru un tiesības Uzņēmumu reģistram un Valsts ieņēmumu dienestam izslēgt no reģistra organizācijas, kas ilgstošā periodā nav bijušas aktīvas un arī nav sniegušas par sevi ziņas Valsts ieņēmumu dienestam vai Uzņēmumu reģistram.

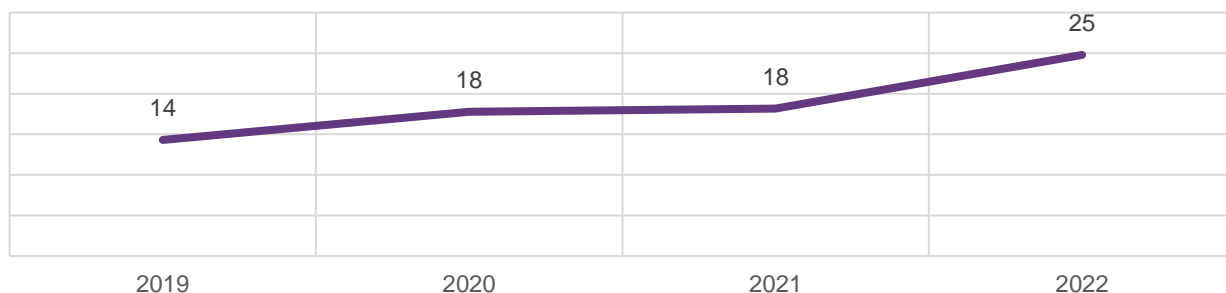
4. attēls. Biedrības un nodibinājumi, kas iesnieguši gada pārskatus.⁸

⁶ Šeit un turpmāk izmantoti dati un informācija no LPA sagatavotā NVO sektora monitoringa 2023 (adaptējot šī ziņojuma kontekstam): https://nvo.lv/lv/portfelis/petijumi/nvo_sektora_monitorings_20232023-06-30

⁷ Tiesību aktu portāls, Grozījumi Biedrību un nodibinājumu likumā (Nr. 21-TA-933) <https://tapportals.mk.gov.lv/structuralizer/data/nodes/365944fb-1951-42d6-a8ca-8fb2db02a806/preview>

⁸ Valsts ieņēmumu dienests (pēc LPA datu pieprasījuma).

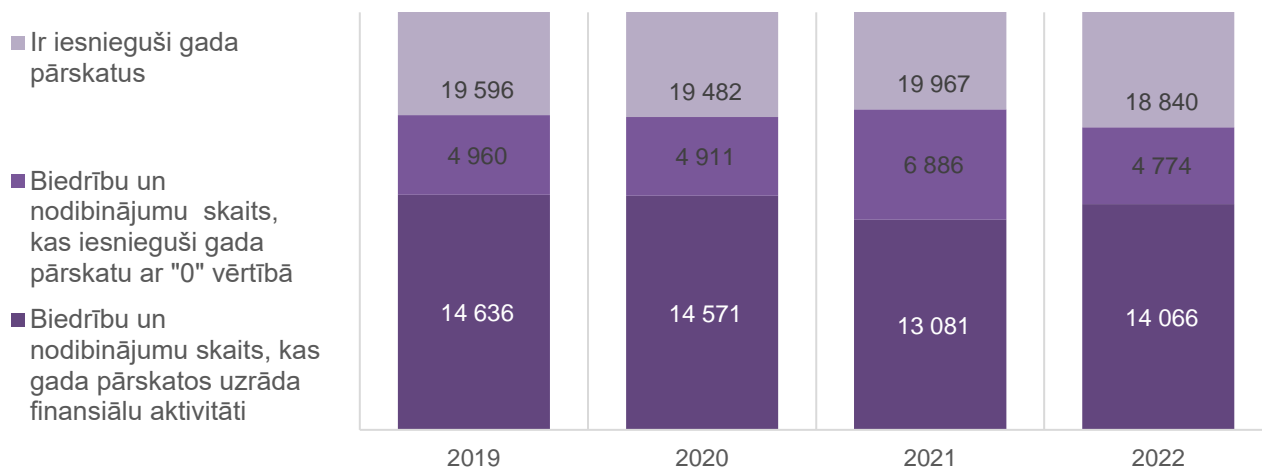

2. attēls. Biedrību un nodibinājumu, kas nav iesnieguši gada pārskatus, īpatsvars.⁹

Lai gan gada pārskatu iesniegšana liecina par zināmu aktivitāti organizācijā, tomēr to nevar izmantot kā drošticamu rādītāju organizāciju regulārai ikdienas darbībai (aktivitātei). To, savukārt, netieši iespējams identificēt pēc organizāciju finanšu aktivitātes. Ja gada pārskatos tiek uzrādīta kaut minimāla finanšu plūsma, iespējams pieņemt, ka organizācijā notiek darbība.

Analizējot organizācijas šādā aspektā, novērojams, ka **2022. gadā kopumā bija 14 066 organizācijas, kuru gada pārskatos tiek uzrādīta finanšu plūsma ieņēmumos**. Tas nozīmē, ka no visām aktīvajām organizācijām, kuras ir iesniegušas gada pārskatus, par ekonomiski aktīvām var uzskatīt 75%, kamēr 25% neuzrāda nekādu finanšu aktivitāti. Pēdējo četru gadu periodā šis rādītājs bijis nemainīgs, izņemot 2022. gadu, kad tas samazinājies līdz 66%.

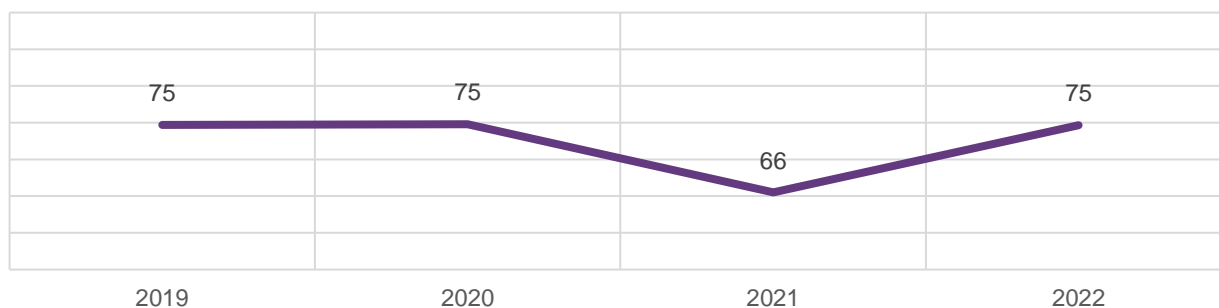
Jāpiebilst – ja vērtē attiecībā pret kopējo organizāciju skaitu (nevis tikai to, kuras iesniegušas gada pārskatus), tad ekonomiski aktīvo organizāciju īpatsvars 2022. gadā ir tikai 54%. Pie tam – novērojama šī rādītāja samazināšanās. 2019. gadā rādītājs bija 61%, 2020. gadā 59%.

6. attēls. Biedrības un nodibinājumi, kuru gada pārskatos tiek uzrādīta finanšu aktivitāte.¹⁰

⁹ Valsts ieņēmumu dienests (pēc LPA datu pieprasījuma), autoru aprēķini.

¹⁰ Valsts ieņēmumu dienests (pēc LPA datu pieprasījuma).

7. attēls. Biedrību un nodibinājumu, kuru gada pārskatos tiek uzrādīta finanšu aktivitāte, īpatsvars.¹¹

DARBĪBAS JOMAS

Biedrību un nodibinājumu darbības jomas šobrīd iespējams identificēt vienā no diviem veidiem:

(1) saimniecisko darbību statistiskās klasifikācijas (NACE), (2) biedrību un nodibinājumu klasificēšana atbilstoši to darbības jomai saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 779 “Biedrību un nodibinājumu klasificēšanas noteikumi”. Kā norādīts Latvijas Pilsoniskās alianses un domnīcas "Providus" 2021. gada pētījumā “Latvijas biedrību un nodibinājumu klasifikācijas problēmas un risinājumi”¹², **neviens no šiem veidiem nedod skaidru priekšstatu par darbības jomām**. Tam par iemeslu ir divi apstākļi. Pirmkārt, **tikai daļa organizāciju ir norādījušas konkrētu darbības jomu**. Otrkārt, **no tiem, kas ir norādījuši, liela daļa nespēj savu darbības jomu identificēt nevienā no klasifikatoru kategorijām** un tādējādi tiek apvienotas kategorijā "Cits". Piemēram, biedrību un nodibinājumu klasificēšanas atbilstoši to darbības jomai saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 779 “Biedrību un nodibinājumu klasificēšanas noteikumi” ietvaros no kopumā 26,8 tūkst. NVO 22,8 tūkst. nenorāda darbības jomu (tātad **tikai 15% norāda darbības jomu**). Tai pat laikā jāuzsver, ka pēdējo piecu gadu laikā to NVO skaits, kas darbības jomu norāda, ir palielinājies – 2018. gadā tādu bija tikai 6%¹³. Tomēr – kamēr konkrēta darbības joma nav identificējama lielākajai daļai no organizācijām, korekta statistiskā analīze un interpretācija par sektoru kopumā nav iespējama.

NODARBINĀTĪBA SEKTORĀ

2022. gadā biedrībās un nodibinājumos **kopumā tika nodarbināti 21 905 darba ņēmēju**. Kopš 2019. gada nodarbināto skaits ik gadus samazinās – kopš 2019. gada samazinājums par aptuveni 5 tūkst. personu.

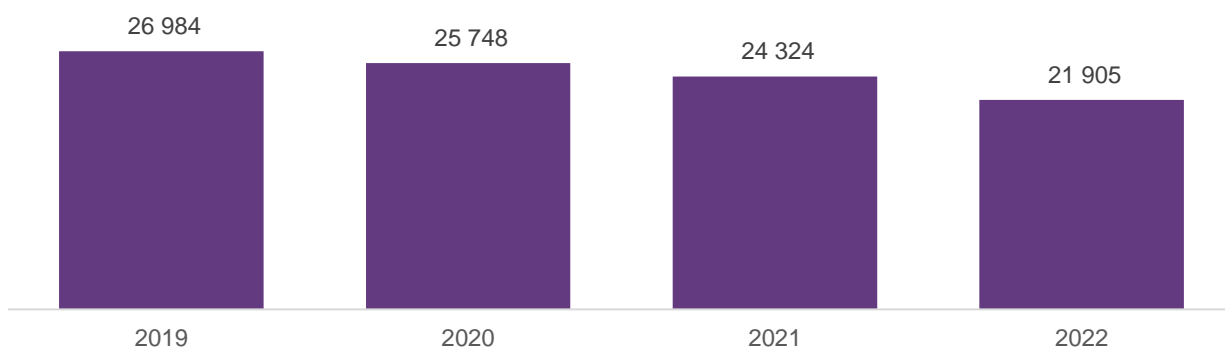
Lai gan kopējais nodarbināto personu skaits ir šķietami liels, tomēr tie tiek nodarbināti nelielā daļā no visām NVO. **Tikai 17% NVO ir vismaz viens nodarbinātais**, kamēr 83% nenodarbina nevienu

¹¹ Valsts ieņēmumu dienests (pēc LPA datu pieprasījuma), autoru aprēķini.

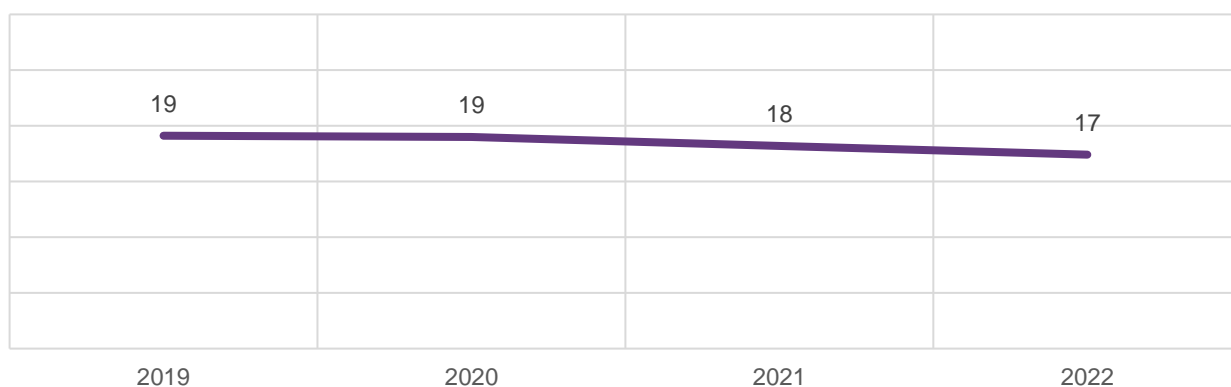
¹² Latvijas biedrību un nodibinājumu klasifikācijas problēmas un risinājumi: <https://providus.lv/wp-content/uploads/2023/11/Providus-Latgale.pdf>

¹³ Latvijas nevalstisko organizāciju sektora pārskats: skaits, aktivitāte, finanses 2019: <https://nvo.lv/uploads/201911141454365728.pdf>

personu. Pie tam – tādu organizāciju īpatsvars, kurās ir nodarbinātie, pēdējo četrus gadus posmā uzrāda tendenci samazināties (no 19% 2019. gadā).

8. attēls. Kopējais nodarbināto skaits biedrībās un nodibinājumos.¹⁴

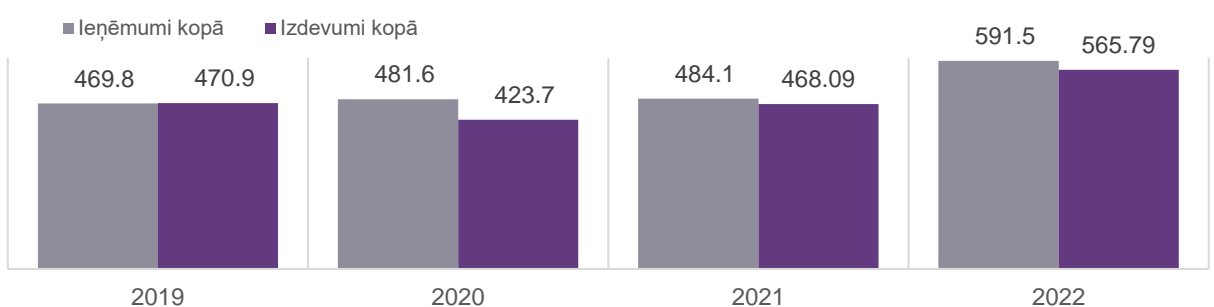

3. attēls. Biedrību un nodibinājumu īpatsvars, kurās ir bijis kaut viens darba ņēmējs konkrētajā gadā.¹⁵

FINANSES SEKTORĀ

Biedrību un nodibinājumu **kopējie ieņēmumi** 2022. gadā **sastāda aptuveni 590 milj. Eur.** 2020.-2021. gadu posmā ieņēmumi nebija būtiski mainījušies, bet 2022.gadā tie ir pieauguši par 22% attiecībā pret iepriekšējo gadu.

Tai pat laikā **izdevumi pēdējo divu gadu laikā ir pieauguši izteikti straujāk.** Ja 2020. gadā tie bija kritušies par 10%, tad 2021. gadā pieauga par 10% un 2022. gadā par 21% attiecībā pret iepriekšējo gadu. Pēdējo **četrus gadus posmā kopumā izdevumi ir auguši straujāk, nekā ieņēmumi.**

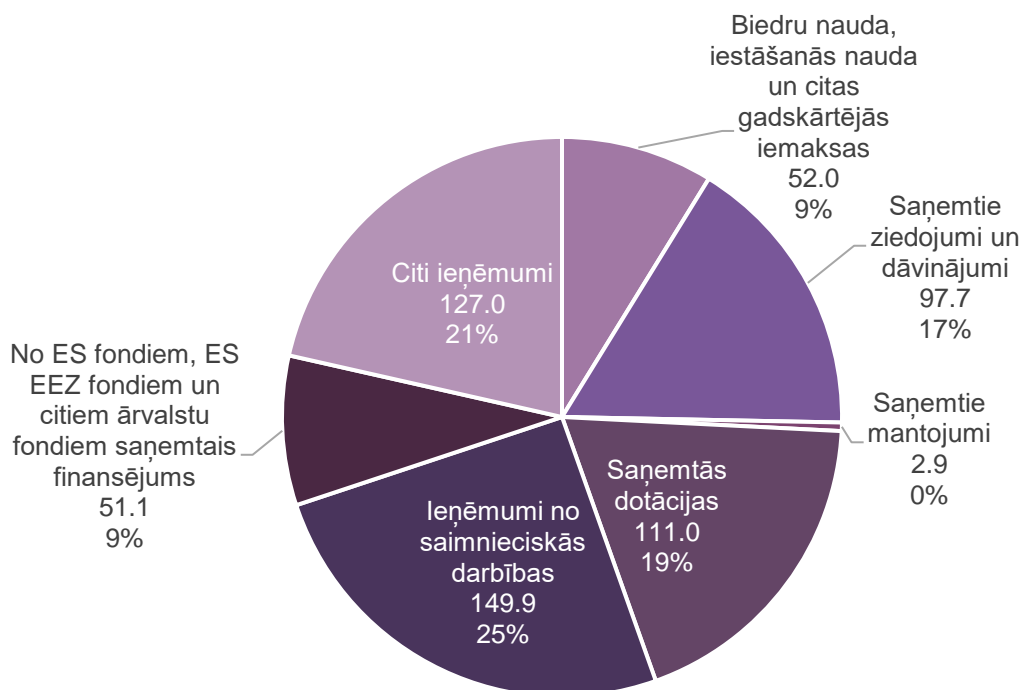
10. attēls. Biedrību un nodibinājumu ieņēmumi un izdevumi, milj. eiro.¹⁶

¹⁴ Valsts ieņēmumu dienests (pēc LPA datu pieprasījuma).

¹⁵ Valsts ieņēmumu dienests (pēc LPA datu pieprasījuma), autoru aprēķini.

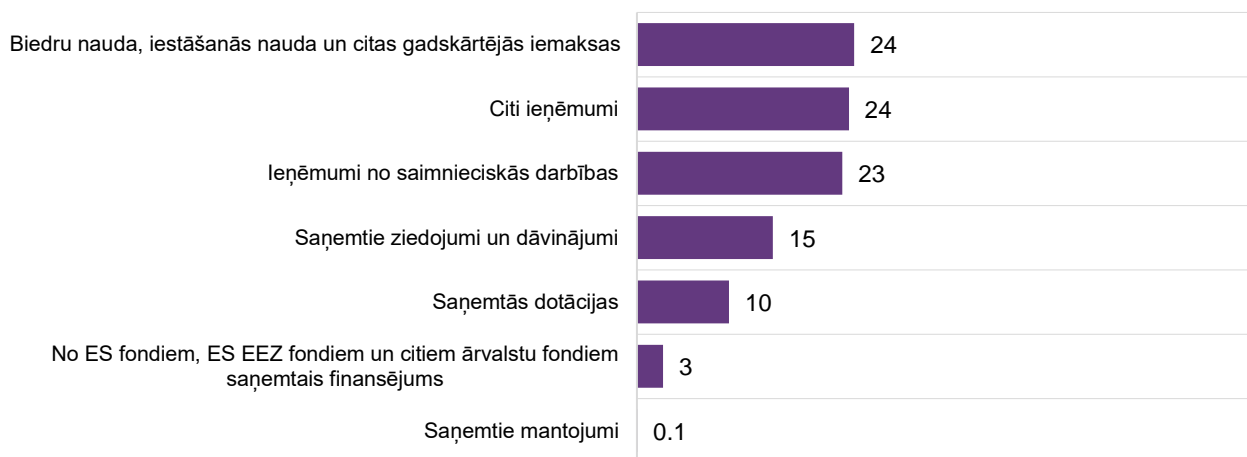
¹⁶ Valsts ieņēmumu dienests (pēc LPA datu pieprasījuma).

Analizējot kopējos sektora ieņēmumus, secināms, ka **25% no visu organizāciju ieņēmumiem veido ieņēmumi no saimnieciskās darbības, 19% veido dotācijas, vēl 21% dažādi citi ieņēmumi. Ziedojumi veido tikai 17% no sektora ieņēmumiem, bet ES un citu ārvalstu fondu finansējums tikai 9%. Biedru naudas veido 9% no kopējiem ieņēmumiem.**

11. attēls. Biedrību un nodibinājumu ieņēmumu struktūra 2022.gadā, milj. eiro, %.¹⁷

Datus iespējams analizēt arī citādā griezumā – cik lielai daļai no organizācijām ir bijuši ieņēmumi no konkrētiem avotiem. Šādā griezumā dati liecina, ka **tikai 24% no visām organizācijām ir ieņēmumi no biedru naudām, 23% no saimnieciskās darbības, 15% no ziedojumiem, 10% no dotācijām un 3% no ārvalstu fondiem.**

¹⁷ Valsts ieņēmumu dienests (pēc LPA datu pieprasījuma), autoru aprēķini.

12. attēls. Biedrības un nodibinājumi, kam ir ieņēmumi no konkrētajiem avotiem 2022.gadā, %.¹⁸

Salīdzinot finanšu rādītājus laika posmā no 2019. līdz 2022. gadam, novērojams, ka **visās ieņēmumu kategorijās to organizāciju skaits, kuras uzrāda finansiālu aktivitāti, ir pakāpeniski samazinājies**. Tas liecina, ka **sektora finanšu aktivitāte samazinās**. Īpaši samazinājies to organizāciju skaits, kas saņēmušas ziedojumus (-27%) un dotācijas (-6%). Jāuzsver – lai gan kopsummā ziedojumi un dotācijas ir pat palielinājušās, tie nonāk pie arvien šaurāka organizāciju loka.

Rezerves fondu savos gada pārskatos uzrāda aptuveni katrā trešā organizācija. Ik gadu samazinās tādu organizāciju skaits, kurām ir rezerves fonds. Tai pat laikā kopējais sektora rezerves fonds ir bijis pieaugošs. Tas norāda, ka **liela daļa finanšu resursu uzkrājas nelielā daļā no sektora**.

	2019	2020	2021	2022	2022/2019, skaits	2022/2019, %
Biedru nauda, iestāšanās nauda un citas gadskārtējās iemaksas	5003	4897	4818	4839	-164	-3%
Saņemtie ziedojumi un dāvinājumi	3374	3133	3009	3029	-345	-10%
Saņemtās dotācijas	2193	2110	2055	2051	-142	-6%
Ieņēmumi no saimnieciskās darbības	4630	4474	4507	4576	-54	-1%
No ES fondiem, ES EEZ fondiem u.c. ārvalstu fondiem saņemtais	461	487	504	584	123	27%
Citi ieņēmumi	4776	4532	4572	4720	-56	-1%
Ieņēmumi	11253	11112	11112	11016	-237	-2%
Rezerves fonds	6430	6517	6617	6055	-375	-6%

13. attēls. Biedrības un nodibinājumi, kam ir ieņēmumi no konkrētajiem avotiem – izmaiņas 2022/2019.¹⁹

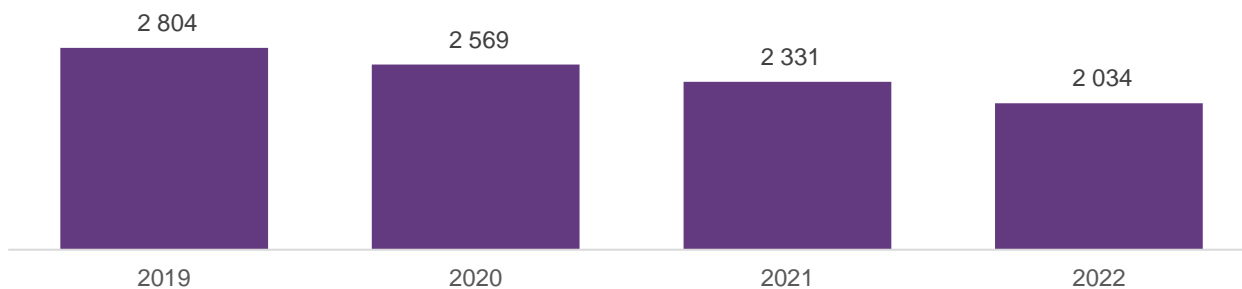
SABIEDRISKĀ LABUMA ORGANIZĀCIJU SKAITS

2022. gadā Latvijā bija **kopumā 2034 biedrības un nodibinājumi, kam ir piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss** (turpmāk – SLO). Kopš 2019. gada **SLO skaits ik gadus ir samazinājies** (kopējais samazinājums -27% jeb 770 vienības).

Kā pamatdarbības veidu 51% SLO norāda sabiedrisko, politisko un citu organizāciju darbību. 23% SLO īsteno sporta nodarbības, izklaides un atpūtas darbību. 8% SLO darbojas izglītības jomā, bet 6% radošo, māksliniecisko un izklaides darbības jomā. Savukārt 5% SLO darbojas sociālās aprūpes jomā. Dažādu citu darbības jomu SLO skaits ir neliels.

¹⁸ Valsts ieņēmumu dienests (pēc LPA datu pieprasījuma), autoru aprēķini.

¹⁹ Valsts ieņēmumu dienests (pēc LPA datu pieprasījuma).

14. attēls. Sabiedriskā labuma organizāciju skaits.²⁰

KOPSAVILKUMS

2023. gadā Latvijā kopumā bija reģistrētas 26 928 biedrību un nodibinājumu. Organizāciju skaits ik gadu pieaug par aptuveni 3% jeb 600-700 vienībām (starpība starp jaundibinātām un likvidētām NVO). **Gadā vidēji tiek dibinātas ap 900-1000 jaunu NVO.** Savukārt, likvidētas tiek vidēji 250-300 NVO gadā.

Biedrību un nodibinājumu darbības jomas šobrīd iespējams identificēt vienā no diviem veidiem (atbilstoši NACE klasifikatoram vai atbilstoši darbības jomai saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 779 “Biedrību un nodibinājumu klasificēšanas noteikumi”), bet neviens no šiem veidiem **nedod skaidru priekšstatu par NVO darbības jomām.** Tam par iemeslu ir divi apstākļi. Pirmkārt, tikai daļa organizāciju ir norādījušas konkrētu darbības jomu. Otrkārt, no tiem, kas ir norādījuši, liela daļa nespēj savu darbības jomu identificēt nevienā no klasifikatoru kategorijām un tādējādi tiek apvienotas kategorijā "Cits".

Ne visas reģistrētās biedrības un nodibinājumi ir aktīvi un faktiski strādā. Viens no rādītājiem, kas netieši ļauj konstatēt aktīvo organizāciju skaitu, ir gada pārskatu iesniegšana. Šādus datus ļauj iegūt Valsts ieņēmumu dienests (VID) statistika par gada pārskatus iesniegušo NVO skaitu. Dati liecina, ka **pēdējo četru gadu laikā tādu organizāciju īpatsvars, kas nav iesniegušas gada pārskatus, ir palielinājies.** Ja 2019. gadā tādu bija 14 % no visām organizācijām, tad 2020.-2021. gadā – 18 %, bet 2022. gadā jau – 25%.

Lai gan **gada pārskatu iesniegšana liecina par zināmu aktivitāti organizācijā, tomēr to nevar izmantot kā drošticamu rādītāju organizāciju regulārai ikdienas darbībai** (aktivitātei). To, savukārt, **netieši iespējams identificēt pēc organizāciju finanšu aktivitātes.** Ja gada pārskatos tiek uzrādīta kaut minimāla finanšu plūsma, iespējams pieņemt, ka organizācijā notiek darbība. Analizējot organizācijas šādā aspektā, novērojams, ka 2022. gadā **no visām aktīvajām organizācijām, kuras ir iesniegušas gada pārskatus, par ekonomiski aktīvām var uzskatīt 75%, kamēr 25% neuzrāda nekādu finanšu aktivitāti.** Pēdējo četru gadu periodā šis rādītājs bijis nemainīgs, izņemot 2022. gadu, kad tas samazinājies līdz 66%.

²⁰ Valsts ieņēmumu dienests (pēc LPA datu pieprasījuma).

2022. gadā biedrībās un nodibinājumos **kopumā tika nodarbināti 21 905 darba ņēmēju**. Kopš 2019. gada **nodarbināto skaits ik gadus samazinās** – kopš 2019. gada samazinājums par aptuveni 5 tūkst. personu.

Lai gan kopējais nodarbināto personu skaits ir šķietami liels, tomēr **tie tiek nodarbināti nelielā daļā no visām NVO. Tikai 17% NVO ir vismaz viens nodarbinātais**, kamēr 83% nenodarbina nevienu personu.

Biedrību un nodibinājumu **kopējie ieņēmumi 2022. gadā sastāda aptuveni 590 milj. Eur. Pēdējo četru gadu posmā kopumā izdevumi ir auguši straujāk, nekā ieņēmumi**.

Analizējot kopējos sektora ieņēmumus, secināms, ka **25% no visu organizāciju ieņēmumiem veido ieņēmumi no saimnieciskās darbības, 19% veido dotācijas, vēl 21% dažādi citi ieņēmumi. Ziedojumi veido tikai 17% no sektora ieņēmumiem**, bet ES un citu ārvalstu fondu finansējums tikai 9%. Biedru naudas veido 9% no kopējiem ieņēmumiem.

Datus iespējams analizēt arī citādā griezumā – cik lielai daļai no organizācijām ir bijuši ieņēmumi no konkrētiem avotiem. Šādā griezumā dati liecina, ka **tikai 24% no visām organizācijām ir ieņēmumi no biedru naudām, 23% no saimnieciskās darbības, 15% no ziedojumiem, 10% no dotācijām un 3% no ārvalstu fondiem**.

Salīdzinot finanšu rādītājus laika posmā no 2019. līdz 2022. gadam, novērojams, ka **visās ieņēmumu kategorijās to organizāciju skaits, kuras uzrāda finansiālu aktivitāti, ir pakāpeniski samazinājies**. Tas liecina, ka **sektora finanšu aktivitāte samazinās**.

Rezerves fondu savos gada pārskatos uzrāda aptuveni katrā trešā organizācija. Ik gadu samazinās tādu organizāciju skaits, kurām ir rezerves fonds. Tai pat laikā kopējais sektora rezerves fonds ir bijis pieaugošs. Tas norāda, ka **liela daļa finanšu resursu uzkrājas nelielā daļā no sektora**.

PSO IDENTIFICĒŠANAS PROBLEMĀTIKA UN METODOLOĢIJA

Izmantojot esošos klasifikatorus un publiskajās datu bāzēs esošo informāciju par biedrībām un nodibinājumiem, šobrīd Latvijā nav iespējams drošticami identificēt tās NVO, kuras darbojas tieši pilsoniskās sabiedrības jomā. Kā norādīts jau 1.nodaļā, biedrību un nodibinājumu darbības jomas šobrīd iespējams identificēt vienā no diviem veidiem: (1) saimniecisko darbību statistiskās klasifikācijas (NACE), (2) biedrību un nodibinājumu klasificēšana atbilstoši to darbības jomai saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 779 "Biedrību un nodibinājumu klasificēšanas noteikumi". Abas iespējamība detalizēti tika analizētas Latvijas Pilsoniskās alianses un domnīcas "Providus" 2021. gada pētījumā "Latvijas biedrību un nodibinājumu klasifikācijas problēmas un risinājumi"²¹, secinot, ka **neviens no šiem veidiem nedod skaidru priekšstatu par NVO darbības jomām**. Tam par iemeslu ir divi apstākļi. Pirmkārt, **tikai daļa organizāciju ir norādījušas konkrētu darbības jomu**. Otrkārt, **no tiem, kas ir norādījuši, liela daļa nespēj savu darbības jomu identificēt nevienā no klasifikatoru kategorijām** un tādējādi tiek apvienotas kategorijā "Cits". Piemēram, biedrību un nodibinājumu klasificēšanas atbilstoši to darbības jomai saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 779 "Biedrību un nodibinājumu klasificēšanas noteikumi" ietvaros no kopumā 26,8 tūkst. NVO 22,8 tūkst. nenorāda darbības jomu (tātad **tikai 15% norāda darbības jomu**). Tātad – konkrēta darbības joma nav identificējama absolūtajam vairākumam no organizācijām.

Līdz ar to šobrīd vienīgais veids, kā identificēt tās organizācijas, kuru darbība būtu attiecināma ar pilsoniskās sabiedrības jomu, ir manuāla atlase, izmantojot publiski pieejamo informāciju. Tomēr – tā kā laukietilpības dēļ nav iespējams analizēt katras no 26,8 tūkst. reģistrēto organizāciju darbības jomas, šīs izpētes ietvaros atlases process īstenots noteiktos metodoloģiski secīgos soļos, kas ļāva pilsoniskās sabiedrības organizāciju (PSO) atlasīti veikt efektīvāk.

Šīs izpētes ietvaros izstrādājot aprēķinus par PSO kopskaitu, pētnieki sākotnēji vadījās pēc dažiem jau līdz šim veiktajiem pētījumiem konkrētajā aspektā. Pirmkārt, **aprēķinus par PSO Latvijā 2020. un 2021. gadā mēģinājuši īstenot Latvijas Kultūras akadēmijas pētnieki**, veicot izpēti par Latvijas valsts budžeta finansētās programmas "NVO fonds" ieviešanu²². Pētnieki **provizoriski rēķina, ka aptuveni 1 tūkstotis organizāciju** ir tādu, kas darbojas pilsoniskās sabiedrības jomā. Otrkārt, šāds aprēķins atbilst arī Latvijas Pilsoniskās alianses veiktajai izpētei par **ministriju un Saeimas līdzdalības mehānismos iesaistītajām organizācijām**²³ – aprēķini liecina, ka tādu organizāciju ir **kopskaitā 720**. Treškārt, netieši par iespējamo PSO kopskaitu liecina **Uzņēmumu reģistrā** norādītās organizāciju darbības jomas – kopumā **838 organizācijas atbilst pilsoniskās sabiedrības jomai** (darbības jomas: pilsonisko tiesību un cilvēktiesību aizsardzība, kopienas un apkaimes attīstība, jaunatnes biedrība vai nodibinājums, interešu aizstāvības organizāciju darbība, filantropijas starpniecība, brīvprātīgā

²¹ Latvijas biedrību un nodibinājumu klasifikācijas problēmas un risinājumi: <https://providus.lv/wp-content/uploads/2023/11/Providus-Latgale.pdf>

²² Valsts budžeta finansētās programmas "NVO fonds" darbības (rezultātu un ieguldījuma) izvērtēšana 2022. Izvērtējuma rezultātu ziņojums. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/5754/download?attachment>

²³ Sabiedriskā līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā. Latvijas Pilsoniskā aliansē. 2021. Pieejams: https://nvo.lv/uploads/zinojums_lidzdaliba_lemumu_pienemsana_2021.pdf

darba veicināšana, attīstības sadarbība). Šie dažādie aprēķini tika izmantoti kā izejas punkts PSO datu bāzes veidošanai un kopskaita identificēšanai.

Lai veiktu PSO atlasīti pēc konkrētiem, definētiem pamatprincipiem, šīs izpētes ietvaros tika **analizētas arī dažādas pieejas NVO sektora un specifiski PSO sektora tiešai vai netiešai definēšanai**. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas nav juridisks termins, tādēļ pazīmes vai principi, pēc kuriem tiek atlasītas terminam atbilstošas organizācijas, ir atšķirīgi. Pastāv vairākas tipoloģijas, ko var izmantot, lai iedalītu organizācijas kategorijās. Biežāk sastopamie tipoloģijas veidi ir tādi principi kā formālas vai neformālas iedzīvotāju apvienības, darbības jomas, ko tās veic, darbības mērķi – biedru labuma vai sabiedriskais labums²⁴.

Eiropas Padomes rekomendācijās noteikusi, ka biedrībai un nodibinājumiem jāatbilst sekojošiem kritērijiem (no Eiropas Padomes rekomendācijām (CN/Rec (20017) 14):

- Neatkarīga (*non-governmental aspect*) – nedz valsts, nedz pašvaldība nenosaka vajadzību izveidot organizāciju/neietekmē mērķus/ darbības metodes/pārvaldes institūciju.
- Sabiedrības (vajadzību) iniciēta.
- Nav peļņas gūšanas mērķa (*non-profit making*) – primārais jeb pamatmērķis ir saistīts ar biedrošanās brīvību).
- Saimnieciskā darbība – kā instruments pamatmērķa sasniegšanai.

ES skaidro, ka pilsoniskās sabiedrības organizācijas ietver visas nevalstiskās, bezpeļņas struktūras, kas ir nepartejiskas un nevardarbīgas un kas veicina un aizsargā pamattiesības un vērtības, uz kuru pamata ir dibināta ES, un pilsoniskās sabiedrības organizācijas definē kā: pilsoniskās sabiedrības organizācija (PSO) ir organizatoriska struktūra, kuras locekļi demokrātiskā procesā kalpo vispārējām interesēm un kurai ir vidutāja loma starp valsts iestādēm un iedzīvotājiem²⁵.

Līdzīgi **ES Pamattiesību aģentūra** (FRA) ziņojuma nolūkos pilsoniskās sabiedrības organizācijas tiek definētas tāpat kā aģentūras izveidošanas regulā (Regula (EK) Nr. 168/2007) – “pamattiesību jomā aktīvi iesaistītas nevalstiskas organizācijas un pilsoniskās sabiedrības iestādes” – un saskaņā ar Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumu 14 (2007) kā “brīvprātīgas pašpārvaldes struktūras vai organizācijas, kas izveidotas, lai īstenotu galvenokārt ar peļņas gūšanu nesaistītus mērķus, kurus izvirzījuši to dibinātāji vai biedri”. Ziņojumā ir ietverta informācija par PSO, kas saskaņā ar ANO Deklarāciju par cilvēktiesību aizstāvjiem “veicina cilvēktiesību aizsardzību un īstenošanu un cīnās par to” valstu un/vai starptautiskā līmenī²⁶.

Visas minētās ir ļoti vispārīgas definīcijas, kas definē principus plašā tvērumā, tomēr tie neļauj identificēt konkrētu organizāciju piederību PSO sektoram, jo ir pārāk plaši interpretējami. **Viens no definējumu konkretizēšanas piemēriem ir Latvijā pastāvošie finansējuma konkursi**, kuru ietvaros tiek piešķirts finansējums PSO organizācijām dažādu aktivitāšu īstenošanai. Šīs izpētes ietvaros tika apskatīti trīs šāda veida projektu konkursi.

²⁴ Plašāk par nevalstisko organizāciju tipoloģijas veidiem ES dalībvalstīs var iepazīties šeit: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/21adb612-42cb-11ed-92ed-01aa75ed71a1>

²⁵ EUR-Lex portāls: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/civil-society-organisation.html>

²⁶ Problēmas, ar ko saskaras pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kuras aizstāv cilvēktiesības ES: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-challenges-facing-civil-society-summary_lv.pdf

Aktīvo iedzīvotāju fonds projektu iesniedzēju kritērijos²⁷ pilsoniskās sabiedrības organizācijas definē kā biedrības vai nodibinājumus, kuru darbība vērsta uz sabiedrības labklājības celšanu, risinot vai nu pašas sabiedrības (tās grupas) identificētas problēmas vai sniedzot savu ieguldījumu valstisku mērķu sasniegšanā, un kuras:

- ir neatkarīgas no publiskās pārvaldes, politiskām partijām, reliģiskām organizācijām, komerciālām organizācijām un to ietekmes (t.sk. biedru vidū un pārvaldes institūcijās pēc īpatsvara vai darbības ietekmes uzskaitīto organizāciju vai to oficiālo pārstāvju ir mazākumā);
- pēc savas būtības/rakstura/darbības nevar tikt pielīdzinātas politiskām partijām, reliģiskām organizācijām, arodbiedrībām, darba devēju organizācijām vai kooperatīvām sabiedrībām;
- nerealizē savu biedru vai dibinātāju komerciālās vai tiešās ekonomiskās intereses.

Sabiedrības integrācijas fonda Latvijas valsts budžeta finansētās programmas **“NVO fonds”** finansējuma saņēmēju atbilstības kritēriji²⁸ laika gaitā ir mainījušies, tos arvien precizējot, lai konkrētāk identificētu pilsoniskās sabiedrības jomā darbojošās organizācijas. Kā norādīts Latvijas Kultūras akadēmijas īstenotajā pētījumā “Valsts budžeta finansētās programmas “NVO fonds” darbības (rezultātu un ieguldījuma) izvērtēšana 2022”²⁹, kopš 2017. gada ir nolikumos uzsvērts, ka organizācija “darbojas pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā” un “sabiedrībā būtisku problēmu risināšanā, plašākas sabiedrības interesēs, valstisku mērķu sasniegšanā, veicinot sabiedrības līdzdalību”. Tāpat ir noteikts, ka “tā nedarbojas tikai savās interesēs vai savu biedru komerciālajās, profesionālajās vai politiskajās interesēs, tās mērķis ir darboties plašākas sabiedrības labā, risinot jautājumus, kas saistīti ar atsevišķu iedzīvotāju grupu vai visas sabiedrības labklājību”. Kopš 2019. gada ir precīzāk definēts nosacījums “neatkarīga no publiskās pārvaldes institūcijām, politiskām partijām vai komerciālām organizācijām” – nosakot, ka valsts iestādes, pašvaldības un to iestādes vai komersanti nedrīkst pārsniegt pusi no biedru/dibinātāju skaita, kā arī tām nevar būt balsu vairākums lēmumu pieņemšanā. Nolikumos arī noteikts, ka finansējumam nevar pieteikties darba devēju organizācijas, arodbiedrības, reliģiskas organizācijas un politiskās partijas. Kopš 2020. gada – no dalības konkursā izslēgtas arī dzīvokļu apsaimniekošanas biedrības un pašdarbības (amatieru) sporta un kultūras kolektīvi.

Lai gan definētie kritēriji ir ļoti konkrēti, minētajā pētījumā pētnieki norādījuši: “Viens no diskutējamiem jautājumiem ir, vai būtiska ir organizācijas kā juridiskas vienības definētā darbības joma vai arī jāvērtē aktivitātes, ko šī organizācija piedāvā īstenot. Piemēram, arī amatieru kultūras organizācijas var īstenot uz pilsonisko sabiedrību vai sabiedrības interešu aizstāvību vērstus projektus, bet tās kā neatbilstošas nolikumam var tikt noraidītas pēc atbilstības vērtēšanas kritērijiem. Organizācija var nebūt tiešā veidā saistīta ar pilsonisko sabiedrību, bet plānot un īstenot aktivitātes, kas tādas ir.”. Pirmkārt, tas iezīmē problemātiku, ka konkrētas organizācijas definētās darbības jomas var pat būtiski atšķirties no reāli īstenotajām. Otrkārt, norāda uz problemātiku, kad konkrētu organizāciju darbība var būt daļēji un fragmentāri (neregulāri) saistīta ar pilsoniskās sabiedrības aktivitātēm, vienlaikus darbojoties arī citās jomās (kultūra, sports, u.tml.).

²⁷ Projektu konkursu nolikumi: <https://www.activecitizensfund.lv/lv/projektu-konkursi/aktualie-projektu-konkursi.html>

²⁸ Latvijas valsts budžeta finansētā programma “NVO fonds”: <https://www.sif.gov.lv/lv/nvo-fonds>

²⁹ Valsts budžeta finansētās programmas “NVO fonds” darbības (rezultātu un ieguldījuma) izvērtēšana 2022: <https://www.sif.gov.lv/lv/media/5754/download?attachment>

Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra koordinē dažādas finansējuma programmas darbu ar jaunatni jomā³⁰. Projektu konkursu nolikumos finansējuma pretendentiem izvirzītas minimālas prasības – finansējumam var pieteikties biedrība vai nodibinājums, kura projekts ir orientēts uz darbu ar jaunatni (atbilstoši Jaunatnes likuma 12. pantā noteiktajam). Papildu prasības noteiktas NVO, kas vēlas saņemt valsts budžeta finansējumu arī organizācijas darbības atbalstam: 1) organizācija ir ierakstīta jaunatnes organizāciju sarakstā; 2) organizācija īsteno neformālās izglītības programmas jauniešiem; 3) organizācija ir pilntiesīgs biedrs starptautiskā radniecīgas darbības jomas sadarbības tīklā; 4) organizācijā ir apvienojušies ne mazāk kā 300 biedru vai apvienojušās jaunatnes organizācijas, kuru kopējais biedru skaits nav mazāks par 300; 5) organizācija veic darbu ar jaunatni vismaz trijos plānošanas reģionos; 6) organizācija īsteno savu darbību atbilstoši ikgadējām jaunatnes politikas prioritātēm; 7) organizācijas darbības ilgums, veicot darbu ar jaunatni, nav mazāks par trim gadiem; 8) organizācija ik gadu organizē vismaz vienu nacionāla mēroga konferenci saviem biedriem un citiem interesentiem par aktuāliem jaunatnes politikas jautājumiem; 9) informācija par organizācijas darbību ir pieejama publiski tīmekļa vietnē. Kā redzams, šīs prasības ir ļoti konkrētas un definē darbības atbilstību konkrētiem darbu ar jaunatni aspektiem.

Minētie piemēri rāda atšķirīgas pieejas pilsoniskās sabiedrības organizāciju interpretācijai, vienlaikus apliecinot, ka vienota pieeja šobrīd nepastāv.

Izvērtējot esošās definīcijas un dažādas pieejas, varam secināt, ka **kopīgās pilsoniskā sabiedrības organizāciju pazīmes ir:**

- darbojas plašākas sabiedrības interešu un vajadzību labā un pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā, risinot problēmas plašākas sabiedrības interesēs, valstisku mērķu sasniegšanai, veicinot sabiedrības līdzdalību;
- ir neatkarīgas no publiskās pārvaldes, politiskām partijām, reliģiskām organizācijām, komerciālām organizācijām un to ietekmes;
- pēc savas būtības/rakstura/darbības nevar tikt pielīdzinātas politiskām partijām, reliģiskām organizācijām, arodbiedrībām, darba devēju organizācijām vai kooperatīvām sabiedrībām;
- regulāri īsteno aktivitātes, darbību, kas tieši vai netieši attiecas uz pilsoniskās sabiedrības jomu.

Tā kā šobrīd nepastāv nekādu iespēju šādas organizācijas atlasīt automatizēti, **šīs izpētes ietvaros PSO atlase tika īstenota konkrētos secīgos metodoloģiskos soļos**. No šobrīd Latvijā esošajām (reģistrētām un nelikvidētām) NVO kā PSO statusam tieši vai netieši atbilstošas tika atlasītas tās:

- kuru reģistrētā darbības joma saistīta ar pilsoniskās sabiedrības un/vai līdzdalības aktivitātēm; informācija iegūta, izmantojot Uzņēmuma reģistra atvērto datu kopu³¹, tika atlasītas organizācijas pēc to darbības mērķa (attīstības sadarbība, brīvprātīgā darba veicināšana, interešu aizstāvības organizāciju darbība, jaunatnes biedrība vai nodibinājums, kopienas un apkaimes attīstība, pilsonisko tiesību un cilvēktiesību aizsardzība, starptautiskās cilvēktiesības un miera uzturēšana);

³⁰ Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra, Projektu konkursi: <https://jaunatne.gov.lv/projektu-konkursi/>

³¹ Biedrību un nodibinājumu darbības jomas: <https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/biedribu-un-nodibinajumu-darbibas-jomas>

- kuras ir saņēmušas sabiedriskā labuma organizāciju (SLO) statusu; informācija iegūta VID publiskojamo datu bāzē³² (atlasot SLO šajās darbības jomās: cilvēktiesību un indivīda tiesību aizsardzība, labdarība, pilsoniskās sabiedrības attīstība, sabiedrības sociālās labklājības celšana);
- kuras pēdējo piecu gadu laika periodā ir iesaistījušās sabiedrības līdzdalības mehānismos (konsultatīvās padomes, darba grupas, uzraudzības/ rīcības komitejas, u.tml.) Saeimā, ministrijās, pašvaldībās; informācija iegūta Latvijas Pilsoniskās alianses īstenotajā izpētē “Sabiedriskā līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā” 2021. un 2023. gadā³³;
- kuras darbojas pašvaldību mērogā pilsoniskās sabiedrības jomā; informācija iegūta Latvijas pašvaldību mājas lapu sadaļās par aktīvajām biedrībām un nodibinājumiem pašvaldību teritorijās (atbilstošo organizāciju atlasī veicot, atlasot tās, kuru nosaukumi vai darbības mērķis sasaucas ar pilsoniskās sabiedrības aktivitātēm);
- kuras ir noslēgušas deleģējumu līgumus (spēkā uz 2023. gada 1. augustu) ar ministrijām un/vai pašvaldībām par tādu aktivitāšu īstenošanu, kas tieši vai netieši saistītas ar pilsoniskās sabiedrības jomu; informācija iegūta Latvijas Pilsoniskās alianses īstenotajā izpētē “Biedrību un nodibinājumu iesaiste valsts pārvaldes uzdevumu izpildē: deleģējuma un līdzdarbības līgumu slēgšanas prakse”³⁴;
- kuras ir saņēmušas atbalstu projektu konkursos pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā pēdējo piecu gadu laika periodā; organizācijas tika atlasītas pēc konkrēto projektu konkursu (NFO fonds (SIF), Aktīvo iedzīvotāju fonds, Jaunatnes starptautisko programmu aģentūras īstenotie projektu konkursi, kuros uz finansējumu varēja pretendēt organizācijas) publicētajiem rezultātiem;
- kuras pašvaldību finansējuma projektu konkursos pēdējo piecu gadu periodā ieguvušas atbalstu aktivitātēm, kas tieši vai netieši saistītas ar pilsoniskās līdzdalības jomu; informācija iegūta pašvaldību mājas lapās publicētajos finansējuma konkursu rezultātos (jāpiebilst, ka tikai dažu pašvaldību mājas lapās bija atrodama vēsturiskā informācija, kamēr lielākajā daļā tā bija tikai par pēdējiem 2 gadiem);
- kuras darbojas mazākumtautību jomā; informācija iegūta, izmantojot Uzņēmuma reģistra atvērto datu kopas³⁵ un Lursoft datu bāzes, tika atlasītas organizācijas pēc to nosaukumos dotajām norādēm uz mazākumtautību pārstāvību (izmantojot atslēgvārdus: mazākumtautību, igauņu, vācu, krievu, u.tml.), kā arī pēc to darbības mērķī (atbilstoši statūtiem) norādītās informācijas, kas ļauj identificēt mazākumtautību darbības jomu.

No visām atlasītajām organizācijām tika dzēstas tās, kuras pēc organizācijas definētā veida vai reālā darbības veida ir darba devēju organizācijas, arodbiedrības, reliģiskas organizācijas, dzīvokļu apsaimniekošanas biedrības, pašdarbības (amatieru) sporta un kultūras kolektīvi.

³² Sabiedriskā labuma organizācijas: <https://www6.vid.gov.lv/SLO>

³³ Sabiedriskā līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā: <https://nvo.lv/lv/portfelis/petijumi>

³⁴ Biedrību un nodibinājumu iesaiste valsts pārvaldes uzdevumu izpildē: deleģējuma un līdzdarbības līgumu slēgšanas prakse: <https://nvo.lv/lv/portfelis/petijumi>

³⁵ Latvijas atvērto datu portālā: <https://data.gov.lv/dati/lv/organization/ur>

Iepriekš minēto soļu atlases rezultātā tika izveidota PSO datu bāze, kopumā identificējot **894 organizācijas**. Par katru no izlasē iekļautajām organizācijām Uzņēmumu reģistra datu bāzē³⁶ tika fiksēta šāda informācija un dati:

- precizēts nosaukums atbilstoši statūtiem;
- reģistrācijas gads;
- likvidācijas gads (ja attiecināms);
- reģistrācijas adrese;
- sabiedriskā labuma statusa aktuālais stāvoklis (ir/ nav);
- sabiedriskā labuma darbības joma (ja attiecināms);
- darbības joma (atbilstoši norādītajam);
- darbības mērķis (atbilstoši UR norādītajai informācijai);
- gada pārskatu dati par pēdējiem četriem gadiem (2019.-2022.g. (uz pētījuma īstenošanas brīdi jaunākie pieejamie par pilnu noslēgtu finanšu gadu)):
  - Darbinieku skaits
  - Rezerves fonds
  - Biedru nauda, iestāšanās nauda un citas gadskārtējās iemaksas
  - Saņemtie ziedojumi un dāvinājumi
  - Saņemtās dotācijas
  - Ieņēmumi no saimnieciskās darbības
  - No ES, EEZ un citiem ārvalstu fondiem saņemtais finansējums
  - Citi ieņēmumi
  - Darba samaksa
  - Ieņēmumi kopā
  - Izdevumi kopā

Minētā informācija un dati tiek izmantoti, veicot PSO analīzi šajā ziņojumā tālākās sadaļās.

Pētot identificētās organizācijas, var secināt, ka tās varētu tikt iedalītas divās kategorijās:

- Organizācijas, kuru pamatdarbība ir pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā;
- Organizācijas, kuru pamatdarbība neatbilst pilsoniskās sabiedrības organizāciju definīcijai, taču tās fragmentāri veic vai piedalās PSO raksturīgās aktivitātēs.

Šīs izpētes ietvaros nebija pietiekami resursu, lai šādā aspektā sadalītu visas identificētās organizācijas, jo tas prasītu detalizēti analizēt katras organizācijas reālo darbību, aktivitātes. Bet būtu iesakāmi šāda veida analīzi veikt turpmāko pētījumu ietvaros – tas sniegtu iespēju konkrētāk identificēt PSO darbības intensitāti un raksturu pilsoniskās sabiedrības aspektā.

Jāuzsver, ka **šīs izpētes ietvaros sagatavotā PSO datu bāze un tās analīze uzskatāma par eksperimentālu pirmo mēģinājumu identificēt un raksturot PSO sektoru**, mēģinot to demarķēt no kopējā NVO sektora. Tālākos pētījumos būtu iesakāms analizēt jau detalizētāk un konkrētāk iekļauto organizāciju darbību un aktivitātes, lai adaptētu izmantoto metodoloģiju. Vienlaikus jāuzsver, ka šobrīd šāda veida PSO atlase ir iespējama tikai manuāli, ar minimālām automatizācijas iespējām, jo

³⁶ Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs: <https://info.ur.gov.lv/>

esošajos klasifikatoros, NVO reģistros un datos nav nekādu parametru, kas ļautu drošticami atlasīt tieši pilsoniskās sabiedrības jomā darbojošās organizācijas.

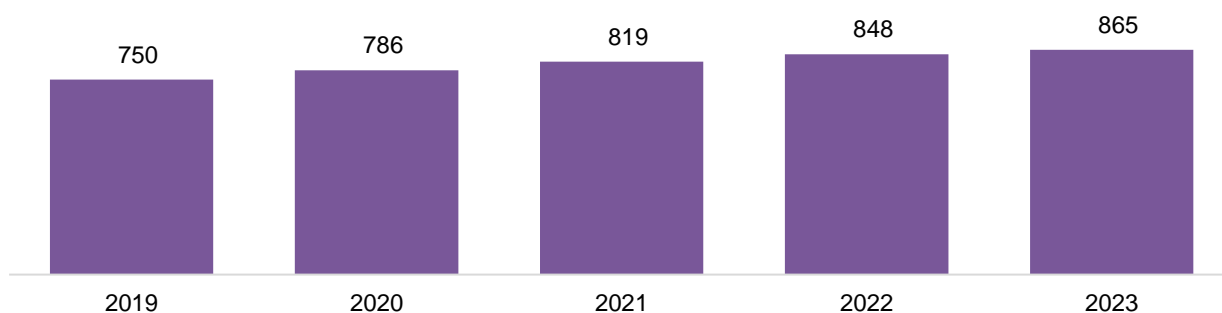

KONTEKSTA RAKSTUROJUMS: PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS ORGANIZĀCIJU SEKTORS LATVIJĀ

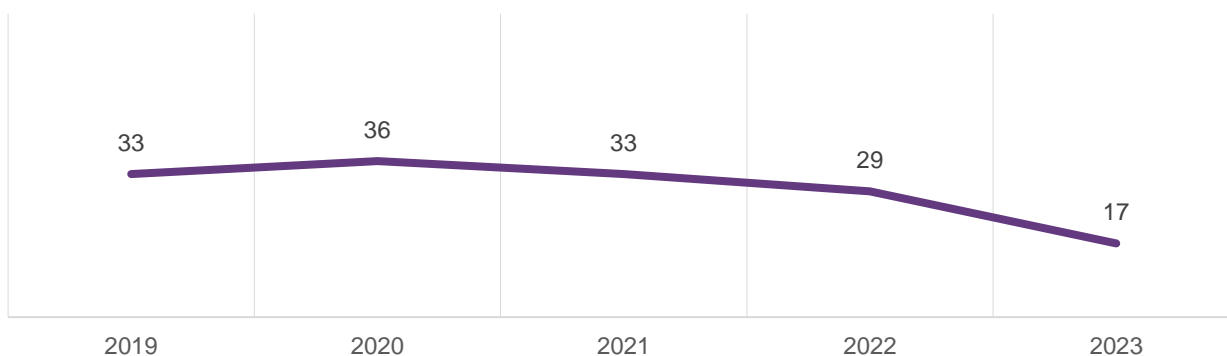
PSO KOPSKAITS

Kopumā tika identificētas **894 organizācijas**, kuras var tikt uzskatītas par tādām, kuru darbība tieši vai netieši ir saistīta ar pilsoniskās sabiedrības jomu. No tām **29 organizācijas ir likvidētas** pēc 2019. gada. **Lielākā daļa no likvidētajām ir mazākumtautību organizācijas**, kuru likvidācija bijusi īpaši aktīva 2021. gadā, kad likvidētas 16 šādas organizācijas.

Tādējādi iespējams secināt, ka **2023. gadā Latvijā ir kopumā 865 PSO**, kas par situāciju uz 2023. gada 1.oktobri ir reģistrētas un nav oficiāli likvidētas. **Katru gadu PSO skaits ir pieaudzis par aptuveni 4%-5%** jeb aptuveni 30 vienībām. Izņemot 2023. gadu, kad jaundibinātu PSO skaits būtiski nokrities (17 vienības).

15. attēls. Aktīvo (nelikvidēto) PSO skaits pa gadiem.³⁷

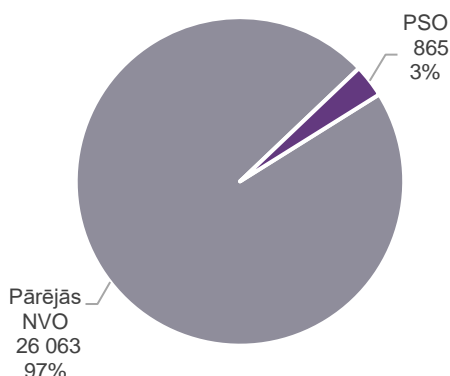

16. attēls. PSO dibināšanas dinamika pa gadiem.³⁸

³⁷ Autoru aprēķini.

³⁸ Autoru aprēķini.

2023. gadā Latvijā kopumā bija reģistrētas 26 928 biedrību un nodibinājumu – tātad **PSO šobrīd veido 3,2% no visām Latvijas NVO**. Šis rādītājs pēdējo piecu gadu periodā bijis konstants.

17. attēls. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju īpatsvars NVO sektorā.³⁹

AKTĪVO PSO SKAITS

Iepriekš norādītais PSO kopskaits attiecas uz visām identificētajām nelikvidētajām organizācijām, tomēr ne visas no tām ir aktīvas un darbojas. Aktīvo organizāciju skaitu iespējams identificēt pēc gada pārskatu iesniegšanas fakta.

NB! Tālāk šajā ziņojumā sniegtie dati attiecas uz laika periodu no 2019. līdz 2022. gadam, kas ir jaunākie pieejamie dati par pabeigtu finanšu gadu (uz ziņojuma izstrādes laiku 2023. gada pārskatu dati vēl nav pieejami).

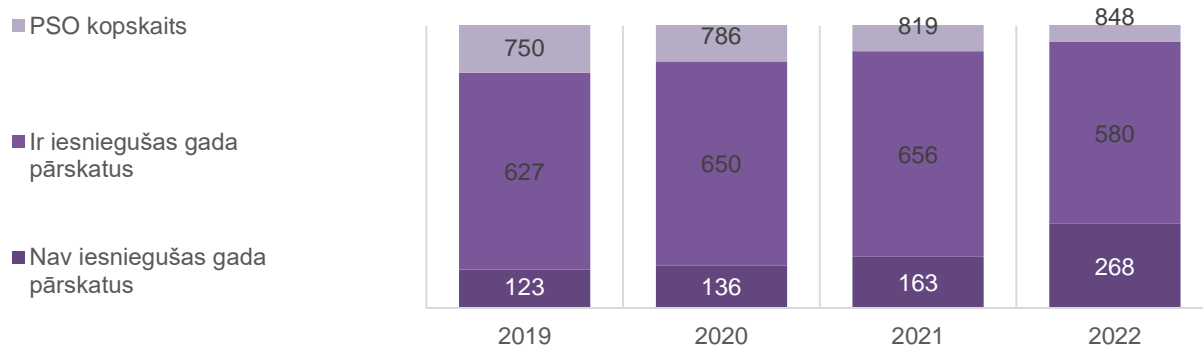
Tādu PSO skaits, kas neiesniedz gada pārskatus, pa gadiem bijis arvien pieaugošs. Ja 2019. gadā 123 PSO nebija iesniegušas gada pārskatus, tad 2021. gadā jau 163, bet 2022. gadā 268. Attiecīgi pieaudzis arī šādu organizāciju īpatsvars – ja 2019. gadā no visām PSO 16% nebija iesniegušas gada pārskatus, tad **2022. gadā šis rādītājs pieaudzis līdz 32%.**

Salīdzinot ar NVO sektora kopējiem rādītājiem, PSO situācija līdz 2021. gadam bijusi līdzīga, bet 2022. gadā pārskatus neiesniegušo īpatsvars PSO sektorā būtiski pārsniedz kopējo NVO rādītāju (attiecīgi 32% un 25%).

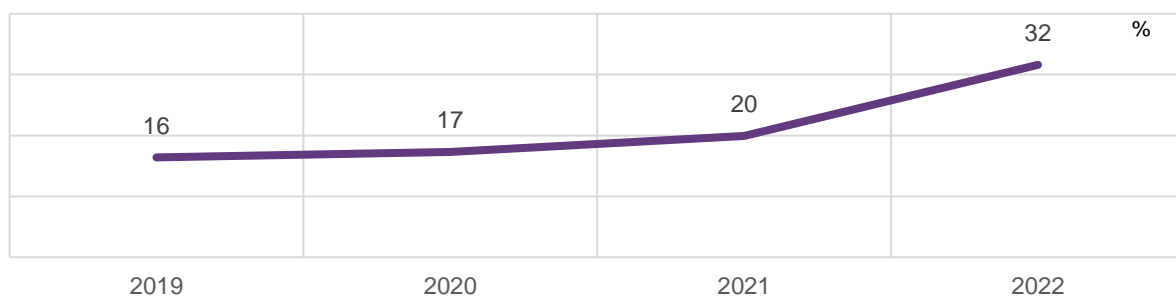
Kopējais **tādu PSO skaits, kas iesniedz gada pārskatus 2022. gadā bijis 580** un par tām iespējams drošticami apgalvot, ka tajās notiek vismaz minimāla darbība.

Kopumā **169 PSO ir tādas, kas nav iesniegušas GP jau ilgstoši, vairāk nekā 4 gadus**, kas ļauj pieņemt, ka šobrīd tās neveic nekādu darbību. Šīs organizācijas no tālākās datu analīzes tika izslēgtas. Vēl 84 ir tādas, kas nav iesniegušas GP par 2022. gadu, bet pirms tam ir sniegušas. Par tām nav iespējams apgalvot, ka tajās nenotiek darbība, tādēļ datu analīzē tās ir iekļautas.

³⁹ Autoru aprēķini. Piezīme: dati par visām nelikvidētajām organizācijām, neatkarīgi no to šobrīdējās darbības aktivitātes.

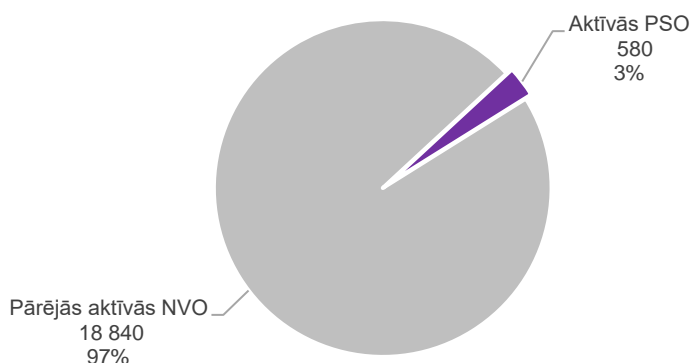

18. attēls. PSO, kas iesniegušas gada pārskatus.⁴⁰

19. attēls. PSO, kas nav iesniegušas gada pārskatus, īpatsvars.⁴¹

Ja aktīvo PSO skaitu attiecina uz kopējo gada pārskatus iesniegušo NVO skaitu Latvijā, tad secināms, **PSO veido 3,1% no visām aktīvajām Latvijas NVO.**

20. attēls. Aktīvo pilsoniskās sabiedrības organizāciju īpatsvars NVO sektorā.⁴²

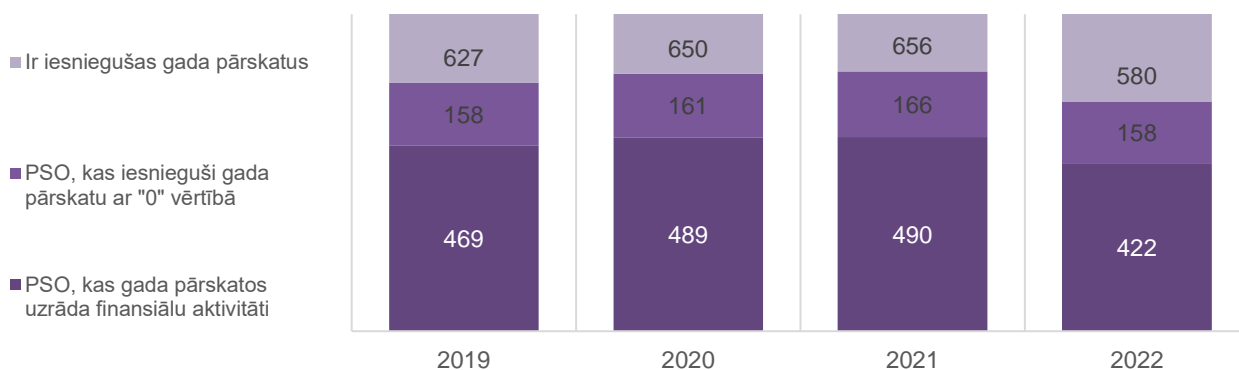
Lai gan gada pārskatu iesniegšana liecina par zināmu aktivitāti organizācijā, tomēr to nevar izmantot kā drošticamu rādītāju organizāciju regulārai ikdienas darbībai (aktivitātei). To, savukārt, netieši iespējams identificēt pēc organizāciju finanšu aktivitātes. Ja gada pārskatos tiek uzrādīta kaut minimāla finanšu plūsma, iespējams pieņemt, ka organizācijā notiek darbība.

⁴⁰ Autoru aprēķini.

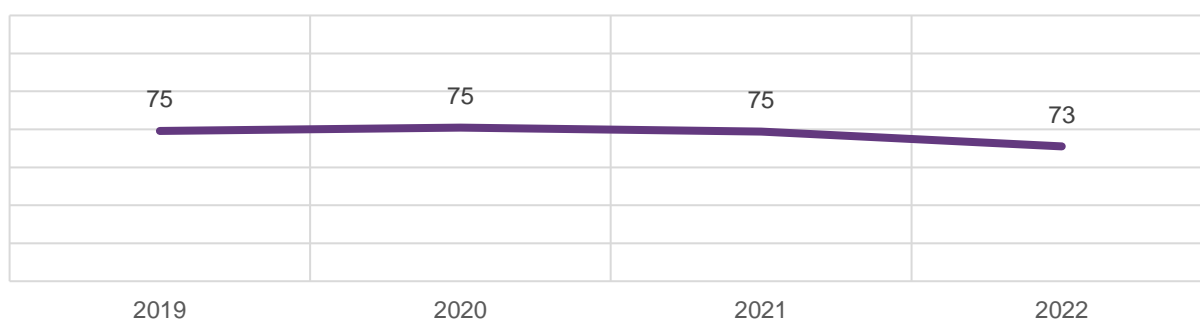
⁴¹ Autoru aprēķini.

⁴² Autoru aprēķini. Piezīme: dati par visām organizācijām, kas iesniegušas gada pārskatus.

Analizējot PSO šādā aspektā, redzams, ka **2022. gadā kopumā 422 PSO ir uzrādījušas finanšu aktivitāti. Un tas ir būtiski mazāk, nekā iepriekšējos gados**, kad finansiāli aktīvo PSO skaits bijis ap 490. Tas nozīmē, ka no visām aktīvajām PSO, kuras ir iesniegušas gada pārskatus, **par ekonomiski aktīvām var uzskatīt 73%**, kamēr 27% neuzrāda nekādu finanšu aktivitāti. Pēdējo četru gadu periodā šis rādītājs bijis nemainīgs, izņemot nelielu samazinājumu 2022. gadā. Un šis rādītājs atbilst arī kopējai NVO sektora situācijai, kur ekonomiski aktīvo NVO īpatsvars ir 75%, bet 2022. gadā tas samazinājies līdz 66%.

21. attēls. PSO, kuru gada pārskatos tiek uzrādīta finanšu aktivitāte.⁴³

22. attēls. PSO, kuru gada pārskatos tiek uzrādīta finanšu aktivitāte, īpatsvars.⁴⁴

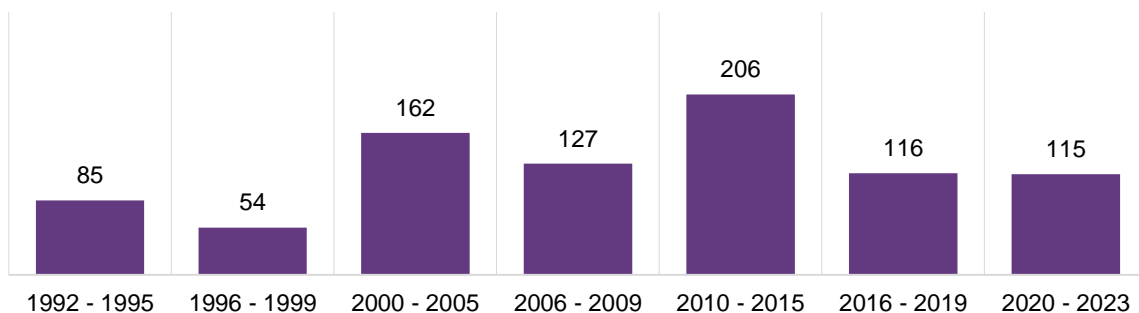
PSO DARBĪBAS ILGUMS

Analizējot datus par PSO dibināšanas gadiem, novērojams, ka **aptuveni puse PSO ir dibinātas līdz 2010. gadam, un puse – pēc**. Tātad pusei organizāciju darbības pieredze ir ilgāka nekā 13 gadi, tai skaitā **16% pieredzes ilgums ir lielāks nekā 20 gadu**.

Dati liecina, ka **katrā no piecu gadu periodiem PSO skaits papildinās ar aptuveni 15% jaundibinātu organizāciju**, kas liecina par PSO sektora ataudzes pozitīvām tendencēm.

⁴³ Autoru aprēķini.

⁴⁴ Autoru aprēķini.

23. attēls. PSO dibināšanas gads.⁴⁵

PSO DARBĪBAS JOMAS

No visām šīs izpētes ietvaros identificētajām 865 PSO **tikai 207 Uzņēmumu reģistrā ir norādīta darbības joma (24% no visām)**. Jāpiebilst, ka PSO sektorā to organizāciju īpatsvars, kuras nav norādījušas darbības jomu, ir izteikti lielāks, nekā NVO sektorā kopumā (tikai 15% norādījušas). Tomēr kā PSO, tā NVO kopumā gadījumā šāds darbības jomu norādījušo kopskaits/īpatsvars ir nepietiekams pilnvērtīgai darbības jomu analīzei. Turpmākajās izpētēs būtu iesakāms meklēt veidus, kā to risināt. Viens no resursu ietilpīgiem risinājumiem būtu manuāla katras PSO darbības veida identificēšana, izmantojot publiski pieejamo informāciju un/vai lūdzot pašām organizācijām sniegt informāciju par to darbības jomām.

Pārskatot to 207 PSO darbības jomas, kam šī informācija ir pieejama, novērojams, ka visbiežāk norādītās ir: jaunatnes biedrība vai nodibinājums (51 PSO, 6% no visām PSO), brīvprātīgā darba veicināšana (26, 3%), interešu aizstāvības organizāciju darbība (23, 3%), pilsonisko tiesību un cilvēktiesību aizsardzība (21, 2%), sociālā aizsardzība (17, 2%). Jāuzsver, ka šos datus nevar attiecināt uz PSO sektoru kopumā, bet tikai to PSO daļu, kas norāda konkrētu darbības jomu. Šeit tie sniegti tikai informatīvi un nav interpretējami par PSO sektoru kopumā.

NODARBINĀTĪBA PSO

2022. gadā **PSO kopumā bijušas nodarbinātas 4 523 personas**. Jāuzsver, ka tas nav interpretējams kā unikālo personu skaits, jo viena persona var būt nodarbināta vairākās PSO un katras PSO gada pārskatā tikt uzrādīta kā darbinieks.

Nodarbināto personu kopskaits pa gadiem bijis mainīgs, kopumā gan visu četru analizēto gadu tvērumā **uzrādot pieaugošu tendenci**. Ja 2019. gadā PSO bija nodarbinātas kopumā 3 504 personas, tad 2022. gadā jau 4 523 personas, kas ir pieaugums par 1 019 personām jeb 29%. Tai pat laikā dati

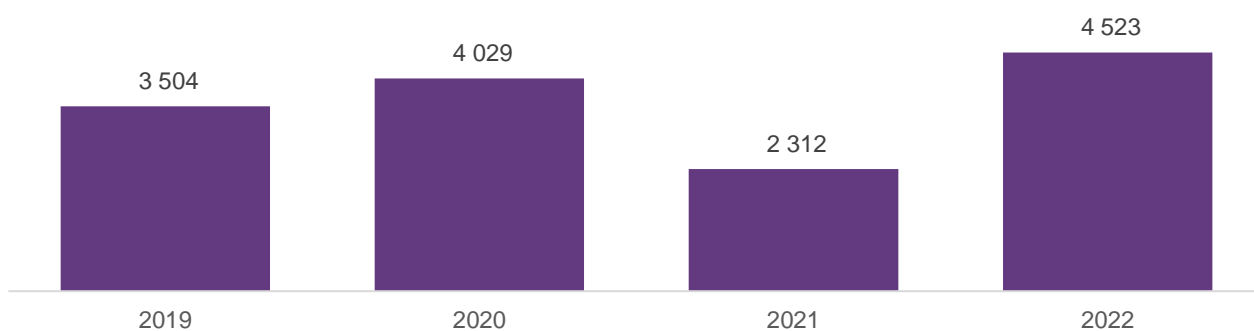
⁴⁵ Autoru aprēķini. Piezīme: norādīts katrā no gadu posmiem jaundibināto PSO skaits.

liecina, ka 2021. gadā bijis ļoti ievērojams nodarbināto personu kritums un šajā gadā tikušas nodarbinātas tikai 2 312 personas.

NVO sektorā kopumā 2022. gadā tika nodarbināti 21 905 darba ņēmēju, tātad **PSO apakšsektorā nodarbinātie veido 21% no visiem NVO nodarbinātajiem.**

PSO sektorā nodarbinātības izmaiņas ir atšķirīgas nekā NVO sektorā kopumā. Ja NVO sektorā kopā kopš 2019. gada nodarbināto skaits ik gadus samazinās, tad PSO tas bijis pieaugošs.

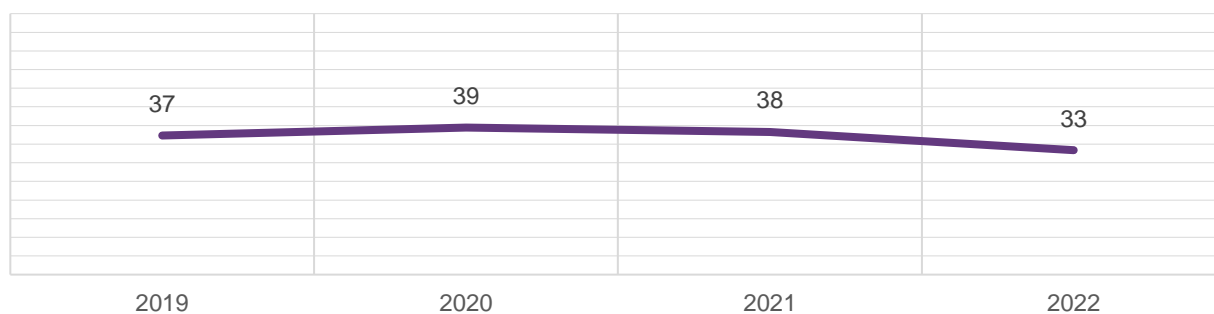
Jāuzsver gan, ka **absolūto vairākumu no PSO sektorā nodarbinātajām personām veido nodarbinātība dažās lielākajās organizācijās.** 2022. gadā 2 925 personas ir nodarbinātas piecās lielākās sociālās un kultūras jomas organizācijās. Bet pārējās 1 598 personas ir nodarbinātas 278 PSO. Šo aspektu jāņem vērā, interpretējot nodarbinātības datus PSO sektorā.

24. attēls. Kopējais nodarbināto skaits PSO.⁴⁶

Analizējot, cik daudzās PSO tiek uzrādīti nodarbinātie, secināms, ka laika periodā no 2019. gada līdz 2021. gadam **kopumā 37%-39% PSO ir norādījušas vismaz vienu nodarbināto.** Bet 2022. gadā šis rādītājs **nokrities līdz 33%.**

Salīdzinot ar NVO sektoru kopumā, novērojams, ka **PSO sektorā ir izteikti lielāks tādu organizāciju īpatsvars, kurās ir nodarbinātie.** NVO sektorā kopumā tikai 17% ir vismaz viens nodarbinātais 2022.gadā, savukārt PSO sektorā šis rādītājs ir 33%.

25. attēls. PSO īpatsvars, kurās ir bijis kaut viens darba ņēmējs konkrētajā gadā.⁴⁷

⁴⁶ Autoru aprēķini.

⁴⁷ Autoru aprēķini

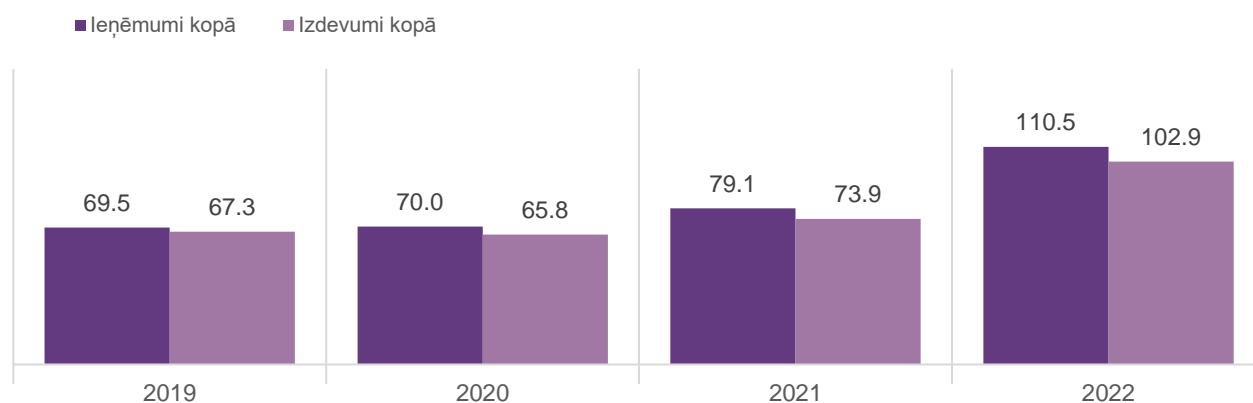
PSO FINANSES

PSO **kopējie ieņēmumi** 2022. gadā **sastāda 110,5 milj. Eur.** 2019.-2021. gadu posmā PSO ieņēmumi uzrāda nelielu pieauguma tendenci, bet 2022. gadā tie ir pieauguši par 40% attiecībā pret iepriekšējo gadu.

NVO sektora kopējie ieņēmumi 2022. gadā bija 565,79 milj. Eur – tātad **PSO ieņēmumi sastāda 19% no kopējiem NVO sektora ieņēmumiem.** Vērtējot ieņēmumu izmaiņas pa gadiem, secināms, ka **PSO sektorā kopējie ieņēmumi ir pieauguši straujāk, nekā NVO sektorā** kopumā – pēdējo 4 gadu periodā kopā NVO sektora kopējie ieņēmumi pieauguši par 26%, bet PSO par 59%.

Vērtējot ieņēmumu un izdevumu bilanci, novērojams, ka ik gadu ir pieaugusi starpība starp PSO ieņēmumiem un izdevumiem – **ieņēmumi ir pieauguši straujāk, nekā izdevumi.** Ja 2019. gadā PSO kopējie ieņēmumi par 3% pārsniedza izdevumus, tad 2022. gadā jau par 7%. Tas kopumā liecina par **PSO finanšu kapacitātes stiprināšanos.** Jāuzsver gan, ka šīs izmaiņu tendences ir līdzīgas kā NVO sektorā kopumā (2022. gadā ieņēmumi par 5% pārsniedz izdevumus).

Jāpiebilst – lai gan kopējie PSO rādītāji liecina par finanšu kapacitātes stiprināšanos, detalizētāka analīze liecina, ka **ir daudz PSO, kuru izdevumi 2022. gadā ir pārsnieguši ieņēmumus.** Kopumā tādu ir 182, kas ir 31% no visām, kas iesniegušas gada pārskatus. Tai skaitā 23 PSO ir bijuši tikai izdevumi un nav bijuši ieņēmumi, bet 24 PSO izdevumi pārsnieguši ieņēmumus par vairāk nekā 50%. Tas liecina, ka **finanšu situācija PSO sektora iekšienē ir ļoti atšķirīga** – kopējie pozitīvie rādītāji neļauj interpretēt, ka visām PSO uzlabojas finanšu kapacitāte. Dati liecina, ka **aptuveni katra trešā PSO atrodas finansiāli grūtā vai pat kritiskā situācijā.**

26. attēls. PSO ieņēmumi un izdevumi, milj. eiro.⁴⁸

Analizējot PSO ieņēmumu struktūru, redzams, ka **33% no visiem ieņēmumiem veido saņemtie ziedojumi un dāvinājumi, 24% veido ieņēmumi no saimnieciskās darbības, bet 17% – no ES, EEZ un citiem ārvalstu fondiem** saņemtais finansējums.

Vērtējot ieņēmumu struktūras izmaiņas četru gadu termiņā, novērojamas izteiktas izmaiņas **2022. gadā, kad būtiski pieaudzis ziedojumu īpatsvars ieņēmumu struktūrā** (ja pirms tam tas nepārsniedza 20%, tad 2022. gadā pieauga līdz 33%). Vienlaikus visā četru gadu periodā **pakāpeniski**

⁴⁸ Autoru aprēķini.

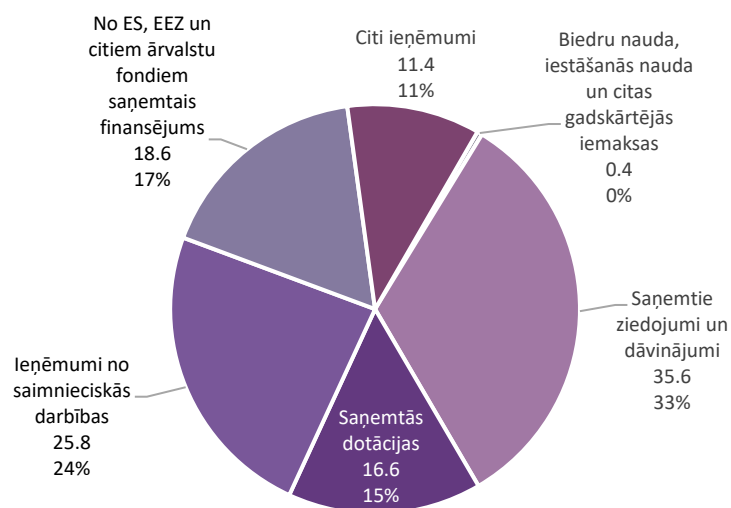

ir samazinājies dotāciju īpatsvars ieņēmumos (ja 2019. gadā tās veidoja 23% no ieņēmumiem, tad 2022. gadā vairs tikai 15%), kā arī samazinājies biedru naudas īpatsvars ieņēmumos (kas gan arī kopumā ir minimāls – 2019. gadā 1% no ieņēmumiem, 2022. gadā vairs tikai 0,4%). Jāpiebilst, ka summāri ieņēmumi visās kategorijās ir bijuši pieaugoši (atšķirīgā intensitātē), bet ir mainījies katras kategorijas īpatsvars kopējā ieņēmumu masā.

	2019	2020	2021	2022	2022/2019, Eur	2022/2019, %
Ieņēmumi kopā*	69,3	70,0	79,3	108,4	+39,1	+56
Biedru nauda, iestāšanās nauda un citas gadskārtējās iemaksas	0,4	0,4	0,4	0,4	+0,003	+1
Saņemtie ziedojumi un dāvinājumi	12,5	13,7	13,7	35,6	+23,1	+185
Saņemtās dotācijas	15,7	14,9	16,2	16,6	+0,9	+6
Ieņēmumi no saimnieciskās darbības	16,5	17,9	22,6	25,8	+9,3	+56
No ES, EEZ un citiem ārvalstu fondiem saņemtais finansējums	13,5	13,7	15,9	18,6	+5,1	+38
Citi ieņēmumi	10,7	9,3	10,5	11,4	+0,7	+6

27. Attēls. PSO ieņēmumu struktūra, 2019.-2022.gadā, milj. eur.⁴⁹

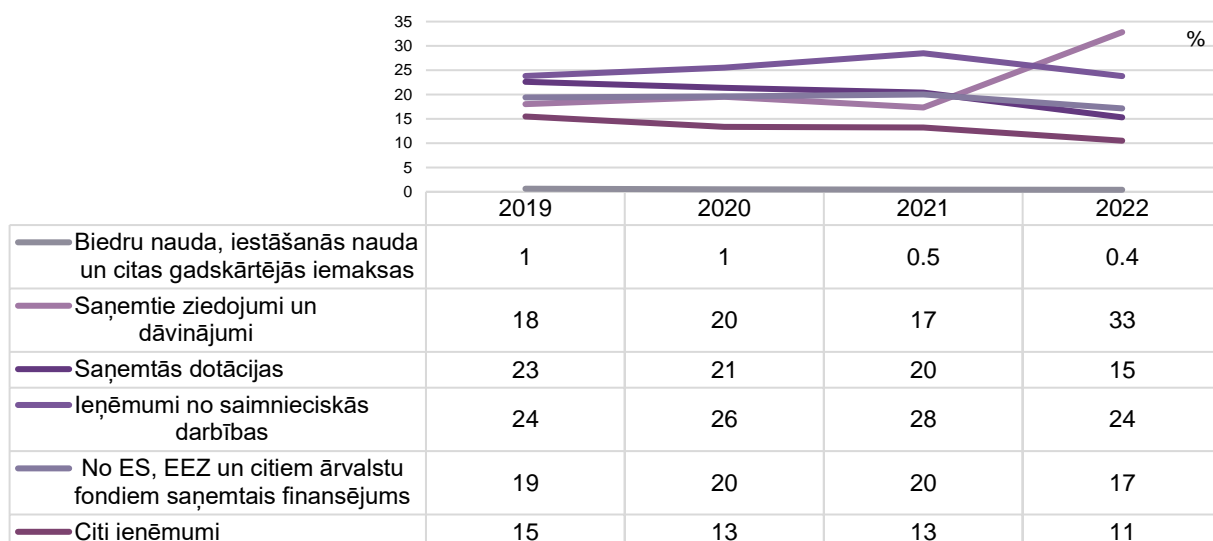
*Piezīme: PSO gada pārskatos norādītā ieņēmumu kopsumma nesakrīt ar kopsummu, kas veidojas, summējot konkrētās izdalītās ieņēmumu kategorijas, tādēļ kopējie ieņēmumu dati šajā tabulā atšķiras no tiem, kas uzrādīti iepriekšējās sadaļās.

28. attēls. PSO ieņēmumu struktūra 2022. gadā, milj. eiro, %.⁵⁰

⁴⁹ Autoru aprēķini.

⁵⁰ Autoru aprēķini.

29. attēls. PSO ieņēmumu struktūras izmaiņas 2019.-2022. gadā, %.⁵¹

Datus iespējams analizēt arī citādā griezumā – **cik lielai daļai no organizācijām ir bijuši ieņēmumi no konkrētiem avotiem**. Dati liecina, ka 2022. gadā 34% PSO ir saņēmušas **dotācijas**, 33% **ziedojumus**, 32% ir ieņēmumi no **saimnieciskās darbības**, 31% no biedru naudām, 23% no ES, EEZ un citiem ārvalstu fondiem, bet 37% cita veida ieņēmumi.

Salīdzinot ar NVO sektoru kopumā, **PSO ieņēmumu struktūrā izteikti lielāku īpatsvaru veido dotācijas** (attiecīgi 10% un 34% no ieņēmumiem), ES, EEZ un citu **ārvalstu fondu finansējums** (3% un 23%), kā arī **saņemtie ziedojumi** (15% un 33%).

30. attēls. PSO, kam ir ieņēmumi no konkrētajiem avotiem 2022. gadā, %.⁵²

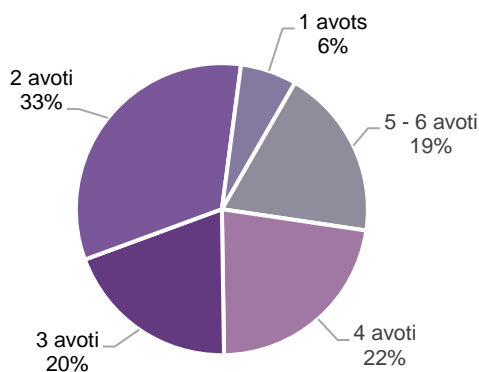
Dati par ieņēmumiem ļauj vērtēt arī PSO finanšu stabilitāti tādā aspektā kā **ieņēmumu avotu skaits**. Kā liecina 2022. gada pārskati, **PSO sektoru veido ļoti dažādas organizācijas pēc to ieņēmumu diversifikācijas**. Tikai 6% PSO ir tādu, kurām ir viens ieņēmumu avots. Katrai trešajai organizācijai ir

⁵¹ Autoru aprēķini.

⁵² Autoru aprēķini.

divi ieņēmumu avoti, katrai piektajai – trīs avoti. Kopumā 41% PSO ieņēmumus gūst četros vai vairāk avotos. Tātad – lai gan lielākajai daļai PSO ir vismaz 3 ieņēmumu avoti, tomēr **kopumā 39% PSO ir atkarīgas no viena vai diviem finansēšanas avotiem.**

Datu detalizētāka analīze liecina, ka šīs organizācijas arī savstarpēji ir ļoti atšķirīgas. Ir tādas, kuru vienīgais ieņēmumu avots ir biedru naudas, tādas, kuru ieņēmumus veido tikai dotācijas vai saimnieciskā darbība, un tādas, kurām ieņēmumi ir tikai ziedojumu veidā. Salīdzinoši daudz ir arī tādu organizāciju, kuras norāda citus ieņēmumus, kas gada pārskatos nav konkrēti atšifrējami.

31. attēls. PSO ieņēmumu avotu skaits 2022.gadā.⁵³

Analizējot finanšu rādītājus laika posmā no 2019. līdz 2022. gadam, novērojams – **gandrīz visās ieņēmumu kategorijās ir samazinājies to PSO skaits, kuras norāda, ka ir saņēmušas konkrētā veida ieņēmumus. Īpaši izteikts samazinājums novērojams attiecībā uz ziedojumiem** (salīdzinot ar 2019. gadu, 2022. gadā ziedojumus saņēmušas par 18% mazāk PSO), kā arī **biedru naudām** (-10%). **Pieaugums** bijis novērojams tikai to PSO skaitā, kuras saņēmušas ieņēmumus no **ārvalstu fondiem** (+33%).

Tāpat novērojams, ka **par 10% samazinājies to PSO skaits, kas norādījušas, ka tām vispār bijuši ieņēmumi.**

Jāuzsver – kopējie finanšu rādītāji uzrāda pieaugošu tendenci, bet šeit minētajā dalījumā redzams, ka to **organizāciju skaits, kas šo finansējumu akumulē, arvien samazinās.** Šādā aspektā PSO sektora tendences ir līdzīgas kopējām NVO sektora tendencēm, kur arī novērojama finanšu koncentrēšanās šaurākā organizāciju lokā.

Rezerves fondu savos gada pārskatos uzrāda aptuveni puse PSO. Šis rādītājs pēdējo gadu periodā nav būtiski mainījies. Salīdzinot ar NVO sektoru kopumā, PSO daudz biežāk uzrādījušas rezerves fonda esamību (attiecīgi 33% un 51% 2022. gadā).

⁵³ Autoru aprēķini.

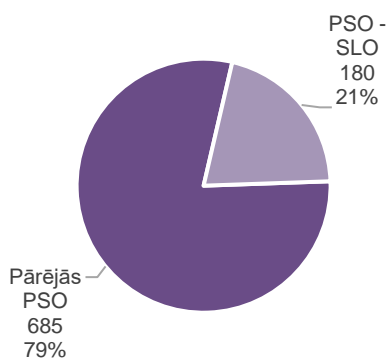
	2019	2020	2021	2022	2022/2019, skaits	2022/2019, %
Biedru nauda, iestāšanās nauda un citas gadskārtējās iemaksas	199	204	203	179	-20	-10
Saņemtie ziedojumi un dāvinājumi	236	245	236	194	-42	-18
Saņemtās dotācijas	205	225	221	197	-8	-4
Ieņēmumi no saimnieciskās darbības	186	187	206	187	1	1
No ES, EEZ un citiem ārvalstu fondiem saņemtais finansējums	100	109	123	133	33	33
Citi ieņēmumi	232	232	226	213	-19	-8
Ieņēmumi kopā	442	460	459	399	-43	-10
Rezerves fonds	206	228	247	202	-4	-2

32. attēls. PSO, kam ir ieņēmumi no konkrētajiem avotiem – izmaiņas 2022/2019, skaits un %.⁵⁴

PSO – SABIEDRISKĀ LABUMA ORGANIZĀCIJU SKAITS

No visām šīs izpētes ietvaros identificētajām 865 PSO kopumā 180 ir SLO statuss. Tātad **katra piektā PSO ir saņēmusi SLO statusu**. NVO sektorā kopumā 2022. gadā bija 2034 biedrības un nodibinājumi, kam ir piešķirts SLO statuss – **PSO attiecīgi veido 9% no visām SLO Latvijā**.

Absolūtajam vairākumam no PSO, kam ir piešķirts SLO statuss, kā viena no darbības jomām norādīta "Pilsoniskas sabiedrības attīstība". Otra biežāk norādītā darbības joma ir "Sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu, sociālās labklājības celšana". Dažādas citas darbības jomas norādītas retāk, bet ne mazāk kā 10-15 organizāciju gadījumā. Salīdzinoši mazāk pārstāvētas jomas ir sporta veicināšana, slimību profilakse, zinātnes veicināšana - bet arī šajos gadījumos ir vismaz dažas PSO, kas tās norāda kā savas darbības jomas. Jāuzsver, ka absolūtajam vairākumam SLO ir norādītas vairākas darbības jomas (visbiežāk 2 vai 3, dažkārt arī 5 vai 6).

33. attēls. PSO – sabiedriskā labuma organizāciju skaits un īpatsvars.⁵⁵

⁵⁴ Autoru aprēķini.

⁵⁵ Autoru aprēķini.

KOPSAVILKUMS

Šī pētījumi ietvaros tika provizoriski identificēti, ka **2023. gadā Latvijā ir kopumā 865 PSO**, kas par situāciju uz 2023. gada 1. oktobri ir reģistrētas un nav oficiāli likvidētas. Katru gadu PSO skaits ir pieaudzis par aptuveni 4%-5% jeb aptuveni 30 vienībām. Izņemot 2023. gadu, kad jaundibinātu PSO skaits būtiski nokrities (17 vienības).

PSO šobrīd veido 3,2% no visām Latvijas NVO. Šis rādītājs pēdējo piecu gadu periodā bijis konstants.

Iepriekš norādītais PSO kopskaits attiecas uz visām identificētajām nelikvidētajām organizācijām, tomēr ne visas no tām ir aktīvas un darbojas. Aktīvo organizāciju skaitu iespējams identificēt pēc gada pārskatu iesniegšanas fakta. Kopējais **tādu PSO skaits, kas iesniedz gada pārskatus 2022. gadā bijis 580** un par tām iespējams drošticami apgalvot, ka tajās notiek vismaz minimāla darbība.

Tādu PSO skaits, kas neiesniedz gada pārskatus, pa gadiem bijis arvien pieaugošs. Ja 2019. gadā no visām PSO 16% nebija iesniegušas gada pārskatus, tad 2022. gadā šis rādītājs pieaudzis līdz 32%.

2022. gadā kopumā 422 PSO ir uzrādījušas finanšu aktivitāti. Un **tas ir būtiski mazāk, nekā iepriekšējos gados**, kad finansiāli aktīvo PSO skaits bijis ap 490. Tas nozīmē, ka no visām aktīvajām PSO, kuras ir iesniegušas gada pārskatus, par ekonomiski aktīvām var uzskatīt 73%, kamēr 27% neuzrāda nekādu finanšu aktivitāti.

Aptuveni puse PSO ir dibinātas līdz 2010. gadam, un puse – pēc. Tātad pusei organizāciju darbības pieredze ir ilgāka nekā 13 gadi, tai skaitā 16 % pieredzes ilgums ir lielāks nekā 20 gadu.

No visām šīs izpētes ietvaros identificētajām 865 PSO **tikai 207 Uzņēmumu reģistrā ir norādīta darbības joma (24% no visām).** Šāds darbības jomu norādījušo kopskaits/īpatsvars ir nepietiekams pilnvērtīgai darbības jomu analīzei. Turpmākajās izpētēs būtu iesakāms meklēt veidus, kā to risināt.

2022. gadā **PSO kopumā bijušas nodarbinātas 4 523 personas.** Jāuzsver, ka tas nav interpretējams kā unikālo personu skaits, jo viena persona var būt nodarbināta vairākās PSO un katras PSO gada pārskatā tikt uzrādīta kā darbinieks. Nodarbināto personu kopskaits pa gadiem bijis mainīgs, kopumā gan visu četru analizēto gadu tvērumā uzrādot pieaugošu tendenci. NVO sektorā kopumā 2022. gadā tika nodarbināti 21 905 darba ņēmēju, tātad PSO apakšsektorā nodarbinātie veido 21% no visiem NVO nodarbinātajiem.

Absolūto vairākumu no PSO sektorā nodarbinātajām personām veido nodarbinātība dažās lielākajās organizācijās. 2022. gadā 2 925 personas ir nodarbinātas piecās lielākās sociālās un kultūras jomas organizācijās. Bet pārējās 1 598 personas ir nodarbinātas 278 PSO. Šo aspektu jāņem vērā, interpretējot nodarbinātības datus PSO sektorā.

Laika periodā no 2019. gada līdz 2021. gadam kopumā 37%-39% PSO ir norādījušas vismaz vienu nodarbināto. Bet 2022. gadā šis rādītājs nokrities līdz 33%.

Salīdzinot ar NVO sektoru kopumā, novērojams, ka **PSO sektorā ir izteikti lielāks tādu organizāciju īpatsvars, kurās ir nodarbinātie.** NVO sektorā kopumā tikai 17% ir vismaz viens nodarbinātais 2022. gadā, savukārt PSO sektorā šis rādītājs ir 33%.

PSO kopējie ieņēmumi 2022. gadā sastāda 110,5 milj. eiro =. 2019.-2021. gadu posmā PSO ieņēmumi uzrāda nelielu pieauguma tendenci, bet 2022. gadā tie ir pieauguši par 40% attiecībā pret iepriekšējo gadu.

NVO sektora kopējie ieņēmumi 2022. gadā bija 565,79 milj. eiro – tāpat **PSO ieņēmumi sastāda 19% no kopējiem NVO sektora ieņēmumiem.** Vērtējot ieņēmumu izmaiņas pa gadiem, secināms, ka PSO sektorā kopējie ieņēmumi ir pieauguši straujāk, nekā NVO sektorā kopumā – pēdējo 4 gadu periodā kopā NVO sektora kopējie ieņēmumi pieauguši par 26%, bet PSO par 59%.

Vērtējot ieņēmumu un izdevumu bilanci, novērojams, ka ik gadu ir pieaugusi starpība starp PSO ieņēmumiem un izdevumiem – ieņēmumi ir pieauguši straujāk, nekā izdevumi. Ja 2019. gadā PSO kopējie ieņēmumi par 3% pārsniedza izdevumus, tad 2022. gadā jau par 7%. Tas kopumā **liecina par PSO finanšu kapacitātes stiprināšanos.**

Lai gan kopējie PSO rādītāji liecina par finanšu kapacitātes stiprināšanos, detalizētāka analīze liecina, ka **ir daudz PSO, kuru izdevumi 2022. gadā ir pārsnieguši ieņēmumus.** Kopumā tādu ir 182, kas ir 31% no visām, kas iesniegušas gada pārskatus. Tas liecina, **ka finanšu situācija PSO sektora iekšienē ir ļoti atšķirīga** – kopējie pozitīvie rādītāji neļauj interpretēt, ka visām PSO uzlabojas finanšu kapacitāte. Dati liecina, ka **aptuveni katrā trešā PSO atrodas finansiāli grūtā vai pat kritiskā situācijā.**

33% no visiem ieņēmumiem veido saņemtie ziedojumi un dāvinājumi, 24% veido ieņēmumi no saimnieciskās darbības, bet 17% – no ES, EEZ un citiem ārvalstu fondiem saņemtais finansējums.

Vērtējot ieņēmumu struktūras izmaiņas četru gadu termiņā, novērojamas izteiktas izmaiņas **2022. gadā, kad būtiski pieaudzis ziedojumu īpatsvars ieņēmumu struktūrā** (ja pirms tam tas nepārsniedza 20%, tad 2022. gadā pieauga līdz 33%). Vienlaikus visā četru gadu periodā **pakāpeniski ir samazinājies dotāciju īpatsvars ieņēmumos** (ja 2019. gadā tās veidoja 23% no ieņēmumiem, tad 2022. gadā vairs tikai 15%), kā arī **samazinājies biedru naudas īpatsvars ieņēmumos** (kas gan arī kopumā ir minimāls – 2019. gadā 1% no ieņēmumiem, 2022. gadā vairs tikai 0,4%). Jāpiebilst, ka summāri ieņēmumi visās kategorijās ir bijuši pieaugoši (atšķirīgā intensitātē), bet ir mainījies katras kategorijas īpatsvars kopējā ieņēmumu masā.

Kā liecina 2022. gada pārskati, PSO sektoru veido ļoti dažādas organizācijas pēc to ieņēmumu diversifikācijas. Tikai 6% PSO ir tādu, kurām ir viens ieņēmumu avots. Katrai trešajai organizācijai ir divi ieņēmumu avoti, katrai piektajai – trīs avoti. Kopumā 41% PSO ieņēmumus gūst četros vai vairāk avotos. Tātad – lai gan lielākajai daļai PSO ir vismaz 3 ieņēmumu avoti, tomēr **kopumā 39% PSO ir atkarīgas no viena vai diviem finansēšanas avotiem.**

Analizējot finanšu rādītājus laika posmā no 2019. līdz 2022. gadam, novērojams – **gandrīz visās ieņēmumu kategorijās ir samazinājies to PSO skaits, kuras norāda, ka ir saņēmušas konkrētā veida ieņēmumus.** Īpaši izteikts samazinājums novērojams attiecībā uz **ziedojumiem** (salīdzinot ar 2019. gadu, 2022. gadā ziedojumus saņēmušas par 18% mazāk PSO), kā arī **biedru naudām** (-10%). **Pieaugums** bijis novērojams tikai to PSO skaitā, kuras saņēmušas ieņēmumus no **ārvalstu fondiem** (+33%).

Tāpat novērojams, ka **par 10% samazinājies to PSO skaits, kas norādījušas, ka tām vispār bijuši ieņēmumi.**

Jāuzsver – kopējie PSO finanšu rādītāji uzrāda pieaugošu tendenci, bet datu detalizētāka analīze liecina, ka to **organizāciju skaits, kas šo finansējumu akumulē, arvien samazinās**. Šādā aspektā PSO sektora tendences ir līdzīgas kopējām NVO sektora tendencēm, kur arī novērojama finanšu koncentrēšanās šaurākā organizāciju lokā.

Rezerves fondu savos gada pārskatos uzrāda aptuveni puse PSO. Šis rādītājs pēdējo gadu periodā nav būtiski mainījies. Salīdzinot ar NVO sektoru kopumā, PSO daudz biežāk uzrādījušas rezerves fonda esamību (attiecīgi 33% un 51% 2022. gadā).

No visām šīs izpētes ietvaros identificētajām 865 PSO kopumā 180 ir SLO statuss. Tātad **katra piektā PSO ir saņēmusi SLO statusu**.

NVO sektorā kopumā 2022. gadā bija 2034 biedrības un nodibinājumi, kam ir piešķirts SLO statuss – **PSO attiecīgi veido 9% no visām SLO Latvijā**.

NVO UN PSO SALĪDZINOŠIE DATI

KOPĒJAIS NVO UN PSO SKAITS

2023. gadā Latvijā kopumā bija reģistrētas 26 928 biedrību un nodibinājumu. Organizāciju skaits ik gadu pieaug par aptuveni 3% jeb 600-700 vienībām (starpība starp jaundibinātām un likvidētām NVO). **Gadā vidēji tiek dibinātas ap 900-1000 jaunu NVO.** Savukārt, likvidētas tiek vidēji 250-300 NVO gadā.

Šī pētījumi ietvaros tika provizoriski identificēts, ka **2023. gadā Latvijā ir kopumā 865 pilsoniskās sabiedrības organizāciju (PSO)**, kas par situāciju uz 2023. gada 1.oktobra ir reģistrētas un nav oficiāli likvidētas. **Katru gadu PSO skaits ir pieaudzis par aptuveni 4%-5%** jeb aptuveni 30 vienībām. Izņemot 2023. gadu, kad jaundibinātu PSO skaits būtiski nokrities (17 vienības).

PSO šobrīd veido 3,2% no visām Latvijas NVO. Šis rādītājs pēdējo piecu gadu periodā bijis konstants.

NVO DARBĪBAS JOMU IDENTIFICĒŠANAS PROBLEMĀTIKA

Biedrību un nodibinājumu darbības jomas šobrīd iespējams identificēt vienā no diviem veidiem (atbilstoši NACE klasifikatoram vai atbilstoši darbības jomai saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 779 "Biedrību un nodibinājumu klasificēšanas noteikumi"), bet neviens no šiem veidiem nedod skaidru priekšstatu par NVO darbības jomām. Tam par iemeslu ir divi apstākļi. Pirmkārt, tikai daļa organizāciju ir norādījušas konkrētu darbības jomu. Otrkārt, no tiem, kas ir norādījuši, liela daļa nespēj savu darbības jomu identificēt nevienā no klasifikatoru kategorijām un tādējādi tiek apvienotas kategorijā "Cits". No visām šīs izpētes ietvaros identificētajām 865 PSO tikai 207 Uzņēmumu reģistrā ir norādīta darbības joma (24% no visām). Šāds darbības jomu norādījušo kopskaits/īpatsvars ir nepietiekams pilnvērtīgai darbības jomu analīzei. Turpmākajās izpētēs būtu iesakāms meklēt veidus, kā to risināt.

AKTĪVO NVO UN PSO SKAITS

Ne visas reģistrētās biedrības un nodibinājumi ir aktīvi un faktiski strādā. Viens no rādītājiem, kas netieši ļauj konstatēt aktīvo organizāciju skaitu, ir gada pārskatu iesniegšana. Šādus datus ļauj iegūt Valsts ieņēmumu dienesta (VID) statistika par gada pārskatus iesniegušo NVO skaitu. Dati liecina, ka **pēdējo četru gadu laikā tādu NVO īpatsvars, kas nav iesniegušas gada pārskatus, ir palielinājies.** Ja 2019. gadā tādu bija 14 % no visām organizācijām, tad 2020.-2021. gadā – 18 %, bet 2022. gadā jau – 25%.

Savukārt, kopējais **tādu PSO skaits, kas iesniedz gada pārskatus 2022. gadā bijis 580** un par tām iespējams drošticami apgalvot, ka tajās notiek vismaz minimāla darbība. Tādu PSO īpatsvars, kas neiesniedz gada pārskatus, **pa gadiem bijis arvien pieaugošs**. Ja 2019. gadā no visām PSO 16% nebija iesniegušas gada pārskatus, tad **2022. gadā šis rādītājs pieaudzis līdz 32%**.

Lai gan gada pārskatu iesniegšana liecina par zināmu aktivitāti organizācijā, tomēr **to nevar izmantot kā drošticamu rādītāju organizāciju regulārai ikdienas darbībai** (aktivitātei). To, savukārt, **netieši iespējams identificēt pēc organizāciju finanšu aktivitātes**. Ja gada pārskatos tiek uzrādīta kaut minimāla finanšu plūsma, iespējams pieņemt, ka organizācijā notiek darbība. Analizējot organizācijas šādā aspektā, novērojams, ka 2022. gadā no visām aktīvajām organizācijām, kuras ir iesniegušas gada pārskatus, **par ekonomiski aktīvām var uzskatīt 75%, kamēr 25% neuzrāda nekādu finanšu aktivitāti**. Pēdējo četru gadu periodā šis rādītājs bijis nemainīgs, izņemot 2022. gadu, kad tas samazinājies līdz 66%.

2022. gadā **kopumā 422 PSO ir uzrādījušas finanšu aktivitāti**. Un tas ir būtiski mazāk, nekā **iepriekšējos gados**, kad finansiāli aktīvo PSO skaits bijis ap 490. Tas nozīmē, ka no visām aktīvajām PSO, kuras ir iesniegušas gada pārskatus, **par ekonomiski aktīvām var uzskatīt 73%**, kamēr 27% neuzrāda nekādu finanšu aktivitāti.

NODARBINĀTĪBA NVO UN PSO SEKTOROS

2022. gadā biedrībās un nodibinājumos **kopumā tika nodarbināti 21 905 darba ņēmēju**. Kopš 2019. gada **nodarbināto skaits ik gadus samazinās** – kopš 2019. gada samazinājums par aptuveni 5 tūkst. personu.

Lai gan kopējais nodarbināto personu skaits ir šķietami liels, tomēr **tie tiek nodarbināti nelielā daļā no visām NVO**. **Tikai 17% NVO ir vismaz viens nodarbinātais**, kamēr 83% nenodarbina nevienu personu.

Salīdzinot ar NVO sektoru kopumā, novērojams, ka PSO sektorā ir izteikti lielāks tādu organizāciju īpatsvars, kurās ir nodarbinātie. 2022. gadā **PSO kopumā bijušas nodarbinātas 4 523 personas**. Jāuzsver, ka tas nav interpretējams kā unikālo personu skaits, jo viena persona var būt nodarbināta vairākās PSO un katras PSO gada pārskatā tikt uzrādīta kā darbinieks. Nodarbināto personu kopskaits pa gadiem bijis mainīgs, kopumā gan visu četru analizēto gadu tvērumā **uzrādot pieaugošu tendenci**. NVO sektorā kopumā 2022. gadā tika nodarbināti 21 905 darba ņēmēju, tātad **PSO apakšsektorā nodarbinātie veido 21% no visiem NVO nodarbinātajiem**.

Absolūto vairākumu no PSO sektorā nodarbinātajām personām veido nodarbinātība dažās lielākajās organizācijās. 2022. gadā 2 925 personas ir nodarbinātas piecās lielākās sociālās un kultūras jomas organizācijās. Bet pārējās 1 598 personas ir nodarbinātas 278 PSO.

Laika periodā no 2019. gada līdz 2021. gadam **kopumā 37%-39% PSO ir norādījušas vismaz vienu nodarbināto**. Bet 2022. gadā šis rādītājs **nokrities līdz 33%**.

NVO UN PSO SEKTORU FINANSES

Biedrību un nodibinājumu **kopējie ieņēmumi 2022. gadā sastāda aptuveni 590 milj. Eur.** Pēdējo četru gadu posmā **kopumā NVO izdevumi ir auguši straujāk, nekā ieņēmumi.**

Analizējot NVO kopējos sektora ieņēmumus, secināms, ka **25% no visu organizāciju ieņēmumiem veido ieņēmumi no saimnieciskās darbības, 19% veido dotācijas, vēl 21% dažādi citi ieņēmumi. Ziedojumi veido tikai 17% no sektora ieņēmumiem,** bet ES un citu ārvalstu fondu finansējums tikai 9%. Biedru naudas veido 9% no kopējiem ieņēmumiem.

Datus iespējams analizēt arī citādā griezumā – cik lielai daļai no organizācijām ir bijuši ieņēmumi no konkrētiem avotiem. Šādā griezumā dati liecina, ka **tikai 24% no visām organizācijām ir ieņēmumi no biedru naudām, 23% no saimnieciskās darbības, 15% no ziedojumiem, 10% no dotācijām un 3% no ārvalstu fondiem.**

Salīdzinot finanšu rādītājus laika posmā no 2019. līdz 2022. gadam, novērojams, ka **visās ieņēmumu kategorijās to NVO skaits, kuras uzrāda finansiālu aktivitāti, ir pakāpeniski samazinājies.** Tas liecina, ka **NVO sektora kopējā finanšu aktivitāte samazinās.**

Rezerves fondu savos gada pārskatos uzrāda aptuveni katrā trešā organizācija. Ik gadu samazinās tādu organizāciju skaits, kurām ir rezerves fonds. Tai pat laikā kopējais sektora rezerves fonds ir bijis pieaugošs. Tas norāda, ka **liela daļa finanšu resursu uzkrājas nelielā daļā no sektora.**

PSO ieņēmumi sastāda 19% no kopējiem NVO sektora ieņēmumiem un 2022. gadā tie ir 110,5 milj. Eur. Vērtējot ieņēmumu izmaiņas pa gadiem, secināms, ka **PSO sektorā kopējie ieņēmumi ir pieauguši straujāk, nekā NVO sektorā kopumā.**

Vērtējot ieņēmumu un izdevumu bilanci, novērojams, ka ik gadu ir pieaugusi starpība starp PSO ieņēmumiem un izdevumiem – **ieņēmumi ir pieauguši straujāk, nekā izdevumi.** Ja 2019. gadā PSO kopējie ieņēmumi par 3% pārsniedza izdevumus, tad 2022. gadā jau par 7%. Tas kopumā **liecina par PSO finanšu kapacitātes stiprināšanos.**

Tai pat laikā – lai gan kopējie PSO rādītāji liecina par finanšu kapacitātes stiprināšanos, detalizētāka analīze liecina, ka **ir daudz PSO, kuru izdevumi 2022. gadā ir pārsnieguši ieņēmumus.** Kopumā tādu ir 182, kas ir 31% no visām, kas iesniegušas gada pārskatus. Tas liecina, ka **finanšu situācija PSO sektora iekšienē ir ļoti atšķirīga** – kopējie pozitīvie rādītāji neļauj interpretēt, ka visām PSO uzlabojas finanšu kapacitāte. Dati liecina, ka **aptuveni katrā trešā PSO atrodas finansiāli grūtā vai pat kritiskā situācijā.**

33% no visiem PSO ieņēmumiem veido saņemtie ziedojumi un dāvinājumi, 24% veido ieņēmumi no saimnieciskās darbības, bet 17% – no ES, EEZ un citiem ārvalstu fondiem saņemtais finansējums.

Vērtējot ieņēmumu struktūras izmaiņas četru gadu termiņā, novērojamas izteiktas izmaiņas **2022. gadā, kad būtiski pieaudzis ziedojumu īpatsvars ieņēmumu struktūrā** (ja pirms tam tas nepārsniedza 20%, tad 2022. gadā pieauga līdz 33%). Vienlaikus visā četru gadu periodā **pakāpeniski ir samazinājies dotāciju īpatsvars ieņēmumos** (ja 2019. gadā tās veidoja 23% no ieņēmumiem, tad 2022. gadā vairs tikai 15%), kā arī **samazinājies biedru naudas īpatsvars ieņēmumos** (kas gan arī kopumā ir minimāls – 2019. gadā 1% no ieņēmumiem, 2022. gadā vairs tikai 0,4%). Jāpiebilst, ka

summāri ieņēmumi visās kategorijās ir bijuši pieaugoši (atšķirīgā intensitātē), bet ir mainījis katras kategorijas īpatsvars kopējā ieņēmumu masā.

Kā liecina 2022. gada pārskati, **PSO sektoru veido ļoti dažādas organizācijas pēc to ieņēmumu diversifikācijas**. Tikai 6% PSO ir tādu, kurām ir viens ieņēmumu avots. Katrai trešajai organizācijai ir divi ieņēmumu avoti, katrai piektajai – trīs avoti. Kopumā 41% PSO ieņēmumus gūst četros vai vairāk avotos. Tātad – lai gan lielākajai daļai PSO ir vismaz 3 ieņēmumu avoti, tomēr **kopumā 39% PSO ir atkarīgas no viena vai diviem finansēšanas avotiem**.

Analizējot finanšu rādītājus laika posmā no 2019. līdz 2022. gadam, novērojams – **gandrīz visās ieņēmumu kategorijās ir samazinājies to PSO skaits**, kuras norāda, ka ir saņēmušas konkrētā veida ieņēmumus. Īpaši izteikts samazinājums novērojams attiecībā uz **ziedojumiem** (salīdzinot ar 2019. gadu, 2022. gadā ziedojumus saņēmušas par 18% mazāk PSO), kā arī **biedru naudām** (-10%). **Pieaugums** bijis novērojams tikai to PSO skaitā, kuras saņēmušas ieņēmumus no **ārvalstu fondiem** (+33%).

Tāpat novērojams, ka **par 10% samazinājies to PSO skaits, kas norādījušas, ka tām vispār bijuši ieņēmumi**.

Jāuzsver – kopējie PSO finanšu rādītāji uzrāda pieaugošu tendenci, bet datu detalizētāka analīze liecina, ka to **organizāciju skaits, kas šo finansējumu akumulē, arvien samazinās**. Šādā aspektā PSO sektora tendences ir līdzīgas kopējām NVO sektora tendencēm, kur arī novērojama finanšu koncentrēšanās šaurākā organizāciju lokā.

SABIEDRISKĀ LABUMA ORGANIZĀCIJU ĪPATSVARŠ NVO UN PSO SEKTOROS

2022. gadā Latvijā bija **kopumā 2034 biedrības un nodibinājumi, kam ir piešķirts sabiedriskā labuma organizācijas statuss** (turpmāk – SLO). Kopš 2019. gada **SLO skaits ik gadus ir samazinājies** (kopējais samazinājums -27% jeb 770 vienības).

Kā pamatdarbības veidu 51% SLO norāda sabiedrisko, politisko un citu organizāciju darbību. 23% SLO īsteno sporta nodarbības, izklaides un atpūtas darbību. 8% SLO darbojas izglītības jomā, bet 6% radošo, māksliniecisko un izklaides darbības jomā. Savukārt 5% SLO darbojas sociālās aprūpes jomā. Dažādu citu darbības jomu SLO skaits ir neliels.

No visām šīs izpētes ietvaros identificētajām 865 **PSO kopumā 180 ir SLO statuss**. Tātad **katra piektā PSO ir saņēmusi SLO statusu un PSO attiecīgi veido 9% no visām SLO Latvijā**

Absolūtajam vairākumam no PSO, kam ir piešķirts SLO statuss, kā viena no darbības jomām norādīta “Pilsoniskas sabiedrības attīstība”. Otra biežāk norādītā darbības joma ir “Sabiedrības, it īpaši trūcīgo un sociāli mazaizsargāto personu grupu, sociālās labklājības celšana”. Dažādas citas darbības jomas norādītas retāk, bet ne mazāk kā 10-15 organizāciju gadījumā.

II SADAĻA NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU SEKTORA VAJADZĪBAS UN RISINĀJUMI

Autoru kolektīvs

KOPSAVILKUMS: SEKTORA RESURSU VAJADZĪBAS

2022. gadā Latvijas Pilsoniskā alianse īstenoja padziļinātu izpēti par pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbības resursiem, apzinot esošo situāciju un vajadzības attiecībā uz tādiem aspektiem kā cilvēkresursi, finansējums, infrastruktūra, zināšanas un prasmes u.tml. Izpēte tika īstenota četros aspektos: darbības tiesiskās vides analīze (juridiskā analīze), organizāciju ikdienas darbības nodrošināšanas resursu analīze, organizācijām pieejamo finanšu resursu analīze, organizāciju publiskā tēla analīze. Ikdienas darba resursu analīze balstījās datos, kas iegūti kvantitatīvas socioloģiskas aptaujas ietvaros. Aptaujas mērķgrupa bija pilsoniskās sabiedrības organizācijas, un kopumā tika sasniegta 406 respondentu izlase, kas ļauj datus attiecināt uz visu pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektoru (ar statistisko kļūdu +/-3,75 % līmenī).

Aptaujas anketā iekļautajos aspektos ne mazāk kā 1/3 organizāciju sniedza kritiskus vērtējumus. Tas liecina par būtiskiem trūkumiem biedrību un nodibinājumu nodrošinājumā ar resursiem savas darbības sekmīgai īstenošanai. Viskritiskāk vērtēti tika tādi aspekti kā: ziedojumu pieejamība, finanšu resursu pieejamība, pašvaldību atbalsts, iespējas algot darbiniekus, biedru naudas ieņēmumi, pro bono atbalsts no speciālistiem, ekspertiem, informācija par atbalsta iespējām.

FINANŠU RESURSU PIEEJAMĪBA

Vērtējot izmaiņas pēdējo gadu periodā, novērojams – visās ieņēmumu kategorijās to organizāciju skaits, kuras uzrāda finansiālu aktivitāti, ir pakāpeniski samazinājies. Tas liecina, ka nevalstisko organizāciju finanšu aktivitāte samazinās. Īpaši tas novērojams vīrusa Covid-19 pandēmijas un pēc-pandēmijas gados.

Aptaujā informācijas pieejamību biedrības un nodibinājumi vērtē neviennozīmīgi. 60 % novērtē, ka informācija par tiesisko regulējumu darbības jomā ir pietiekama, tai pat laikā 38 % apgalvo, ka tā ir nepietiekama. Savukārt attiecībā uz informācijas pieejamību par finanšu un citām atbalsta iespējām organizāciju vērtējumi ir izteikti kritiski. **49 % novērtē, ka viņiem nav pieejama informācija par finanšu piesaistes iespējām un 58 % novērtē, ka nav pieejama informācija par citām atbalsta iespējām.**

Lai risinātu informācijas pieejamības trūkumu, Latvijas Pilsoniskā alianse pētījuma ietvaros ir izveidojusi potenciālā finansējuma kartējumu⁵⁶, tāpat izstrādāts pašvaldību pieejamo resursu apkopojums.⁵⁷

CILVĒKRESURSI

2022. gadā biedrībās un nodibinājumos kopumā tika nodarbināti 21 905 darba ņēmēju. Kopš 2019. gada nodarbināto skaits ik gadus samazinās – kopš 2019. gada samazinājums par aptuveni 5 tūkst. personu. Lai gan kopējais nodarbināto personu skaits ir šķietami liels, tomēr tie tiek nodarbināti nelielā daļā no visām NVO. Tikai 17% NVO ir vismaz viens nodarbinātais, pie tam – tādu organizāciju īpatsvars, kurās ir nodarbinātie, pēdējo četru gadu posmā uzrāda tendenci samazināties (no 19% 2019. gadā).

Konkrētas profesijas ir norādītas tikai aptuveni pusei no visiem NVO darbiniekiem, bet starp tiem biežākās profesijas ir aprūpētāji (2794), sētnieki (939), projektu vadītāji un direktori (488). 68% no NVO darbiniekiem ir sievietes un tikai 32% - vīrieši. Vidējais NVO darbinieku vecums sievietēm ir 50,6 gadi, bet vīriešiem 50,2 gadi. Tikai 9% no darbiniekiem ir vecumā līdz 29 gadiem. 37% ir vecumā no 30 līdz 49 gadiem, bet 45% vecumā no 50 līdz 69 gadiem. Kopumā 55% NVO darbinieku ir augstākā izglītība, 27% vidējā izglītība, 11% arodizglītība⁵⁸.

Latvijas Pilsoniskās alianses veiktajā aptaujā 49% organizāciju atzīst, ka tām pietrūkst algoti darbinieki, 45 % norāda, ka pietrūkst brīvprātīgo pamatdarbībā, 41 % – **pro bono atbalsts no speciālistiem un ekspertiem**, bet 38 % – brīvprātīgie organizācijas aktivitātēs. Tai pat laikā 46 % organizāciju apgalvo, ka brīvprātīgie aktivitātēs tām ir pietiekami un 36 % novērtē, ka brīvprātīgo ir pietiekami arī pamatdarbībā. Savukārt algoto darbinieku pietiekamību atzīst tikai 24 % organizāciju. Tādējādi secināms, ka būtiskākās nepilnības ir tieši algoto darbinieku aspektā un dažādu ekspertu un speciālistu pieejamībā.

Lai risinātu pro-bono atbalsta iztrūkumu, Latvijas Pilsoniskā alianse ir izstrādājusi programmu ASNS. Programma ir pieejama platformā <https://asns.nvo.lv/>, kurā ikviens var dalīties ar sev esošajiem cilvēkresursu un zināšanu resursiem (piemēram, nodrošinot juristu un citu ekspertu pieejamību), kā arī materiālos ziedojumus (piemēram, lietotas mēbeles, biroja aprīkojumi), kas vienlaikus veicina ilgtspējas un videi draudzīgus principus.

Aptaujā organizācijas savu pārstāvju prasmes uz zināšanas vērtē izteikti pozitīvi – 89 % biedrību un nodibinājumu uzskata, ka to pārstāvju prasmes un zināšanas ir pietiekamas sekmīgai organizācijas darbībai. Atsevišķos aspektos gan sniegti arī kritiskāki vērtējumi. 19 % organizāciju novērtē, ka to darbiniekiem ir nepietiekamas prasmes un zināšanas projektu vadībā, bet 22 % norāda, ka nepietiekamas ir svešvalodu prasmes. Savukārt, **27 % kritiski vērtē prasmes un zināšanas grāmatvedības jautājumos, bet 46 % juridiskos jautājumos**. Tādējādi – kopumā prasmes un

⁵⁶ LPA (2023). Potenciālā finansējuma kartējums nevalstiskajām organizācijām. https://nvo.lv/uploads/finansu_avotu_kartejums.xlsx

⁵⁷ LPA (2023). Pašvaldību nodrošināti resursi nevalstiskajām organizācijām. [apkopojums_pasvaldibu_resursi_nvo_lpa_2023.pdf](https://nvo.lv/uploads/pasvaldibu_resursi_nvo_lpa_2023.pdf)

⁵⁸ NVO sektora monitorings 2023: https://nvo.lv/uploads/nvo_sektora_monitorings_2023_pap181.pdf

zināšanas tiek vērtētas izteikti pozitīvi, bet kritiskākus vērtējumus sniedzot tikai par specifiskām zināšanām un prasmēm.

Lai risinātu grāmatvedības un juridisko jautājumu zināšanu trūkumu, Latvijas Pilsoniskā alianse ir izveidojusi bezmaksas tiešsaistes resursu “Līgumu rokasgrāmata” pilsoniskās sabiedrības organizācijām:

- Pilnveidoti Jurista padomi, kuros koncentrēti tiek skaidroti dažādi juridiskie aspekti organizāciju darbībā
- juridisko dokumentu paraugi, kas atbilst ES un Latvijas tiesiskajam regulējumam.

ORGANIZĀCIJU LĪDZDALĪBA LĒMUMU PIENĒMŠANAS PROCESĀ

Lai novērtētu pašvaldību praksi biedrību un nodibinājumu iesaistīšanā sabiedrības līdzdalības mehānismos, Latvijas Pilsoniskā alianse 2023. gada martā visas pašvaldības lūdza sniegt informāciju par nevalstiskā sektora pārstāvju iesaisti darba grupās, uzraudzības komitejās, ekspertu komisijās, rīcības komiteju darbā un citos sabiedrības līdzdalības mehānismos, ko izveidojusi pašvaldība. No 35 pašvaldībām, kas sniedza atbildi un informāciju, 19 pašvaldības to varēja sniegt strukturēti – norādot konkrētas darba grupas, uzraudzības komitejas, konsultatīvās komisijas vai citus sabiedrības līdzdalības mehānismus, ko izveidojusi pašvaldība. Pārējās 16 pašvaldības sniegušas aprakstošu informāciju, nenorādot nedz konkrētus līdzdalības mehānismus, nedz iesaistītās biedrības un nodibinājumus. Līdz ar to **secināms, ka strukturēta NVO sektora iesaiste lēmumpieņemšanā notiek aptuveni pusē no visām Latvijas pašvaldībām**⁵⁹.

2024. gadā Latvijas Pilsoniskā alianse veica izpēti, ar mērķi noskaidrot faktisko situāciju nevalstisko organizāciju nacionālā līmenī institucionalizētajos sabiedrības līdzdalības mehānismos (dalība starpinstitūciju darba grupās un konsultatīvajās padomēs, Saeimas komisijās, atzinumu sniegšana par tiesību aktu projektiem). Apkopojot datus gan par līdzdalību ministriju un iestāžu sabiedrības līdzdalības mehānismos (2018.-2022.g. periodā), gan Saeimas komisiju sēdēs (2018.g.-2022.g. periodā), konstatējams, ka līdzdalībā iesaistījušās kopumā 769 organizācijas. 602 no tām ir piedalījušās Saeimas komisiju sēdēs, bet 567 – ministriju darba grupās, komisijās. 468 no organizācijām, kas piedalījušās līdzdalības mehānismos ministriju un/vai Saeimas līmenī, jeb 75% ir reģistrētas Rīgā, 89 organizācija jeb 18% – novados. Lielās pilsētas ārpus Rīgas pārstāv 42 organizācijas jeb 7% no visām līdzdalībā iesaistītajām.

Atbilstoši Valsts ieņēmumu dienesta sniegtajai informācijai, par 2022. gadu pārskaņus bija iesniegušas kopumā 18 840 biedrības un nodibinājumi⁶⁰. Ja līdzdalības mehānismos ministrijās un Saeimā piedalījušās kopumā 769 biedrības un nodibinājumi, tad **secināms, ka tikai 4% no visām biedrībām un organizācijām ir aktīvas nacionāla līmeņa līdzdalības mehānismos**. NVO sektora monitoringā norādīts, ka par aktīvajām organizācijām precīzāk būtu uzskaitīt tās, kuras ne tikai iesniedz gada pārskaņus, bet tajos uzrāda arī kaut minimālu finanšu aktivitāti. No visām tām, kas

⁵⁹ Biedrību un nodibinājumu iesaistīšana sabiedrības līdzdalības mehānismos pašvaldībās, 2023:

https://nvo.lv/uploads/apkopojums_nvo_līdzdalība_lēmumpieņemsana_lpa_2023.pdf

⁶⁰ NVO sektora monitoringš 2023: https://nvo.lv/uploads/nvo_sektora_monitorings_2023_pap181.pdf

iesniedz gada pārskatus, finansiāli aktīvas ir 75% jeb 14 066. Ja organizāciju iesaisti līdzdalības mehānismos attiecina uz šo skaitu, arī tad kopējā aktivitāte ir izteikti zema – tikai 5% no finansiāli aktīvajām.⁶¹

Līdzīgu izpēti Latvijas Pilsoniskā alianse veica 2021.gadā, kura ietvaros veica papildus līdzdalībā iesaistīto organizāciju aptauju, kuru dati liecina, ka par efektīvāko līdzdalības mehānismu lielākā daļa organizāciju uzskata tikšanās ar lēmumu pieņēmējiem – 46% uzskata, ka tas ir lielā mērā efektīvi un vēl 12%, ka pilnībā efektīvi. Arī ministriju darba grupas tiek vērtētas kā efektīvs mehānisms – kopumā 49% organizāciju tās vērtē kā efektīvas. Pārējo līdzdalības mehānismu efektivitātes vērtējumi ir zemāki. Zemākie efektivitātes vērtējumi bijuši par petīcijām (tikai 9% to vērtē kā efektīvu rīku), NTSP (12%), un piketiem, mītiņiem (12%). Salīdzinot efektivitātes vērtējumus un organizāciju līdzdalības rādītājus, novērojams, ka līdzdalības rādītāji gandrīz visiem līdzdalības mehānismiem ir augstāki nekā to efektivitātes vērtējumi. Daļa organizāciju, kas piedalās šajos mehānismos, pašas tos vērtē kā neefektīvas. Īpaši tas novērojams par publiskajām apspriešanām – lai gan 72% organizāciju tādās ir piedalījušās, tikai 42% tās vērtē kā efektīvas. Galvenie iemesli, kādēļ konkrētos līdzdalības mehānismus organizāciju pārstāvji vērtē kā neefektīvus, ir novērtējums, ka šie līdzdalības mehānismi ir formāli un pēc būtības nespēj ietekmēt pieņemtos lēmumus. Tāpat nereti tiek norādīts, ka valsts pārstāvji reti ir ieinteresēti nevalstiskā sektora līdzdalībā un iesaistē⁶².

Vērtējot esošos sabiedrības līdzdalības formātus Latvijā, secināms, ka tie nespēj pilnvērtīgi nodrošināt to sabiedrības grupu interešu pārstāvēniecību lēmumu pieņemšanas procesā, kam tā ir nepieciešama visvairāk, tādēļ **nepieciešams ieviest jēgpilnus sabiedrības līdzdalības un lēmumu pieņemšanas procesus, lai nodrošinātu mūsdienīgu, dialogu sociāli ekonomiskos jautājumos un līdzdalību visos līmeņos un lēmumu pieņemšanas posmos jeb pilsoniskajam dialogam noteikt līdzvērtīgu statusu sociālajam dialogam**⁶³.

Dialoga ar pilsonisko sabiedrību lomu ir nostiprinājusi arī Saeima, 2020.gada 2.jūlijā Saeima apstiprināja paziņojumu, ko pievieno Latvijas Nacionālo attīstības plānam 2021.-2027. gadam (NAP2027). Paziņojuma vidū ir sekojošs punkts:

“(..) atzinīgi novērtē pilsoniskās sabiedrības un privātā sektora apņēmību un izlēmīgo rīcību, nesavtīgi sniedzot atbalstu citiem iedzīvotājiem, pašvaldībām un valstij Covid-19 krīzes laikā. Atjaunojot Latvijas tautsaimniecību kvalitatīvi jaunā pakāpē, šī sadarbības spēja stiprināma, ar atbalsta programmām pilsoniskās sabiedrības stiprināšanai, pilsoniskajai iniciatīvai un brīvprātīgā darba veicināšanai un nosakot dialogam ar pilsonisko sabiedrību līdzvērtīgu pieeju ar sociālo dialogu

⁶¹ NVO līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā nacionālā līmenī 2018. – 2022. gadā (2024).

https://nvo.lv/uploads/apkopojums_nvo_līdzdalība_lēmumpienemsana_nacionala_limeni.pdf

⁶² Sabiedriskā līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā, 2021:

https://nvo.lv/uploads/zinojums_līdzdalība_lēmumu_pienemsana_2021.pdf

⁶³ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālais dialogs Austrumu partnerības valstīs”: “Sociālais dialogs ir dialogs, kas izveidots tieši starp darba devēju un darba ņēmēju pārstāvības organizācijām vai attiecīgi starp šīm organizācijām un valdību vai tās pārstāvjiem (ietverot reģionālās un vietējās pašvaldības) ar mērķi veicināt ekonomikas un sociālo progresu un palīdzēt konstruktīvi noregulēt konfliktus, kas saistīti ar sociālo un ekonomisko interešu atšķirībām. Sociālā dialoga mērķis parasti ir veidot tiesisko regulējumu, kas izpaužas kā likumi, valdības rīkojumi vai darba koplīgumi, kuri ir saistoši to parakstītājiem un pilnvarotājiem un kuru piemērošanas jomu ar valdības un sociālo partneru lēmumu ir iespējams paplašināt un attiecināt arī uz visiem sociāli ekonomiskās dzīves dalībniekiem.”

visos lēmumu pieņemšanas posmos - tādējādi stiprinot demokrātiju, palielinot iedzīvotāju savstarpējo uzticēšanos un uzticēšanos valstij”⁶⁴.

Papildus Deklarācijā par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību iekļauta politiskā apņemšanās:

“(..) Veicināsim iedzīvotāju, uzņēmēju un nevalstisko organizāciju līdzdalību sabiedriskajos un politiskajos procesos un sabiedrības saliedētību, attīstīsim sociālo un pilsonisko dialogu, palielināsim finansējumu sabiedriskā labuma iniciatīvām un saliedētībai.”⁶⁵

Lai risinātu līdzdalības mehānismos, Latvijas Pilsoniskā alianse, konsultējoties ar nevalstisko organizāciju ekspertiem, ir izstrādājusi pilsoniskā dialoga skaidrojumu un ieviešanas modeļi.⁶⁶

Sasniegtais rezultāts pilsoniskā dialoga atziņā un ieviešanā praksē līdz 2024.gadam:

Tiesiski: Politikas plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos nostiprināt politiskos apņemšanos pilsoniskajam dialogam noteikt līdzvērtīgu statusu sociālajam dialogam un stiprināt dialogu ar pilsonisko sabiedrību.	Iekļauts NAP 2020- 2027, Valdības deklarācijā, Valdības Rīcības plānā, Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības plāns 2022.-2023. gadam, kā arī 2024.-2025.gadam, Deklarācijā par pilsoniskās sabiedrības attīstību Latvijā un sadarbību ar pilsonisko sabiedrību, Nacionālajā Atvērās pārvaldības plānā 2022.-2025.gadam
Finansiāli: Ieviest specifiskā atbalsta programmas pilsoniskā dialoga īstenošanai.	Finansējums no ESF+ pilsoniskā dialoga īstenošanai - finansējums Memoranda padomei no valsts budžeta (piešķirts finansējums 2024-2026.gadam, ik gadu 200 000 EUR)
Praktiski: Ieviest Memoranda padomes jauno modeli, kas paredz to, ka Memoranda padome ir centrālā platforma pilsoniskā dialoga nodrošināšanai.	Apstiprināts Memoranda padomes jaunais modelis.

⁶⁴ Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2021.-2027. gadam (NAP2027): <https://likumi.lv/ta/id/315879-par-latvijas-nacionalo-attistibas-planu-2021-2027-gadam-nap2027>

⁶⁵ Deklarācija par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību: <https://www.mk.gov.lv/lv/ministru-kabineta-evikas-silinas-valdibas-deklaracija>

⁶⁶ Pilsoniskais dialogs un sociālais dialogs: salīdzinājums un ieviešanas modeļi: https://nvo.lv/uploads/pilsoniskais_un_socialais_dialogs.pdf

III SADAĻA NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU SOCIĀLEKONOMISKĀ IETEKME

PIENESUMS IKP UN VALSTS IEGULDĪJUMI

Autors: Uldis Spuriņš

MĒRĶIS

Šī pētījuma sadaļas mērķis ir novērtēt nevalstisko organizāciju (NVO) sektora apmērus un ieguldījumu Latvijas iekšzemes kopproduktā (IKP). Pētījumā tiek noteikta NVO sektora pievienotā vērtība, aprēķināts tiešais un netiešais piensums tautsaimniecībai. Atsevišķa pētījuma sadaļa veltīta valsts ieguldījumiem NVO sektorā. Tajā ieskicēti dažādi valsts un NVO sektora mijiedarbības veidi un no tiem izrietošās valsts ieguldījumu ekonomiskās atdeves analīzes iespējas.

GALVENIE SECINĀJUMI

NVO netiešais ieguldījums Latvijas ekonomikā ir lielāks, nekā aprēķināts pētījumā. NVO darbības mērķi parasti ir saistīti ar sabiedrības labuma nodrošināšanu, šādi galvenokārt fokusējoties uz netiešo ieguldījumu sabiedrībā, nevis tiešo piensumu tautsaimniecībā. Vienlaicīgi NVO darbu un ieguldījumu ir iespējams mērīt arī monetārā izteiksmē kā kopējās ekonomiskās sistēmas sastāvdaļu. Tomēr jāņem vērā, ka NVO piensums pēc būtības nav mērāms no ekonomiskas prizmas, bet gan pēc sabiedriskā labuma un ieguldījuma ilgtspējīgā attīstībā, kam papildus arī var būt saimnieciskas darbības un monetāra ieguldījuma elementi. Tā kā Latvijā nacionālā līmenī netiek sistemātiski ievākti dati par NVO ieguldījumu, arī šī pētījuma ietvaros, lai aprēķinātu netiešo piensumu, izmantotas tradicionālās ekonomisko mērījumu metodes, kuras nav vispiemērotākās visaptveroša NVO sektora netiešā piensuma novērtēšanai ekonomikā un sabiedrībā. Ņemot vērā šo, tiek izvirzīta hipotēze, ka patiesie NVO sektora apmēri ir lielāki par pētījumā aprēķinātajiem.

NVO lomu Latvijas ekonomikā iespējams izmērīt ar sociālās ekonomikas satelītkonta un ražošanas vērtības multiplikatoru palīdzību. Sociālās ekonomikas satelītkontu nacionālo kontu sistēmas ietvaros var izmantot, lai precīzāk reģistrētu un uzskaitītu NVO sektora darbību. Šī satelītkonta izveidē ir jāņem vērā vairāki specifiski NVO sektoram būtiski faktori, piemēram, ārpusstingus izlaides apjoms un brīvprātīgā darba radītā pievienotā vērtība. Savukārt, balstoties uz ielaides-izlaides tabulām, var aprēķināt nozaru ražošanas vērtības multiplikatorus, kurus var izmantot, lai aprēķinātu kādas ekonomikas nozares radīto netiešo piensumu jeb NVO sektora sasaisti ar citiem

tautsaimniecības sektoriem valsts ekonomikai izlaides izteiksmē. Šie multiplikatori arī parāda, par cik palielināsies ekonomikas kopējā izlaide, ja pieprasījums pēc nozares produkcijas palielinātos par vienu vienību. Tā kā šo metodoloģiju pilnībā īstenot nav iespējams, tās pamatprincipi šajā pētījumā ir izmantoti ciktāl tas ir iespējams, lai veiktu aprēķinus par NVO sektora apmēriem, balstoties uz publiski pieejamiem datiem nacionālo kontu sistēmā par mājsaimniecības apkalpojošām bezpeļņas organizācijām, tostarp šī sektora ielaides-izlaides tabulām.

2022. gadā NVO sektors Latvijā radīja bruto pievienoto vērtību vismaz 158 miljonu EUR apmērā, sastādot 0,41% no iekšzemes kopprodukta (IKP). Pēdējo gadu laikā NVO sektora pievienotajai vērtībai ir bijusi tendence pieaugt, taču attiecīgajā laika periodā ir pieaudzis arī Latvijas IKP, tā ka sektora īpatsvars IKP nav būtiski mainījies, saglabājoties intervālā no 0,4% līdz 0,45% no IKP. Salīdzinot ar citām Eiropas valstīm, Latvijā šis mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju īpatsvars IKP ir salīdzinoši neliels. Iepriekš minētu iemeslu dēļ, plašāk definētās sociālās ekonomikas piesesumu IKP šobrīd precīzi nav iespējams noteikt.

Ekonomiskā atdeve ieguldījumam NVO sektorā izteikta ar ražošanas vērtības multiplikatoru ir 1,68. NVO sektors līdzīgi kā citas nozares ir integrēts kopējā ekonomikas struktūrā un, izmantojot citu nozaru radītas preces un pakalpojumus, rada netiešo ietekmi. Multiplikatora vērtība 1,68 norāda, ka pieprasījumam pēc mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju produkcijas palielinoties par vienu vienību, Latvijas ekonomikas kopējā izlaide palielinātos par 1,68 vienībām. Taču šo sakarību nevar vispārināt uz valsts ieguldījumiem NVO sektorā.

Latvijā 2022. gadā NVO tiešais piesesums tautsaimniecībā bija 331 miljoni EUR, kamēr netiešais piesesums veidoja 223 miljonus EUR. 2022.gadā mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju izlaides apjoms jeb tiešais piesesums tautsaimniecībai bija 331 miljoni EUR. Lielākā daļa sektora saražoto preču un pakalpojumu tika īstenota ārpusstirgus darījumos – sektora ārpusstirgus izlaide 2022. gadā bija 273 miljoni EUR, veidojot 83% no sektora kopējā izlaides apjoma. Tikmēr izmantojot ražošanas vērtības multiplikatoru aprēķināts, ka 2022. gadā Latvijā mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju darbība radīja netiešo ietekmi 223 miljonu EUR apmērā. Līdz ar sektora kopējais piesesums ekonomikai ražošanas vērtības izteiksmē 2022. gadā bija 554 miljoni EUR. Svarīgi piebilst, ka šis secinājums balstās uz vairākiem pieņēmumiem, piemēram, ka gan NVO sektors, gan saistītās nozares var brīvi kāpināt ražošanas jaudas.

Valsts un NVO attiecības ir sarežģītākas un nevar tikt reducētas uz starpnozaru saimniecisko darbību monetārajām vērtībām. Lai gan pērkot NVO radītās preces un pakalpojumus, netiešo ekonomisko ietekmi rada arī valdība un pašvaldības, valsts un NVO sektora attiecības ir sarežģītākas, valsts ietekme - daudzveidīgāka. Piemēram, valsts finansējums var palīdzēt piesaistīt ārvalstu fondu līdzekļus, bet var arī izspiest privātos ziedotājus. Valsts un NVO sektora attiecības var analizēt caur sadarbības paradigmu, bet tās var būt arī antagoniskas, un valdības iniciatīvas var būt vērstas nevis uz pilsoniskās sabiedrības aktivizēšanu, bet tās ierobežošanu. Tādēļ, nosakot valsts ieguldījumu NVO sektorā atdevi, būtu jāņem vērā plašāks faktoru klāsts, un atdeves analīze jāveic konkrētu valsts atbalsta programmu ietvaros. Aprēķini un atdeve atšķirtos dažādiem ieguldījumu veidiem.

Nepieciešams ieviest nacionāla līmeņa sociālās ekonomikas piesesuma uzskaiti pilnvērtīgai ieguldījuma atdevei NVO sektorā, kā arī NVO sektora tiešā un netiešā piesesuma aprēķināšanai. Diemžēl apkopotā un viegli pieejamā veidā dati par NVO sektoru nacionālajos kontos šobrīd nav

pieejami, kā arī šobrīd pieejamie dati neļauj iegūt informāciju par visu NVO sektorā iekļaujamo organizāciju pievienoto vērtību, kā arī NVO tik būtiskā brīvprātīgā darba uzskaitē ir nepilnīga. Jāņem arī vērā, ka šī pētījuma aprēķini tika veikti par mājsaimniecības apkalpojošām bezpeļņas organizācijām, kas veido daļu no nevalstiskajām organizācijām Latvijā, kā arī sociālās ekonomikas sektora, taču pilnībā to nereprezentē. Plašāku secinājumu veikšanai būtu nepieciešami vairāk datu par visiem sociālās ekonomikas un NVO sektora spēlētājiem.

PĒTĪJUMĀ IZMANTOTO TERMINU SKAIDROJUMS⁶⁷

<p>Ārpustirgus izlaide ir produkcija (preces un pakalpojumi), ko vispārējā valdība vai mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas realizē ārpus tirgus par brīvu vai par cenām, kas ir zemākas par tirgus cenām.</p>
<p>Iekšzemes kopprodukts ir valsts teritorijā noteiktā laika periodā (ceturksnī vai gadā) saražoto gala produktu un pakalpojumu summārā vērtība. To aprēķina, izmantojot datus par iekšzemes ražošanu, izlietojumu un ienākumiem.</p>
<p>Ielaides-izlaides tabulas ir veids, kā detalizēti atspoguļot ražošanas procesu un saražotās produkcijas un radīto ienākumu izlietojumu. Tās no vienas puses parāda, cik daudz kāda konkrēta nozare ražošanas procesā izmanto citu nozaru saražotās preces vai pakalpojumus, bet no otras – cik daudz izvēlētās nozares radītā produkcija tiek izmantota citu nozaru ražošanā.</p>
<p>Izlaide ir pārskata periodā saražotā produkcija (preces un pakalpojumi).</p>
<p>Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas ir bezpeļņas organizācijas, kas nav tirgus ražotāji un kuras nekontrolē vispārējā valdība. Savus pakalpojumus un preces tās piedāvā ārpus tirgus par brīvu vai par cenām, kas ir zemākas par tirgus cenām, bet ienākumus gūst galvenokārt no brīvprātīgām iemaksām, no vispārējās valdības veiktiem maksājumiem, kā arī no nekustāmā īpašuma.</p>
<p>Multiplikatori ir, balstoties uz ielaides-izlaides tabulām, aprēķinātie nozaru ražošanas vērtības multiplikatori, kas parāda, par cik palielināsies ekonomikas kopējā izlaide, ja pieprasījums pēc nozares produkcijas palielinātos par vienu vienību.</p>
<p>Nacionālo kontu sistēmu valstis izmanto, lai uzskaitītu saimniecisko darbību, kas tiek veikta to teritorijās. Nacionālo kontu ietvaros tiek veidota savstarpēji saskaņotu makroekonomisko rādītāju kopa, kas sniedz vispārēju valsts ekonomiskās situācijas raksturojumu.</p>
<p>NVO sektors ir plaši definēts sabiedrisko organizāciju un aktivitāšu kopums, kas iekļaujams sociālās ekonomikas sektora satelītkontā. Lai NVO iekļautu sociālās ekonomikas satelītkontā, tai jāpiemīt vismaz minimālai formalitātei, kas ļauj to nodalīt no mājsaimniecību sektora, jābūt neatkarīgai no vispārējās valdības institūcijām, jābūt vērstai uz kādu sociālu vai publisku mērķu sasniegšanu, nevis uz peļņas gūšanu, un iesaistei tajā jābūt brīvprātīgai.</p>
<p>Sabiedriskie labumi ir preces un pakalpojumi, kuru patēriņu ir grūti vai neiespējami ierobežot indivīdu līmenī un kuru patēriņš nesamazina citiem patērētājiem pieejamo labumu (preču un pakalpojumu) daudzumu (piemēram, zināšanas, cilvēktiesības). Brīvā tirgus apstākļos privātiem uzņēmumiem sabiedrisko labumus piegādāt nav izdevīgi, tādēļ to ražošanā bieži iesaistās valsts un NVO sektors.</p>

⁶⁷ Ar nacionālo kontu sistēmu saistīto terminu definīcijas balstās uz United Nations. 2009. System of National Accounts 2008. Sales No. E.08.XVII.29. un Centrālā statistikas pārvalde. 2020. Metadati: Iekšzemes kopprodukts Latvijā kopā (EKS-2010) – gada dati. <https://stat.gov.lv/lv/metadati/1963-iekaszemes-kopprodukts-latvija-kopa-eks-2010-gada-dati/det>

Sociālās ekonomikas satelītkonts ir viens no satelītkontiem, kurus nacionālo kontu sistēmā veido, lai variētu un paplašinātu veidus, kā dati sistēmas ietvaros tiek apkopoti, pastiprināti koncentrējoties uz kādu valsts ekonomikas sadaļu, citādi interpretējot kādu uzskaites principu, kā arī lai izmantotu jaunus datu avotus. Sociālās ekonomikas satelītkontu veido, lai precīzāk uzskaitītu NVO sektora darbību.

Starppatēriņš ir preces un pakalpojumi, ko ražošanā izmanto kā izejvielas. Starppatēriņa preces un pakalpojumus vai nu pārveido, vai arī izlieto ražošanas procesā.

Statistiskā vienība ir novērojamā pamatvienība (piemēram, juridiskā persona, valsts institūcija), uz kuru attiecas dati.

Pievienotā vērtība ir produkta tirgus vērtības pieaugums, kas ir radies jebkuras saimnieciskās darbības rezultātā. To aprēķina, no produkcijas izlaides atņemot starppatēriņu, un tā mēra individuālo ražotāju, nozaru vai sektoru pienesumu IKP.

IEVADS

Nevalstisko organizāciju (NVO) galvenie darbības mērķi parasti nav saistīti ar peļņas gūšanu, bet gan ar dažādiem sabiedrībai kopumā būtiskiem jautājumiem, piemēram, ilgtspējīgas attīstības mērķiem, neaizsargātu sabiedrības grupu interešu aizstāvību, sabiedrisko labumu (piemēram, zināšanu, cilvēktiesību) nodrošināšanu, utt. Taču NVO ir daļa no kopējās ekonomiskās sistēmas un, veicot ikdienas darbības, funkcionē līdzīgi kā uzņēmumi, valsts institūcijas vai mājsaimniecības. **Šī pētījuma mērķis ir novērtēt NVO sektora apmērus un ieguldījumu Latvijas iekšzemes kopproduktā (IKP). Tāpat ziņojumā tiek ieskicēta valsts un NVO sektora mijiedarbība un valsts ieguldījumu ekonomiskās atdeves analīzes iespējas.**

NVO veiktās darbības potenciāli var izraisīt arī ilgtermiņa ieguvumus gan IKP palielinājumā, gan kopumā dzīves kvalitātē. Taču jēgpilni izraisītās ietekmes pētījumi parasti ir saistīti nevis ar makro līmeņa analīzi, bet ar noteiktā NVO sektora jomā (piemēram, izglītības pakalpojumu sniegšanā vai interešu aizstāvībā) darbojošos organizāciju precīzāk definētu darbību izpēti, un šajā ziņojumā tie netiks apkopot.

Šī ziņojuma ietvaros NVO sektors, dēvēts arī par pilsonisko sabiedrību, brīvprātīgo un labdarības organizāciju sektoru u.c., tiek definēts saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) redzējumu par sociālās ekonomikas sektora satelītkontu un tajā iekļaujamajām organizācijām un aktivitātēm. Lai organizācija atbilstu sociālās ekonomikas satelītkonta kritērijiem, tai ir jāpiemīt vismaz minimālai formalitātei, kas ļauj to nodalīt no mājsaimniecību sektora. Tai ir jābūt neatkarīgai no valdības institūcijām, jābūt vērstai uz kādu sociālu mērķu sasniegšanu, nevis uz peļņas gūšanu, un cilvēkiem šajā organizācijā ir jāpiedalās brīvprātīgi.

Tā kā šāds sociālās ekonomikas satelītkonts Latvijā nav izveidots, tad vairums aprēķinu ziņojumā ir par t.s. mājsaimniecības apkalpojošām bezpeļņas organizācijām, kas ir daļa no sociālās ekonomikas sektora, bet pilnībā to nepārstāv. Tās ir bezpeļņas organizācijas, kas nav tirgus ražotāji un kuras ir neatkarīgas no valsts institūcijām. Savus pakalpojumus un preces tās piedāvā ārpus tirgus par brīvu vai par cenām, kas ir zemākas par tirgus cenām, bet ienākumus gūst galvenokārt no brīvprātīgām iemaksām, no valdības veiktiem maksājumiem, kā arī no nekustamā īpašuma.

2022. gadā NVO sektors Latvijā radīja bruto pievienoto vērtību vismaz 158 milj. EUR apmērā, kas sastādīja 0,41% no IKP. Patiesie sektora apmēri gan ir lielāki, jo pieejamie dati neļauj iegūt informāciju par visu NVO sektorā iekļaujamo organizāciju pievienoto vērtību, kā arī NVO tik būtiskā brīvprātīgā darba uzskaitē ir nepilnīga. Taču, ņemot vērā starptautiskos salīdzinājumus un iepriekš veiktos aprēķinus par NVO sektora piensumu un brīvprātīgā darba vērtību, var lēst, ka Latvijā NVO sektora tiešais piensums IKP varētu būt intervālā no 0,5% līdz 4,5%.

NVO sektora netiešo ietekmi un sasaisti ar citām tautsaimniecības nozarēm var ilustrēt ar multiplikatoru palīdzību. **NVO sektora ražošanas vērtības multiplikators ir 1,68.** Tas norāda, ka, pieprasījumam pēc NVO produkcijas palielinoties par vienu vienību, ekonomikas kopējā izlaide palielinātos par 1,68 vienībām. **2022. gadā NVO sektora izlaides apjoms Latvijā bija 331 milj. EUR. Ražošanas vērtības izteiksmē tas radīja netiešo ietekmi 223 milj. EUR apmērā un kopējo ietekmi 554 milj. EUR apmērā.**

Teorētiski netiešās ietekmes aprēķinus var attiecināt arī uz valsts patēriņu, proti, **ja valsts izvēlētos palielināt NVO sektora sniegto pakalpojumu iegādi par, piemēram, 100 tūkst. EUR, kopējā ražošanas vērtība palielinātos par aptuveni 168 tūkst. EUR.**

Taču šāds tehnisks novērtējums ir ļoti aptuvens un neparāda valsts un NVO sektora savstarpējo attiecību sarežģītību. Piemēram, valsts finansējums var palīdzēt piesaistīt ārvalstu fondu līdzekļus, bet var arī izspiest privātos ziedotājus. Valsts un NVO sektora attiecības var analizēt caur sadarbības paradigmu, bet tās var būt arī antagoniskas, un valdības iniciatīvas var būt vērstas nevis uz pilsoniskās sabiedrības aktivizēšanu, bet tās ierobežošanu. Tādēļ, nosakot valsts ieguldījumu atdevi, būtu jāņem vērā plašāks faktoru klāsts, un atdeves analīze jāveic konkrētu valsts atbalsta programmu ietvaros, to paredzot jau programmu izveides laikā.

NVO SEKTORA PIENESUMS IKP

Lai analizētu nevalstisko organizāciju (NVO) sektora lomu kādas valsts ekonomikā, vispirms jānodala NVO sektora veikto darbību izraisītā ietekme no aprēķina par NVO sektora iekļaušanos kopējā ekonomikas sistēmā. Iegūt datus un pierādījumus par cēloņsakarībās balstītu izraisīto ietekmi, un vēl jo vairāk šo ietekmi replicēt ar apzinātu politisku iniciatīvu palīdzību ir salīdzinoši sarežģīti. Jēgpilni izraisītās ietekmes pētījumi parasti ir saistīti ar noteiktā NVO sektora jomā (piemēram, izglītības pakalpojumu sniegšanā vai interešu aizstāvībā) darbojošos organizāciju precīzāk definētu darbību analīzi. Turpretī NVO saimniecisko darbību uzskaitē balstās vispārīgi noteiktos principos un īpaši neatšķiras no citiem ekonomikas sektoriem. Tā kā liela daļa NVO preču un pakalpojumu tiek radīta un realizēta ārpusstingus attiecībās, saimniecisko darbību uzskaitē ir noteikta specifika, bet arī tā ir starptautiski kodificēta un īstenojama jebkurā ekonomikas statistiku apkopojošā valstī.

Šis ziņojuma sadaļas uzdevums ir parādīt, kā Latvijā varētu uzskaitīt un apkopot NVO sektora darbību, kā arī, balstoties uz piedāvāto metodoloģiju un ciktāl tas pašreizējā situācijā iespējams, veikt aprēķinus par NVO sektora apmēriem.

Minēto nodalījumu var ilustrēt ar piemēra palīdzību. Pieņemsim, ka izglītības jomā strādājošās NVO vēlas uzlabot jauniešu digitālās prasmes. Lai šo mērķi sasniegtu, organizācijas varētu izstrādāt un realizēt dažādas apmācību programmas. Šīs darbības attiecīgi ir iespējams uzskaitīt un apkopot, kas arī ir šī pētījuma uzdevums. Ja organizāciju izstrādātās programmas ir labas un veiksmīgi realizētas, pēc noteikta laika posma tās var dot pozitīvu rezultātu. Prasmes efektīvi funkcionēt mūsdienu digitālajā pasaulē indivīdiem ir ļoti noderīgas, bet arī sabiedrība kopumā no tām iegūst. Piemēram, digitāli prasmīgās sabiedrībās dezinformācijas kampaņas varētu būt mazāk efektīvas, neradot sabiedrībai būtiskus izdevumus, savukārt, uzņēmumi varētu vairāk ieguldīt inovatīvu produktu izstrādē, zinot, ka varēs atrast darbiniekus, kas šos inovāciju projektus realizēs. Protams, loģiski pamatotas hipotēzes vēl negarantē, ka šādi izraisītās ietekmes ieguvumi patiešām radīsies. Tādēļ tikai rūpīga datu analīze var sniegt pierādījumus izraisītās ietekmes esamībai. Šādu datu apkopošana un kvantificēšana, lai gan bieži izgaismo NVO darbības daudzveidīgos ieguvumus, šī pētījuma ietvaros netika veikta.

METODOLOĢIJA⁶⁸

Tā kā NVO sektora darbību nepieciešams kvantificēt visas valsts, nevis atsevišķu uzņēmumu līmenī, vislabāk datu iegūšanai lietot nacionālo kontu sistēmu, ko valstis izmanto, lai uzskaitītu saimniecisko

---

⁶⁸ Sekojošā metodoloģijas sadaļa sociālās ekonomikas satelītkonta izveidei un multiplikatoru aprēķiniem balstās uz Spuriņš, U. 2022. Nevalstisko organizāciju sociālekonomiskā ietekme. Metodoloģiskie ieteikumi satelītkonta izveidei, multiplikatoru aprēķiniem un izraisītās ietekmes noteikšanai. https://nvo.lv/uploads/metodologijas_nevalstisko_organizaciju_ietekmes_noteiksanai.pdf

darbību to teritorijā. Nacionālajos kontos esošie dati ir visaptveroši un starptautiski salīdzināmi, jo izstrādāti, balstoties uz vienotiem principiem.⁶⁹

Diemžēl apkopotā un viegli pieejamā veidā dati par NVO sektoru nacionālajos kontos šobrīd nav pieejami. Taču viena no nacionālo kontu sistēmas priekšrocībām ir tās elastība. Tā ļauj valstu statistikas pārvaldēm mainīt un paplašināt veidus, kā dati sistēmas ietvaros tiek apkopoti, izceļot kādu valsts ekonomikas sadaļu, citādi interpretējot kādu uzskaites principu, kā arī izmantojot jaunus datu avotus. Lai šīs darbības realizētu parasti tiek veidoti tā sauktie satelītkonti.⁷⁰

Īpašu sociālās ekonomikas satelītkontu var veidot arī, lai precīzāk uzskaitītu NVO sektora darbību. Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO) pat ir izstrādājusi rokasgrāmatu šāda satelītkonta izveidei, kas ir salīdzinoši viegli pielāgojama arī Latvijas situācijai.⁷¹

SOCIĀLĀS EKONOMIKAS SATELĪTKONTS

Lai izveidotu sociālās ekonomikas satelītkontu, vispirms jāsaprot, kuras statistiskās vienības tajā tiek iekļautas. ANO rokasgrāmatas autori aicina uz NVO sektoru skatīties kā uz plaši definētu sabiedrisko organizāciju un aktivitāšu kopumu. Saskaņā ar šo pieeju sociālās ekonomikas satelītkontā iekļaujamajām organizācijām var būt dažādas juridiskās formas un tās var darboties ļoti atšķirīgās nozarēs, taču var izdalīt trīs būtiskas iezīmes, kas tās vieno un ļauj nodalīt no citām nacionālo kontu sistēmā iekļautām statistikas vienībām:

- tās ir **privātas** organizācijas (proti, tās nekontrolē vispārējās valdības institūcijas);
- to darbība ir vērsta uz kādu **sociālu vai publisku mērķu** sasniegšanu, nevis uz peļņas gūšanu jeb finanšu investīciju atdeves maksimizēšanu (tās ražo preces vai piedāvā pakalpojumus, kas ir noderīgi sabiedrībai kopumā un, to darot, iespējams arī rada ienākumus, bet tās nav orientētas uz peļņas gūšanu);
- iesaiste tajās ir **brīvprātīga** (balstās uz brīvu gribu, kas radusies bez maldības, viltus vai spaidiem).

Lai atvieglotu satelītkontā iekļaujamo organizāciju atlasīšanu ANO rokasgrāmatas autori ir izveidojuši algoritmu ar secīgi uzdodamiem jautājumiem par organizāciju darbību. Pielietojot šo algoritmu, jebkuru no organizācijām var klasificēt kā sociālās ekonomikas satelītkontā iekļaujamo vai neiekļaujamo.

Tipiski sociālās ekonomikas pārstāvji ir dažādi NVO kontrolētie sociālo pakalpojumu sniedzēji (skolas, augstskolas, apmācību centri, slimnīcas, dienas centri, pensionāti, bez vecākiem palikušu

---

⁶⁹ United Nations. 2009. *Op. Cit.*

⁷⁰ United Nations Economic Commission for Europe. 2019. In-depth Review of Satellite Accounting. ECE/CES/2019/18. https://unece.org/DAM/stats/documents/ece/ces/2019/ECE_CES_2019_18-G1910795E.pdf

⁷¹ United Nations. 2018. Handbook of National Accounting: Satellite Account on Non-profit and Related Institutions and Volunteer Work. Series F, No. 91, Rev. 1.

bērnu aprūpētāji u.c.), subsidētu preču un pakalpojumu piegādātāji maznodrošinātām personām (zupas virtuves, transporta un finanšu pakalpojumu sniedzēji), vides aizsardzības organizācijas, pētniecības un zinātnisko pakalpojumu sniedzēji, vietējo kopienu organizācijas, interešu aizstāvības organizācijas, arodbiedrības, profesionālās vai zinātniskās biedrības, patērētāju asociācijas, politiskās partijas, baznīcas, reliģiskās kopienas, kā arī kultūras, atpūtas un sporta klubi, labdarības, atbalsta un palīdzības organizācijas, brīvprātīgā darba organizatori, sociālie uzņēmumi, mikrokredītu izsniedzēji un krājaizdevumu sabiedrības un citas organizācijas.

Kad sociālās ekonomikas organizāciju kopa ir izdalīta, veicot atbilstošus pārrēķinus, tai var noteikt lielu daļu nacionālo kontu sistēmā iekļauto rādītāju. Taču šo organizāciju darbībai piemīt zināma specifika, kam attiecīgi jāpievērš pastiprināta uzmanība jau saimnieciskās darbības uzskaites posmā. Īpaši var izcelt divus aspektus. Pirmkārt, daudzas NVO sektora organizācijas savus pakalpojumus un preces piedāvā ārpus tirgus par brīvu vai par cenām, kas ir zemākas par tirgus cenām. Šī īpatnība ir labi zināma, un **ārpustirgus izlaide** nacionālo kontu sistēmā noteiktos gadījumos tiek uzskaitīta. Sociālās ekonomikas satelītkonta izveides vajadzībām ārpustirgus izklaides apjomu uzskaitē būtu attiecīgi jāpaplašina.

Otrkārt, NVO sektora organizācijas nereti kā resursu izmanto **brīvprātīgo darbu**, kura uzskaitē nacionālo kontu sistēmas ietvaros ir nepilnīga – nav pieejama precīza informācija par kopējiem brīvprātīga darba apjomiem, bet tā vērtība tiek pielīdzināta pašizmaksai, kas attiecīgi ir nulle. Līdz ar to brīvprātīgā darba radītā pievienotā vērtība nacionālo kontu sistēmā pilnībā neparādās. Sociālās ekonomikas satelītkontā iekļaujamo brīvprātīgo darbu iespējams veikt arī ārpus organizācijām, tādēļ tā apjomi nacionālajos kontos pilnībā netiks atspoguļoti, arī izmainot brīvprātīgā darba novērtēšanas kārtību. Līdzīgi kā ar sociālās ekonomikas kontā iekļaujamām organizācijām arī iekļaujamo brīvprātīgā darba gadījumu nodalīšanai ANO rokasgrāmatas autori ir izstrādājuši salīdzinoši viegli lietojamu algoritmu. Savukārt, Starptautiskā darba organizācija (ILO) ir sagatavojusi jautājumu pielikumu, ar kuru papildināt statistikas pārvalžu centralizēti veiktos darbaspēka apsekojumus un kas ļautu iegūt brīvprātīgā darba apjoma aprēķinu veikšanai nepieciešamos datus.⁷²

Izpildoties priekšnosacījumiem par atbilstošu datu uzskaiti un iekļaujamo statistikas vienību atlasī, sociālās ekonomikas satelītkonta izveide ir tehniski paveicama un labi integrējas nacionālo kontu sistēmā. Saglabājot nacionālo kontu sistēmā izmantoto plūsmu un bilances vērtību nodalījumu, sociālās ekonomikas satelītkontā, pirmkārt, jāizveido **tekošais konts**, kurā ietver informāciju par preču un pakalpojumu ražošanu, ienākumu radīšanu, tai sekojošo ienākumu sadali un pārdali, kā arī ienākumu izlietojumu – attiecīgi to patēriņu vai uzkrāšanu. Savukārt, **uzkrāšanas kontā** tiek atspoguļota informācija par izmaiņām organizāciju bilancēs, koncentrējoties uz organizāciju aktīviem, saistībām un neto vērtību. Uz šo kontu jāpārnes nacionālo kontu sistēmā pieejamā informācija par darījumiem ar kapitālu, finanšu aktīviem, kā arī informācija par citām pārmaiņām

---

⁷² International Labour Organization. 2011. Manual on the Measurement of Volunteer Work. Geneva: International Labour Office.

aktīvos un pārvērtēšanas bilances vērtības. Visbeidzot, sociālās ekonomikas satelītkontā būtu jāiekļauj visaptveroša **informācija par sektora darbaspēku**, izceļot gan apmaksātā, gan brīvprātīgā darba apjomus.

Saskaņā ar ANO piedāvāto metodoloģiju izveidots sociālās ekonomikas satelītkonts dotu visaptverošu NVO sektora darbības raksturojumu, un tajā ietverto informāciju par sektora pievienoto vērtību varētu izmantot, lai aprēķinātu NVO sektora piensumu IKP.

MULTIPLIKATORI

Jebkura ekonomikas nozare, arī iepriekš aprakstītais sociālās ekonomikas sektors pilnībā vai atsevišķas tā sadaļas, neeksistē paši par sevi, bet gan ir integrēti kopējā ekonomikas struktūrā. Nozaru savstarpējās saistības tiek apkopotas nacionālo kontu sistēmas ielaides-izlaides tabulās. Tās no vienas puses parāda, cik daudz kāda konkrēta nozare ražošanas procesā izmanto citu nozaru saražotās preces vai pakalpojumus, bet no otras – cik daudz izvēlētās nozares radītā produkcija tiek izmantota citu nozaru ražošanā. Balstoties uz ielaides-izlaides tabulām var aprēķināt nozaru ražošanas vērtības multiplikatorus, kas parāda, par cik palielināsies ekonomikas kopējā izlaide, ja pieprasījums pēc nozares produkcijas palielinātos par vienu vienību.⁷³

Attiecīgi multiplikatorus var izmantot, lai aprēķinātu kādas ekonomikas nozares radīto netiešo piensumu valsts ekonomikai izlaides izteiksmē. Jāatzīmē gan, ka ielaides-izlaides tabulas izmanto nozaru, nevis institucionālo sektoru dalījumu. Tas nozīmē, ka sociālās ekonomikas sektora gadījumā tajā iekļautās organizācijas nepieciešams sadalīt pa to pārstāvētajām tautsaimniecības nozarēm, izmantojot NACE 2.red. klasifikatoru, un aprēķinos proporcionāli jāizmanto attiecīgo nozaru multiplikatori. Tāpat jāņem vērā, ka ielaides-izlaides tabulas ilustrē nozaru savstarpējās monetārās attiecības. Līdz ar to netiešās ietekmes aprēķinos nevar izmantot sociālās ekonomikas satelītkontā iekļautos brīvprātīgā darba novērtējumus. Protams, brīvprātīgā darba rezultātā radītais pieprasījums pēc citu nozaru precēm un pakalpojumiem netiešās ietekmes aprēķinos parādītos, taču brīvprātīgajiem darbinieki nekādu atalgojumu par savu darbu nesaņemot, viņu individuālais patēriņš netiktu ietekmēts un attiecīgi neizmainītu arī kopējos ekonomikas rādītājus.

NOVĒRTĒJUMI

Diemžēl satelītkontus var izveidot tikai valstu statistikas pārvaldes. Tādēļ iepriekš aprakstīto metodoloģiju pilnībā pielietot šobrīd nav iespējams. Taču daļa NVO sektoru raksturojošo datu ir pieejama nacionālo kontu sistēmā. Ražošanas vērtības multiplikatorus var aprēķināt, izmantojot ielaides-izlaides tabulas. Savukārt, iztrūkstošās komponentes vismaz aptuveni var novērtēt, balstoties uz iepriekš veiktiem pētījumiem un datiem par situāciju citās valstīs.

---

⁷³ Miller, R. E. and P. D. Blair. 2009. Input-Output Analysis. 2nd Ed. Cambridge: Cambridge University Press.

Lai grupētu statistiskās vienības, nacionālo kontu sistēmā izmanto divu veidu strukturālos dalījumus – tautsaimniecības nozares un institucionālos sektorus. Nozaru dalījums parāda, ar ko statistiskās vienības nodarbojas (piemēram, lauksaimniecības produktu ražošanu, izglītības pakalpojumu sniegšanu utt.). Savukārt, sektoru, kuram katra konkrētā statistiskā vienība pieder, nosaka tās ienākumu un darbības nodrošināšanai nepieciešamo investīciju avoti, kā arī tās darbības mērķi.

Viens no kopumā sešiem institucionālajiem sektoriem ir **mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas**. Šajā sektorā iekļauj bezpeļņas organizācijas, kas nav tirgus ražotāji un kuras nekontrolē vispārējā valdība. Savus pakalpojumus un preces tās piedāvā ārpus tirgus par brīvu vai par cenām, kas ir zemākas par tirgus cenām, bet ienākumus gūst galvenokārt no brīvprātīgām iemaksām, no vispārējās valdības veiktiem maksājumiem, kā arī no nekustāmā īpašuma. Šajā sektorā ietilpst tādi organizāciju veidi kā arodbiedrības, profesionālās vai zinātniskās biedrības, patērētāju asociācijas, politiskās partijas, baznīcas, reliģiskās kopienas, kā arī kultūras, atpūtas un sporta klubi, labdarības, atbalsta un palīdzības organizācijas. Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas ir daļa no iepriekš aprakstītās sociālās ekonomikas un būtu iekļaujamas arī attiecīgajā satelītkontā, kura kopējais apjoms gan būtu ievērojami lielāks. Piemēram, satelītkontā tiktu iekļautas arī bezpeļņas organizācijas, kas savus pakalpojumus un preces realizē tirgū. Turpretī nacionālo kontu institucionālo sektoru dalījumā tās tiek klasificētas kā nefinanšu (vai atsevišķos gadījumos finanšu) sabiedrības un tiek iekļautas attiecīgajos sabiedrību institucionālajos sektoros.⁷⁴

2022. gadā Latvijā mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju **izlaides apjoms** sasniedza **331 milj. EUR**. Lielākā daļa sektora saražoto preču un pakalpojumu tika realizēta ārpus tirgus darījumos – sektora ārpus tirgus izlaide 2022. gadā bija 273 milj. EUR (jeb 83% no sektora kopējā izlaides apjoma). Savukārt, sektora **bruto pievienotā vērtība**, ko iegūst no izlaides apjoma atskaitot starppatēriņu (preču un pakalpojumu vērtību, kas ražošanā izmantoti kā izejvielas), bija **158 milj. EUR**. Summējot visu sektoru bruto pievienoto vērtību apjomus iegūst iekšzemes kopproduktu (IKP). Latvijā tāpat kā citās tirgus ekonomikās lielāko daļu IKP rada nefinanšu sabiedrības. Mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas 2022. gadā saražoja **0,41% no IKP**. Atskatoties pagātnē redzams, ka mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju pievienotajai vērtībai ir bijusi tendence pieaugt. Salīdzinot ar 2010. gadu, kad sektora pievienotā vērtība bija 76 milj. EUR, tā faktiskajās cenās ir palielinājusies par 82 milj. EUR. Tā kā attiecīgajā laika periodā ir pieaudzis arī Latvijas IKP, sektora īpatsvars IKP gan būtiski nav mainījies, saglabājoties intervālā no 0,4% līdz 0,45% no IKP.

---

⁷⁴ Piemēram, Latvijas Sarkanais Krusts, kas ir viens no nozīmīgākajiem sociālās palīdzības sniedzējiem Latvijā, ir reģistrēts kā biedrība un līdz ar to atbilst bezpeļņas organizācijas statusam. Taču lielāko daļu ieņēmumu organizācija gūst kā samaksu (piemēram, no pašvaldībām) par sniegtajiem pakalpojumiem. 2022. gadā Latvijas Sarkanā Krusta kopējie ieņēmumi bija 23,5 milj. EUR, no kuriem gandrīz 90% bija saimnieciskās darbības ieņēmumi. Šī iemesla dēļ Latvijas Sarkanais Krusts mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju institucionālajā sektorā netiek iekļauts, lai gan noteikti ir daļa no Latvijas NVO sektora un būtu iekļauts sociālās ekonomikas satelītkontā.

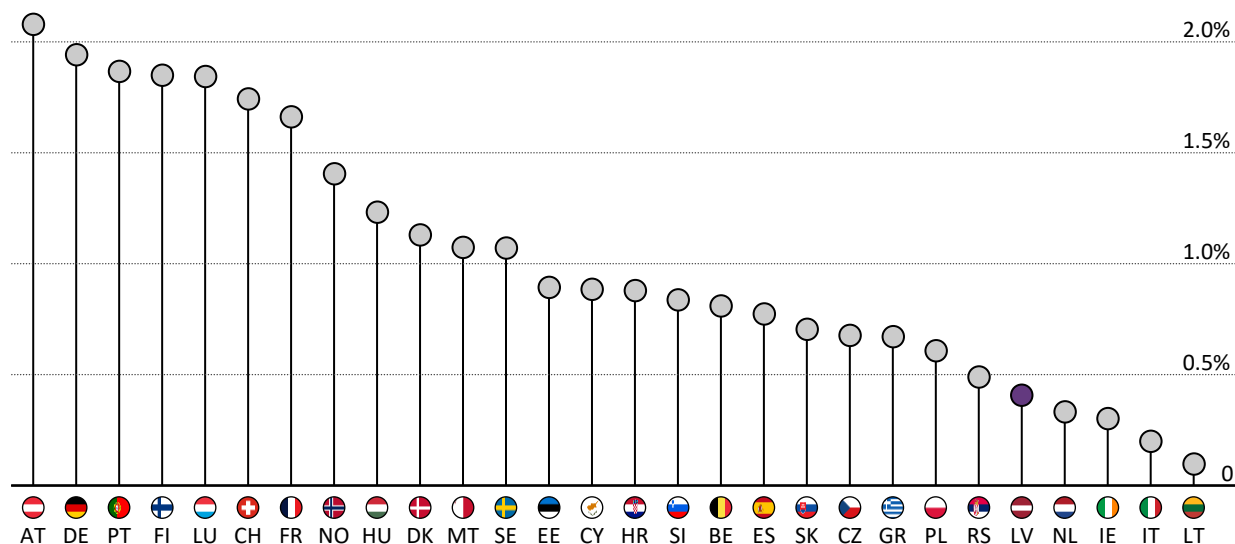
Salīdzinot ar citām Eiropas valstīm, Latvijā mājāsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju īpatsvars IKP ir salīdzinoši neliels. Visaugstākais tas ir Austrijā un Vācijā – 2022. gadā šajās valstīs tas bija aptuveni 2% no IKP. Savukārt, salīdzinot ar Baltijas valstīm, Latvijas rādītājs bija augstāks nekā Lietuvā (0,1%), bet zemāks nekā Igaunijā (0,89%).

SOCIĀLĀS EKONOMIKAS SATELĪTKONTS

Starptautiskos salīdzinājumus var izmantot, lai vismaz aptuveni novērtētu, cik potenciāli liela varētu būt Latvijas sociālās ekonomikas satelītkontā iekļaujamo organizāciju bruto pievienotā vērtība. Piemēram, balstoties uz 2018. gada datiem, sociālās ekonomikas satelītkontus ir izveidojušas Polija⁷⁵ un Norvēģija.⁷⁶ Šīs valstis līdzīgi kā Latvija publicē arī datus par bruto pievienotās vērtības un citu rādītāju sadalījumu pa institucionālajiem sektoriem. Polijā mājāsaimniecības apkalpojoš

bezpeļņas organizāciju institucionālā sektora tiešais piensums IKP 2018. gadā bija 0,5% (+0,1 pp salīdzinājumā ar Latviju), bet Norvēģijā tas bija 1,4% (+1 pp). Savukārt, **plašāk definētā sociālās**

34. attēls. Mājāsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju bruto pievienotā vērtība Eiropas valstīs (% no IKP)

ekonomikas satelītkontā iekļauto organizāciju piensums Polijā bija 1,0% no IKP, bet Norvēģijā tas bija 2,0%. Ja Latvijā situācija ir līdzīga kā Polijā un Norvēģijā, tad, paplašinot NVO sektorā iekļaujamo

⁷⁵Główny Urząd Statystyczny. 2021. Social Economy Satellite Account for Poland 2018. <https://stat.gov.pl/en/experimental-statistics/social-economy/social-economy-satellite-account-for-poland-2018,5,1.html>

⁷⁶ Statistisk sentralbyrå. 2020. Satellite account for nonprofit institutions. <https://www.ssb.no/en/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/nasjonalregnskap/statistikk/satellittregnskap-for-ideelle-og-frivillige-organisasjoner>

statistikas vienību klāstu atbilstoši ANO piedāvātajai sociālās ekonomikas definīcijai, sektora piensums IKP varētu palielināties līdz aptuveni 1% no IKP.

Lai precīzāk novērtētu NVO sektora piensumu IKP, sociālās ekonomikas satelītkontā ne tikai tiek iekļauts lielāks organizāciju skaits, bet arī atbilstoši ILO ieteikumiem uzskaitīts **brīvprātīgais darbs**. Šo precizējumu rezultātā NVO sektora piensums IKP Polijā palielinās līdz 1,9%, bet Norvēģijā – līdz 3,9% no IKP. Latvijā brīvprātīgā darba piensums tautsaimniecībai ar iedzīvotāju aptaujas palīdzību noteikts 2011. gadā, kad tas sastādīja 0,65% no IKP.⁷⁷ Attiecīgi kopējo NVO sektora piensumu IKP Latvijā tas varētu palielināt līdz 1,6% no IKP.

Plašākā līdž šim veikto pētījumu apkopojumā norādīts, ka NVO sektora un brīvprātīgā darba piensums ekonomikai iespējams ir vēl augstāks kā Polijā un Norvēģijā – vidēji 4,5% no IKP, bet valstīs ar salīdzinoši augstiem ienākumiem (piemēram, Kanādā, Beļģijā, Izraēlā, Jaunzēlandē, Japānā u.c.) nereti pat virs 5% no IKP.⁷⁸

---

⁷⁷ Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija. 2011. Brīvprātīgā darba attīstības iespējas Latvijā un tā ieguldījums tautsaimniecībā. <https://www.izm.gov.lv/lv/media/4036/download>

⁷⁸ Salamon, L. M., S. W. Sokolowski, M. A. Haddock *et al.* 2017. Explaining Global Civil Society Development: A Social Origins Approach. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

35. ATTĒLS

Mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju sadalījums pa nozarēm 2022. gadā (%)

- Sabiedrisko, politisko un citu organizāciju darbība
- Sporta nodarbības, izklaides un atpūtas darbība
- Operācijas ar nekustamo īpašumu
- Izglītība
- Uzglabāšanas un transporta palīgdarbības
- Kultūras iestādes; radošas, mākslinieciskas un izklaides darbības
- Cits

Datu avots: Lursoft, Centrālā statistikas pārvalde (CSP)

Diemžēl attiecībā uz Latviju šie ārvalstu salīdzinājumi dod tikai orientējošas aplēses. Samērā droši var apgalvot, ka Latvijā **NVO sektora tiešais piensums IKP ir intervālā starp 0,5% un 4,5%**, kas gan ir ļoti aptuvenš novērtējums. Lai NVO sektora tiešo piensumu IKP uzskaitītu precīzāk, būtu nepieciešams izveidot sociālās ekonomikas satelītkontu.

MULTIPLIKATORI

NVO sektora **sasaisti ar citiem tautsaimniecības sektoriem un nozarēm** var ilustrēt ar multiplikatoru palīdzību. Vienīgā NVO sektora daļa, par kuru Latvijas nacionālo kontu sistēmā ir pieejama detalizēta informācija, ir mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas. Tās var sadalīt pa nozarēm, kurām, savukārt, var aprēķināt ražošanas izlaides multiplikatorus, kurus izmanto netiešās ietekmes noteikšanai.

Lielākā daļa Latvijas mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju ietilpst vienā no trim tautsaimniecības nozarēm: sabiedrisko, politisko un citu organizāciju darbība (S94 kods NACE 2.red. klasifikatorā); sporta nodarbības, izklaides un atpūtas darbība (R93) un operācijas ar nekustamo īpašumu (L68). Vairums no R93 nodaļā iekļautajām organizācijām ir dažādi sporta klubi un komandas. Savukārt, L68 nodaļā pārsvarā ietilpst dzīvokļu īpašnieku biedrības un kooperatīvi. Šo trīs nozaru multiplikatori lielā mērā nosaka mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju netiešo ietekmi.⁷⁹

⁷⁹ Šī pētījuma ietvaros veiktie multiplikatoru aprēķini balstās uz datiem no CSP publicētās Latvijas izlietojuma tabulas bāzes cenās 2015. gadā (IKI050). Netiešās ietekmes noteikšanai izmantoti sekojoši nozaru ražošanas vērtības multiplikatori: sabiedrisko, politisko un citu organizāciju darbība (1,85), sporta nodarbības, izklaides un atpūtas darbība (1,67), operācijas ar nekustamo īpašumu (1,52), izglītība (1,34), kultūras iestādes; radošas, mākslinieciskas

Kā tika norādīts iepriekš 2022. gadā Latvijas mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju izlaides apjoms jeb tiešais pienesums tautsaimniecībai bija 331 milj. EUR. Izmantojot datus par organizāciju sadalījumu pa nozarēm un nozaru multiplikatorus, var aprēķināt, ka mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju darbība radīja **netiešo ietekmi 223 milj. EUR apmērā**. Līdz ar to **ražošanas vērtības izteiksmē sektora kopējais pienesums ekonomikai bija 554 milj. EUR**.

VALSTS IEGULDĪJUMI NVO SEKTORĀ

Tehniski multiplikatorus var arī izmantot, lai noteiktu potenciālo pieprasījuma palielinājumu netiešo ietekmi. Mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju vidējais svērtais ražošanas vērtības multiplikators, ko aprēķina proporcionāli organizāciju sadalījumam pa nozarēm, ir 1,68. Attiecīgi, saskaņā ar ielaides-izlaides modeli, ja pieprasījums pēc mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju produkcijas pieaugtu par vienu vienību, Latvijas ekonomikas kopējā izlaide palielinātos par 1,68 vienībām.

Teorētiski šos aprēķinus var attiecināt arī uz valsts patēriņu, proti, **ja valsts izvēlētos palielināt NVO sektora sniegto pakalpojumu iegādi par, piemēram, 100 tūkst. EUR, kopējā ražošanas vērtība palielinātos par aptuveni 168 tūkst. EUR**. Šis, protams, ir ļoti tehnisks un aptuvenš novērtējums. Pirmkārt, tas balstās pieņēmumā, ka gan NVO sektors, gan saistītās nozares var brīvi kāpināt ražošanas jaudas. Otrkārt, kā tika norādīts iepriekš, NVO sektora statistisko vienību klāsts atšķiras no mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju institucionālajā sektorā iekļautajām, kas nozīmē, ka arī patiesais NVO sektora ražošanas vērtības multiplikators atšķirtos. Visbeidzot, valsts izvēlei būtu arī alternatīvās izmaksas – palielinot NVO sektora pakalpojumu patēriņu, būtu jāatsakās no kaut kā cita. NVO sektora darbības netiešā ietekme, salīdzinot ar citiem sektoriem un nozarēm, nav būtiski lielāka un no atsevišķām nozarēm atpaliek. Piemēram, Latvijā viens no augstākajiem ražošanas vērtības multiplikatoriem ir būvniecības nozarei (2,14), kas gan nenozīmē, ka valsts līdzekļus vajadzētu ieguldīt tikai būvniecībā.

Kopumā valsts un NVO sektora savstarpējās attiecības ir sarežģītākas un nevar tikt reducētas uz starpnozaru saimniecisko darbību monetārajām vērtībām.⁸⁰ Tādēļ, nosakot valsts ieguldījumu atdevi, būtu jāņem vērā plašāks faktoru klāsts, un aprēķini atšķirtos dažādiem ieguldījumu veidiem.

Vispirms, jāatzīmē, ka valsts ieguldījumi NVO nozarē var **piesaistīt finansējumu, kas citādi nebūtu pieejams**. Piemēram, 2022. gadā Sabiedrības integrācijas fonda administrētās Līdzfinansējuma

---

un izklaides darbības (1,47) un pārējo individuālo pakalpojumu sniegšana (1,36). Uzglabāšanas un transporta palīgdarbību nodaļā iekļautās mājsaimniecības apkalpojošās bezpeļņas organizācijas pārsvarā ir garāžu īpašnieku biedrības un kooperatīvi, kas nodarbojas ar nekustamā īpašuma apsaimniekošanu, nevis kravu apstrādi un transporta infrastruktūras darbībām. Tādēļ to netiešās ietekmes noteikšanai izmantots nekustamo īpašumu nozares multiplikators.

⁸⁰ Toepler, S., A. Zimmer, K. Levy, C. Fröhlich. 2023. Beyond the Partnership Paradigm: Toward an Extended Typology of Government/Nonprofit Relationship Patterns. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, Vol. 52(1S), 160S-186S. <https://doi.org/10.1177/08997640221112890>

programmas ietvaros valsts NVO projektos ieguldīja nedaudz vairāk nekā 64 tūkst. EUR, kas organizācijām ļāva piesaistīt gandrīz 24 reizes lielāku ārvalstu fondu finansējumu 1 527 870 EUR apmērā.⁸¹ Taču būtisks valsts ieguldījumu palielinājums NVO var arī **izstumt privātos ziedotājus**, īpaši, ja analizē nevis NVO sektoru kopumā, bet kādu atsevišķu tā daļu vai darbības jomu.⁸²

Bieži valsts un NVO sektora attiecības tiek analizētas caur **sadarbības paradigmu**.⁸³ Ideālajā pasaulē valstu valdības saredz NVO salīdzinošās priekšrocības un iesaista tās gan lēmumu pieņemšanas procesā, gan sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanā. NVO sektora izaugsme 20. gs. otrajā pusē lielā mērā saistīta tieši ar valsts finansējuma palielinājumu. Starptautiskie salīdzinājumi, kas pēc vienotas metodoloģijas veikti 2000. gadu sākumā, norāda, ka valstīs ar augstu ienākumu līmeni valsts finansējums vidēji veidoja 48% no NVO kopējiem ieņēmumiem.⁸⁴

Pēdējo gadu laikā starptautiski salīdzināmi datu apkopojumi par NVO ieņēmumu avotiem nav veikti, un valstis, kas datus apkopjušas, pamatā darbojušās atsevišķi viena no otras, iekšpolitikas mērķu vadītas, pētniecībā izmantojot dažādas metodoloģijas.⁸⁵

Piemēram, Lielbritānijā 2020./2021. fiskālajā gadā valsts finansējums sastādīja 30% no labdarības organizāciju kopējiem ieņēmumiem, kas bija par 4 procentu punktiem vairāk nekā iepriekšējā fiskālajā gadā. Taču kopumā kopš 2010./2011. fiskālā gada valsts finansējuma īpatsvaram ir bijusi tendence samazināties.⁸⁶ Savukārt, Vācijā 2021. gadā publiskais finansējums (centrālās valdības, federālo zemju u.c.) bija nozīmīgs ieņēmumu avots lielajām pilsoniskās sabiedrības organizācijām, bet mazo organizāciju iespējas piesaistīt publisko finansējumu bija apgrūtinātas. Lielajām pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kuru ieņēmumi pārsniedza 1 milj. EUR, publiskais finansējums vidēji

---

⁸¹ Sabiedrības integrācijas fonds. 2023. NVO pieejams līdzfinansējums dalībai ārvalstu fondu projektos. <https://www.sif.gov.lv/lv/jaunums/nvo-pieejams-lidzfinansejums-dalibai-arvalstu-fondu-projektos>

⁸² Tinkelman, D. and D. G. Neely. 2018. Revenue interactions: crowding out, crowding in, or neither? In B. A. Seaman and D. R. Young (Eds.). Handbook of Research on Nonprofit Economics and Management (2nd Ed.). Northampton, MA: Edward Elgar.

⁸³ Gazley, B. and C. Guo. 2020. What do we know about nonprofit collaboration? A systematic review of the literature. Nonprofit Management and Leadership, Vol. 31(2), 211-232. <https://doi.org/10.1002/nml.21433>

⁸⁴ Salamon, L. M. 2006. Government-Nonprofit Relations from an International Perspective. In E. T. Boris and C. T. Steuerle (Eds.). Nonprofits & Government: Collaboration & Conflict (2nd Ed.). Washington, D.C.: The Urban Institute Press.

⁸⁵ Anheier, H. K. 2023. Comparative Research on Nonprofit Organizations and Sectors: Looking Back and Looking Forward. Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations. <https://doi.org/10.1007/s11266-023-00608-5>

⁸⁶ National Council for Voluntary Organisations. 2023. UK Civil Society Almanac 2023. <https://www.ncvo.org.uk/news-and-insights/news-index/uk-civil-society-almanac-2023/>

sastādīja 32% no kopējiem ieņēmumiem. Turpretī mazākajām, kuru kopējie ieņēmumi nepārsniedza 10 tūkst. EUR, publiskā finansējuma īpatsvars vidēji bija tikai 6%.⁸⁷

Latvijas Pilsoniskā alianse (LPA) ir apkopojusi datus par Latvijā reģistrēto biedrību un nodibinājumu ieņēmumu struktūru. Valsts un pašvaldību dotācijas 2022. gadā sastādīja 19% no Latvijā reģistrēto biedrību un nodibinājumu kopējiem ieņēmumiem, un kopš 2015. gada dotāciju īpatsvars saglabājies intervālā no 18-21%.⁸⁸ Līdz ar to arī Latvijā publiskais finansējums, lai gan mazāks nekā Lielbritānijā un Vācijā, ir salīdzinoši būtisks NVO sektora ieņēmumu avots.

Uz sadarbību vērstas valsts un NVO sektora attiecības paver plašas valsts ieguldījumu atdeves analīzes iespējas. Tā kā pastāv dažādi valsts finansējumu veidi un atšķiras arī valsts atbalsta mērķi, visnoderīgāk atdeves analīzi būtu veikt attiecīgo valsts atbalsta programmu ietvaros, to paredzot jau programmu izveides laikā.⁸⁹ Gadījumos, kad NVO tiek iesaistīti kādu sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā, piemēram, uz deleģēšanas līgumu pamata, var **vērtēt to darbības efektivitāti**. Ārvalstu pieredze rāda, ka NVO, kuras ir orientētas uz dažādu sociālu mērķu sasniegšanu, sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā valdībai un pašvaldībām var būt labāki sadarbības partneri nekā uz peļņu orientēti uzņēmumi. Piemēram, dati par ASV federālās valdības līgumiem, kuri noslēdzās laika periodā no 2005. līdz 2015. gadam, liecina, ka bezpeļņas organizācijas salīdzinājumā ar uzņēmumiem ir veikušas sarežģītākus uzdevumus un nodrošinājušas labāku līgumsaistību izpildi – līgumi ar bezpeļņas organizācijām pirms termiņa izbeigti divas reizes retāk un tajos arī retāk bijis

36. ATTĒLS

Latvijas biedrību un nodibinājumu ieņēmumu struktūra
2022. gadā (%)

- Dotācijas
- ES un citu ārvalstu fondu finansējums
- Ieņēmumi no saimnieciskās darbības
- Ziedojumi un dāvinājumi
- Biedru nauda un citas iemaksas
- Citi ieņēmumi

Datu avots: Valsts ieņēmumu dienests (VID)

⁸⁷ ZiviZ. 2023. Der ZiviZ-Survey 2023: Zivilgesellschaftliche Organisationen im Wandel – Gestaltungspotenziale erkennen. Resilienz und Vielfalt stärken. Berlin: ZiviZ im Stifterverband. https://www.ziviz.de/sites/ziv/files/ziviz-survey_2023_hauptbericht.pdf

⁸⁸ Latvijas Pilsoniskā alianse. 2023. NVO sektora monitorings 2023. https://nvo.lv/uploads/nvo_sektora_monitorings_2023_pap181.pdf

⁸⁹ Ar gadījuma analīzi par valsts budžeta finansēto programmu "NVO fonds" iespējams iepazīties pielikumā.

nepieciešams veikt kādas izmaiņas.⁹⁰ Protams, pozitīvā ārvalstu pieredze vēl negarantē, ka līdzīgus ieguvumus ir iespējams nodrošināt Latvijā.

Citāda valsts ieguldījumu atdeves analīze parasti nepieciešama gadījumos, kad valsts atbalsts NVO tiek piešķirts kā mērķfinansējums ar dažādu konkursu starpniecību. Sadarbības paradigmas ietvaros šādus konkursus var izmantot, lai **meklētu labākus sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas veidus**, ko nereti spēj attīstīt tieši NVO, kas bieži labāk izprot pakalpojumu saņēmēju situācijas un risinājumu izstrādē ir gatavas vairāk eksperimentēt.⁹¹ Šajos gadījumos jārēķinās, ka ne visi atbalstītie projekti būs veiksmīgi un rezultēsies mērogojamos pakalpojumu uzlabojumos, taču tas nenozīmē, ka konkursi kopumā būtu bijuši neveiksmīgi. Viena no iespējam mērķfinansējuma konkursu rezultātu atdeves analīzes mehānismu iedibināšanai varētu būt NVO reģistra izveide, kuras ietvaros varētu aicināt NVO formulēt to darbības ietekmes pamatojumus un apkopot pozitīvas ietekmes pierādījumus, par to nodrošinot noteiktu finansējumu NVO piedāvāto pakalpojumu sniegšanai vai preču ražošanai.⁹²

Ne vienmēr valsts un NVO sektora attiecības ir vērstas uz sadarbību. Interesu aizstāvības NVO bieži mēģina pievērst uzmanību to sabiedrības grupu vajadzībām, par kurām pie varas esošais vairākums nevēlas aizdomāties vai kuras neuzskata par pietiekami nozīmīgām. Šajos gadījumos NVO darbojas, lai panāktu sociālas pārmaiņas, un to **attiecības ar valsts valdību ir antagoniskas**. Valsts finansējuma piesaiste tādos apstākļos bieži ir neviennozīmīga un, iespējams, nevēlama. Piemēram, ES Pārredzamības reģistra datu analīze liecina, ka, palielinoties valsts finansējuma īpatsvaram NVO kopējos ieņēmumos, NVO samazina relatīvo finanšu resursu daudzumu, ko tās atvēlē lobēšanai.⁹³

Tāpat pēdējo gadu laikā daudzās valstīs ir pieaudzis valdības iniciatīvu skaits, kas **vērstas nevis uz pilsoniskās sabiedrības aktivizēšanu, bet tās ierobežošanu**. Šajos gadījumos NVO piešķirtais valsts finansējums vismaz daļēji tiek izmantots, lai leģitimētu valdības rīcības, kuras ir pilsoniskai sabiedrībai naidīgas un grūti savietojamas ar demokrātisku valstu NVO darbības pamatprincipiem. Piemēram, dati par Prezidenta NVO mērķfinansējuma konkursa rezultātiem Krievijā laika periodā no 2013. līdz 2016. gadam liecina, ka finansējumu pārsvarā saņēmušas NVO, kas, pirmkārt, sniedza sabiedriskos pakalpojumus salīdzinoši politiski nepretrunīgās sociālās palīdzības, izglītības un kultūras jomās un, otrkārt, savos pieteikumos akcentēja valdībai tuvās patriotisma, militārisma, nacionālisma, tradicionālo vērtību un pareizticības tēmas.⁹⁴

---

⁹⁰ Brunjes, B. M. 2023. Partners or Providers? An Analysis of Nonprofit Federal Contractor Performance. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/08997640231160137>

⁹¹ Kramer, R. M. 1981. *Voluntary Agencies in the Welfare State*. Berkeley, CA: University of California Press.

⁹² Spuriņš, U. 2022. *Op. Cit.*

⁹³ Bloodgood, E. and J. Tremblay-Boire. 2017. Does government funding depoliticize non-governmental organizations? Examining evidence from Europe. *European Political Science Review*, Vol. 9(3), 401-424. <https://doi.org/10.1017/S1755773915000430>

⁹⁴ Fröhlich, C. and Y. Skokova. 2020. Two for One: Public Welfare and Regime Legitimacy Through State Funding for CSOs in Russia. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 31, 698-709. <https://doi.org/10.1007/s11266-020-00203-y>

Visbeidzot, NVO tāpat kā uzņēmumi var tikt **izmantoti negodprātīgi** valsts līdzekļu izkrāpšanai. Šādām NVO piesaistīto valsts līdzekļu atdeve, varētu teikt, ka ir pat negatīva.

PIELIKUMS: VALSTS BUDŽETA FINANSĒTĀ PROGRAMMA “NVO FONDS”

Pielikuma uzdevums ir iezīmēt, kā varētu tikt veikta NVO sektora sociālekonomiskās ietekmes analīze nozaru, atbalsta programmu, iniciatīvu un projektu līmenī. Kā piemērs tiek analizēta valsts budžeta finansētā programma “NVO fonds”.

PAR FONDU

Lēmumu par valsts finansēta “NVO fonda” izveidi Latvijas valdība pieņēma 2015. gadā. Fonda finansējuma nodrošināšanai tika izveidota atsevišķa valsts budžeta programma, bet fonda administrēšana uzticēta Sabiedrības integrācijas fondam (SIF).⁹⁵ Izveidotās valsts budžeta programmas mērķis principiāli nav mainījies un šobrīd tiek izteikts sekojoši: “**stiprināt pilsoniskās sabiedrības ilgtspējīgu attīstību un demokrātiju Latvijā**”.⁹⁶ Programma dod iespēju Latvijā reģistrētām biedrībām un nodibinājumiem, kas darbojas pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā, konkursa kārtībā saņemt finansējumu projektu realizācijai vairākos darbības virzienos. Kopš 2020. gada projektu pieteicēji var pretendēt uz atbalstu dažādām aktivitātēm, kas saistītas ar pilsonisko sabiedrību, ar interešu aizstāvību sabiedriskā labuma darbības jomās, ar NVO darbības stiprināšanu, kā arī ar NVO un iedzīvotāju sadarbību. Pieejamais finansējums tiek sadalīts ar ikgadēja atklāta projektu pieteikumu konkursa palīdzību. Konkursa nosacījumus apstiprina SIF padome. Katru gadu tie tiek caurskatīti, precizēti un pilnveidoti, bet saglabā vispārīgo mērķi – veicināt pilsoniskās sabiedrības ilgtspējīgu attīstību. Konkursa nosacījumi ierobežo vienam projektam pieejamā finansējuma apmērus, kas laika gaitā ir palielinājušies un samazinājušies. Sākotnēji projekta pieteicēji varēja pretendēt uz ne vairāk kā 10 000 EUR finansējumu, bet pēdējā konkursā pieejamā finansējuma maksimālais sliekšnis vienam projektam bija 36 000 EUR. Laika gaitā mainījušies arī ierobežojumi attiecībā uz organizācijām, kuras konkursā var un nevar piedalīties, pārskatītas atbalstāmās aktivitātes, attiecināmās izmaksas un dažādu izmaksu kategoriju īpatsvari, kā arī veikti citi precizējumi.

Kopumā NVO pieejamais finansējums programmā ir palielinājies no 400 tūkst. EUR 2016. gadā līdz 2,35 milj. EUR 2024. gadā. Taču katru gadu iesniegto projektu pieteikumu skaits pārsniedz apstiprināto projektu skaitu. Turklāt ik gadu vismaz viena trešdaļa un atsevišķos gados pat vairāk nekā 60% no noraidītajiem projektu pieteikumiem atbilst dažādajiem vērtēšanas kritērijiem, bet tiek noraidīti nepietiekama finansējuma dēļ.⁹⁷

---

⁹⁵ Ministru kabineta 2015. gada 16. decembra rīkojums Nr. 792 "Par konceptuālo ziņojumu "Par valsts finansēta nevalstisko organizāciju fonda izveidi"". <https://likumi.lv/ta/id/278602>

⁹⁶ Sabiedrības integrācijas fonds. 2023. Latvijas valsts budžeta finansētā programma “NVO fonds”. Atklāta projektu pieteikumu konkursa nolikums. Identifikācijas Nr. 2024.LV/NVOF. <https://www.sif.gov.lv/lv/media/5325/download>

⁹⁷ Sabiedrības integrācijas fonds. 2016-2024. NVO fonds. <https://www.sif.gov.lv/lv/nvo-fonds>

NETIEŠĀ IETEKME

Izmantojot šajā pētījumā aprēķināto NVO sektora ražošanas vērtības multiplikatoru, var noteikt “NVO fonda” programmas netiešo ietekmi. Piemēram, 2022. gadā, ieguldot programmā 1,89 milj. EUR, valsts radīja netiešo ietekmi 1,28 milj. EUR apmērā un kopumā Latvijas ekonomikas izlaides apjomu palielināja par 3,17 milj. EUR. Taču “NVO fonda” atbalstītie projekti potenciāli varētu ietekmēt Latvijas ekonomiku ne tikai tāpēc, ka to realizācija rada pieprasījumu pēc Latvijā ražotām precēm un pakalpojumiem un ienākumus projektu realizācijā iesaistītajām organizācijām un cilvēkiem, bet arī tāpēc, ka, piemēram, ilgtermiņā uzlabo sabiedrības veselību, vairo Latvijas iedzīvotāju cilvēkkapitālu vai paaugstina kādu valsts vai pašvaldību sniegto pakalpojumu kvalitāti un efektivitāti.

RADĪTĀ IETEKME

Pilsoniskās sabiedrības, demokrātijas un ekonomiskās izaugsmes savstarpējā saikne ir plaši pētīta gan teorētiski, gan empīriski, taču viennozīmīgi pierādījumi kausālām attiecībām starp šīm sociālajām parādībām, kas darbotos dažādās sabiedrībās, atšķirīgos vēsturiskos un sociālos apstākļos, nav konstatēti. Pētnieki secina, ka, ņemot vērā minēto sociālo procesu sarežģītību un līdzās attīstību, produktīvākie un praktiski noderīgākie analīzes piemēri saistīti nevis ar vispārēju sakarību meklējumiem, bet ar gadījumu analīzi, īpašu uzmanību pievēršot dažādajiem kontekstiem, kuros analīze tiek veikta.⁹⁸ Vēl sarežģītāk ir pierādīt to, ka valsts vai starptautiski finansētas uz pilsoniskās sabiedrības aktivizēšanu vērstas politiskās iniciatīvas rezultējas valsts ekonomiskā izaugsmē. Piemēram, lai uzlabotu rezultātus, nepietiek ar to, ka NVO sektors rada labākus risinājumus sabiedrisko preču vai pakalpojumu nodrošināšanai, bet arī valdībai un pašvaldībām ir jābūt pietiekami atvērtām un darbaspējīgām, lai šos risinājumus ieviestu.⁹⁹

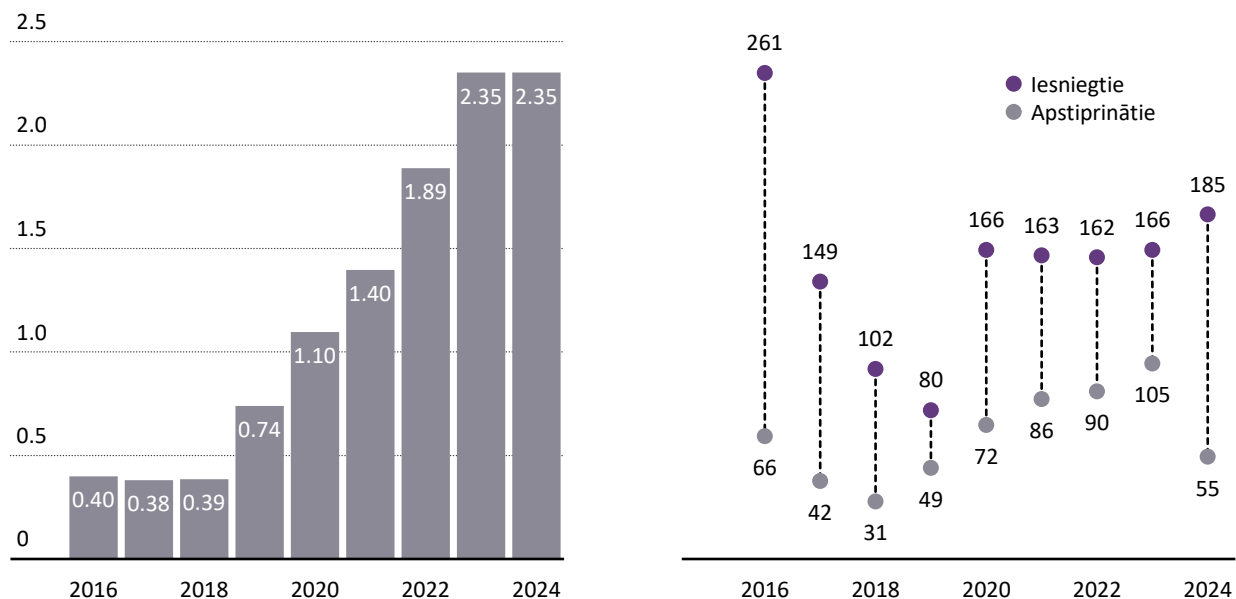
---

⁹⁸ Brieger, S. and G. Markwardt. 2020. The Democracy–Economy–Nexus. *Review of Economics*, Vol. 71(2), 135-167. <https://doi.org/10.1515/roe-2020-0031>

⁹⁹ World Bank. 2016. *Making Politics Work for Development: Harnessing Transparency and Citizen Engagement*. <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-0771-8>

3. ATTĒLS

Valsts budžeta finansētajā programmā “NVO fonds” pieejamais finansējums, iesniegtie un apstiprinātie projektu pieteikumi 2016.-2024. gadā (milj. EUR un projektu pieteikumu skaits)*

* Daļa no projektiem, kuru īstenošana uzsākta 2023. gadā, turpinās 2024. gadā. Šiem projektiem no 2024. gada finansējuma rezervēti 1,49 milj. EUR. Līdz ar to 2024. gada konkursā reāli pieejamais finansējums bija tikai 0,86 milj. EUR., kas daļēji izskaidro apstiprināto projektu pieteikumu skaita būtisko samazinājumu 2024. gadā.

Datu avots: Sabiedrības integrācijas fonds (SIF)

Taču vismaz loģiski saskaņotu skaidrojumu kauzālajai ķēdei var izveidot. Ja valsts kapacitāti jeb rīcībspēju modelējam kā kaut ko, kas rodas elišu un pilsoniskās sabiedrības savstarpējas politiskas konkurences un mijiedarbības rezultātā, tad ilgtermiņā augstāko rīcībspēju sasniegs tās valstis, kurās elišu un sabiedrības spēki ir vairāk vai mazāk vienlīdzīgi. Valstīm, kurās valdošajai elitei ir pārspēks, ir tendence kļūt despotiskām, bet salīdzinoši vājas elites nespēj izveidot rīcībspējīgas valdības un rast risinājumus atšķirīgajām sabiedrības vajadzībām.¹⁰⁰

Tāpat vispārēji starptautiski salīdzinājumi liecina, ka iekļaujošas, demokrātiskas valstis ar rīcībspējīgām valdībām var nodrošināt augstākus vidējos ienākumus saviem iedzīvotājiem. Proti, analizējot datus par 175 valstīm laika periodā no 1960. līdz 2010. gadam, pētnieki secina, ka, valstij kļūstot demokrātiskai, nākamo 25 gadu laikā tā sasniedz IKP uz vienu iedzīvotāju līmeni, kas ir par aptuveni 20% augstāks nekā tas būtu, ja valsts nemainītos un paliktu nedemokrātiska. Valsts demokrātiskums pētījumā tiek modelēts kā dihotomisks mainīgais, t.i., katrā konkrētā gadā valsts tiek klasificēta kā demokrātiska vai nedemokrātiska. Klasifikācija tiek veikta, izmantojot vairākus

¹⁰⁰ Acemoglu, D and J. A. Robinson. 2023. Weak, Despotic, or Inclusive? How State Type Emerges from State versus Civil Society Competition. *American Political Science Review*, Vol. 117(2), 407-420. <https://doi.org/10.1017/S0003055422000740>

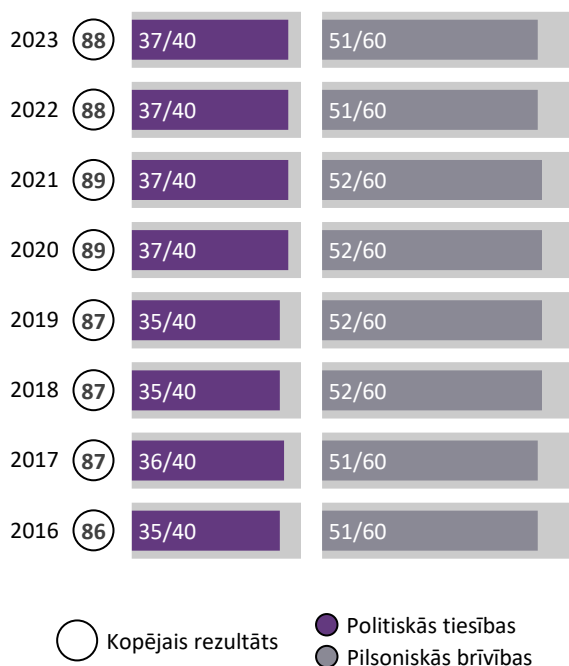
demokratizācijas indeksus (piemēram, *Freedom House, Polity IV* u.c.). Pētnieki arī apgalvo, ka viens no iemesliem, kāpēc demokratizācija palielina IKP uz vienu iedzīvotāju, ir uzlabojumi sabiedrisko labumu (preču un pakalpojumu) nodrošināšanā.¹⁰¹

“NVO fonda” programmas mērķis nav ekonomiskā izaugsme. Ietekme uz ekonomisko izaugsmi netiek ņemta vērā nedz izvērtējot projektu pieteikumus, nedz programmas darbības rezultātus. Taču arī spriest par realizēto projektu ietekmi uz pilsonisko sabiedrību makro līmenī ir sarežģīti. Izvērtējot realizēto projektu ieguldījumu programmas rezultātu sasniegšanā, tiek apkopoti ekspertu novērtējumi¹⁰², kas, iespējams, dod noderīgu informāciju SIF padomei konkursa nosacījumu pilnveidošanai, bet nevar tikt izmantoti izraisītās ietekmes analīzē.

Ja apskata, kā “NVO fonda” programmas darbības laikā mainījušās starptautisko demokratizācijas indeksu vērtības, redzams, ka izmaiņas bijušas minimālas. Piemēram, *Freedom House* brīvības indeksa, kurš ietver gan politisko tiesību, gan pilsonisko brīvību novērtējumus, Latvijas vērtība laika periodā no 2016.

38. ATTĒLS

**Freedom House brīvības indekss Latvijā
2016.-2023. gadā (punkti)***

* Indeksa novērtējuma intervāli: politiskās tiesības [0;40], pilsoniskās brīvības [0;60] un kopējais rezultāts [0;100].

Datu avots: Freedom House

¹⁰¹ Acemoglu D., S. Naidu, P. Restrepo and J. A. Robinson. 2019. Democracy Does Cause Growth. *Journal of Political Economy*, Vol. 127(1), 47-100. <https://doi.org/10.1086/700936>

¹⁰² Latvijas Kultūras akadēmija. 2022. Valsts budžeta finansētās programmas “NVO fonds” darbības (rezultātu un ieguldījuma) izvērtēšana 2022. Izvērtējuma rezultātu ziņojums. <https://www.sif.gov.lv/lv/media/5754/download>

līdz 2020. gadam palielinājusies par 3 punktiem, bet 2022. gadā samazinājusies par 1 punktu un šobrīd ir 88 punkti no maksimāli iespējamajiem 100. Arī tuvāko kaimiņvalstu rādītāji bijuši salīdzinoši stabili – Igaunijas kopējais rezultāts nav mainījies un visu apskatāmo laika periodu bijis 94 punkti, bet Lietuvas kopējais rezultāts nedaudz samazinājies no 91 līdz 89 punktiem. Indeksa vērtības gan arī balstās uz ekspertu slēdzieniem un pamatā mainās tikai viegli identificējamu plaši izskanējušo notikumu rezultātā. Piemēram, 2018. gadā eksperti samazināja Latvijas vērtējumu politiskā plurālisma un līdzdalības sadaļā, pamatojot to ar institucionāli nepietiekamu reakciju uz masu mēdijos publicētajām “Oligarhu sarunām”, kas atklāja plašu oligarhu ietekmi uz politiskajiem procesiem.¹⁰³ Līdz ar to, izmantojot noteiktas indeksa kritiskās vērtības valstis var sadalīt nosacītās vairāk vai mazāk brīvu valstu grupās, bet grūti sekot līdz pakāpeniskām izmaiņām pilsoniskās sabiedrības aktivitātē konkrētā valstī.

Kopumā jāsecina, ka “NVO fonda” programmai pieejamais finansējums, lai arī palīdzējis palielināt NVO sektora finansiālo stabilitāti, ir nepietiekams, lai izvērtētu programmas ietvaros finansēto aktivitāšu ietekmi uz tik vispārēju mērķi kā pilsoniskās sabiedrības ilgtspējība un demokrātija Latvijā.

GADĪJUMU ANALĪZE

Sociālekonomiskās ietekmes noteikšanai produktīvāk būtu koncentrēties uz konkrētiem projektiem un to ietvaros veiktajām aktivitātēm. Piemēram, “NVO fonda” programmas konkursos vairākkārt ir atbalstīti Latvijas Peldēšanas federācijas (LPF) projektu pieteikumi. LPF ir aktualizējusi cilvēkdrošības uz ūdens problemātiku un iesaistījusies risinājumu meklēšanā.¹⁰⁴

Šīs aktivitātes potenciāli var pozitīvi ietekmēt ekonomisko izaugsmi. Māka peldēt palielina iedzīvotāju rīcībspēju un aģentūru lemt par būtiskām savas dzīves sfērām, piemēram, nodarbinātību uz ūdens vai tuvu ūdens tilpnēm. Peldētprasme ir saistīta arī ar labāku veselību visa mūža garumā un noslīkšanas riska samazinājumu.¹⁰⁵ Piemēram, Austrālijas Karaliskā dzīvības glābšanas sabiedrība ar pētnieku palīdzību ir aprēķinājusi, ka ūdenssportu industrija, kas ietver publiskos peldbaseinus un ar tiem saistītos sporta pasākumus, Austrālijā ik gadu rada ekonomiskos, veselības un sociālos ieguvumus aptuveni 5,8 mljrd. EUR apmērā.¹⁰⁶ Starptautiskie dati par peldētprasmi un īpaši –

¹⁰³ Freedom House. 2016-2023. Freedom in the World. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world>

¹⁰⁴ Brikmane, E. 2018. Izpratne par drošību uz ūdens Latvijā ir nulles līmenī. LV portāls. <https://lvportals.lv/viedokli/298077-izpratne-par-drosibu-uz-udens-latvija-ir-nulles-limeni-2018>

¹⁰⁵ Borgonovi, F., H. Seitz and I. Vogel. 2022. Swimming skills around the world: Evidence on inequalities in life skills across and within countries. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 281. <https://doi.org/10.1787/0c2c8862-en>

¹⁰⁶ PwC Australia. 2021. The Social, Health and Economic Value of the Australian National Aquatic Industry. https://www.royallifesaving.com.au/_data/assets/pdf_file/0005/56588/127083216_Royal-Life-Saving-Au_Report-v11_DIGITAL.pdf

noslīkšanas gadījumu īpatsvaru – rāda, ka situācija Latvijā ir salīdzinoši sliktāka nekā citās ES un OECD valstīs.¹⁰⁷ Netieši tas liecina arī par potenciālajiem ieguvumiem.

Visus potenciālos ieguvumus no peldētprasmes uzlabošanas un noslīkšanas risku samazināšanas var novērtēt un salīdzināt ar ieguldījumiem, kas nepieciešami, lai situāciju uzlabotu. Šim tad vajadzētu būt ietvaram, kuru izmantot ieguldījumu ietekmes analīzē. No “NVO fonda” programmas finansētie LPF projekti parasti bijuši saistīti ar organizācijas darbības un interešu aizstāvības stiprināšanu. Piemēram, 2022. gadā LPF realizēja projektu, kurš paredzēja popularizēt nepieciešamību izstrādāt “Noslīkšanas novēršanas stratēģiju”, pilnveidot interaktīvo karti “droša peldvieta”, izglītēt sabiedrību par drošu uzvedību uz ūdens u.c. aktivitātes. Projekta kopējais finansējums bija nepilni 33 tūkst. EUR.¹⁰⁸ Lai iepriekš minētie potenciālie ieguvumi piepildītos noteikti nepieciešami lielāki ieguldījumi. Taču arī nelielo ieguldījumu lietderību kombinācijā ar citiem noteiktajā jomā realizētajiem projektiem un darbībām varētu būt produktīvi izvērtēt attiecībā pret gaidāmajiem rezultātiem, piemēram, attiecībā pret peldētprasmi u.c. rezultativajiem rādītājiem, lai vajadzības gadījumā, precizētu nepieciešamo aktivitāšu klāstu.

Jāatzīmē arī, ka ne visiem uz pilsoniskās sabiedrības ilgtspējību orientētajiem “NVO fonda” programmas projektiem būs pozitīva izraisītā ekonomiskā ietekme, ja ar to saprotam pienesumu IKP. Jau ilgāku laiku ir izveidojusies sapratne, ka IKP ne vienmēr precīzi atspoguļo iedzīvotāju labklājību un dzīves kvalitāti, piemēram, attiecībā uz vides ilgtspējību un sabiedrības radīto bagātību un ienākumu sadalījumu.¹⁰⁹ Līdz ar to, piemēram, vides organizāciju projekti varētu būt vērsti uz dabas kapitāla noplicināšanas un ar to saistītās ekonomiskās aktivitātes ierobežošanu. Lai precīzi izvērtētu šo projektu ietekmi būtu jāizmanto plašāks rezultatīvo rādītāju klāsts. Daļa pētnieku un pilsoniskās sabiedrības pārstāvju uzskata, ka tieši šādi projekti būtu visnepieciešamākie.¹¹⁰

---

¹⁰⁷ Borgonovi, F. *et.al.* 2022. *ibid.*

¹⁰⁸ Sabiedrības integrācijas fonds. 2022. Noslēgtie makro līgumi. <https://www.sif.gov.lv/lv/media/2671/download>

¹⁰⁹ Stiglitz, J. E., J. P. Fitoussi, M. Durand. 2018. Beyond GDP: Measuring What Counts for Economic and Social Performance. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264307292-en>

¹¹⁰ Adloff, F. 2021. Capitalism and Civil Society Revisited or: Conceptualizing a Civil, Sustainable and Solidary Economy. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, Vol. 34, 149-159. <https://doi.org/10.1007/s10767-020-09373-5>

LATVIJAS NVO IEGULDĪJUMS ANO ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶU SASNIEGŠANĀ

Autore: Līna Austra Putāne

IEVADS

Nevalstisko organizāciju (NVO) veic mērķtiecīgas darbības, lai nodrošinātu sabiedrības labumu. Šīs organizācijas bieži koncentrējas uz jomām, kurās valsts vai privātais sektors nedarbojas tik efektīvi, lai spētu risināt esošās problēmas. Šīs organizācijas spēj identificēt un risināt sabiedrības problēmas, stiprinot kopienas, veicinot ilgtspējīgu attīstību un veidojot dialogu ar citiem sabiedrības locekļiem. Lai gan NVO ieguldījumu sabiedrībā var mērīt ekonomiskajā piesūmā tautsaimniecībā, svarīgāks ir ilgtermiņa ieguldījums sabiedrības attīstībā un labbūtībā kopumā. **Tādēļ viens no veidiem, kā skatīties uz NVO sektora darbu, kā arī mērīt ieguldījumu plašākā izteiksmē, ir Apvienoto Nāciju organizācijas (ANO) Ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM).**

Šis apkopojums sniedz ieskatu par Latvijas NVO ieguldījuma IAM mērīšanas problemātiku un iespējamajiem risinājumiem. Sākumā tiek paskaidrots IAM mērķis, nozīme un Latvijas progress šo mērķu sasniegšanā, kā arī ir apkopoti galvenie šķēršļi IAM sasniegšanā pēc Valsts kontroles ziņojuma (2023) secinājumiem. Vēlāk ir aprakstīta tieši NVO sektora saistība ar IAM sasniegšanu gan globālā līmenī, gan Latvijā, kā arī izgaismota problēma – sistemātiskas mērīšanas trūkums. Šai problēmai tiek piedāvāti divi risinājumi – ietekmes mērīšana nacionālā līmenī, ņemot piemēru no citu valstu labajām praksēm, kā arī ietekmes mērīšana organizācijas līmenī, izmantojot jau izveidotus speciālus rīkus. Visbeidzot, tiek apkopoti galvenie organizāciju ieguvumi, mērot savu ieguldījumu IAM mērīšanā. Apkopojuma noslēgumā ir aprakstīti galvenie secinājumi un sniegtas dažas rekomendācijas situācijas uzlabošanai.

KAS IR ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS MĒRĶI (IAM)?

2015. gada septembrī ANO dalībvalstis valstis pieņēma Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030 un 17 IAM. ¹¹¹ Šī ANO ilgtspējīgas attīstības programma īstenošanai 2030.gadam jeb “Dienaskārtība 2030”, ir balstīta uz Tūkstošgades attīstības mērķu panākumiem, lai nākamo 15 gadu laikā risinātu vairākas tādas aktuālas globālas problēmas kā nabadzība, vides piesārņojums un nevienlīdzība. “Dienaskārtība 2030” mērķē līdzsvarot un integrēt trīs ilgtspējīgas attīstības dimensijas — ekonomisko, sociālo un vides — visaptverošā interdisciplinārā globālā redzējumā, lai nodrošinātu ilgtspējīgu sociālo un ekonomisko progresu un attīstību visā pasaulē (ANO, 2016). Lai īstenotu šo 2030.gada dienaskārtību, ANO izstrādāja 17 Ilgtspējīgas attīstības mērķus (IAM) un 169 apakšmērķus kas attiecīgi tiek iedalīti trijās ilgtspējības domensijās: ekonomika, sociālie

aspekti un vide.¹¹² 2030.gada IAM ietilpst (1) Novērsta nabadzība, (2) Novērsts bads un ilgtspējīga lauksaimniecība, (3) Laba veselība un labklājība, (4) Kvalitatīva izglītība, (5) Dzimumu līdzsvars, (6) Tīrs ūdens un sanitārija, (7) Pieejama un atjaunojama enerģija, (8) Cienīgs darbs un ekonomiska izaugsme, (9) Ražošanas, inovācijas un infrastruktūra, (10) Mazināta nevienlīdzība, (11) Ilgtspējīga pilsētas un kopienas, (12) Atbildīgs patēriņš un ražošana, (13) Rīcība klimata jomā, (14) Dzīvība ūdenī, (15) Dzīvība uz zemes, (16) Miers, taisnīgums un laba pārvaldība un (17) Sadarbība mērķu sasniegšanai.⁷⁶ Lai gan Dienaskārtība 2030 nav juridiski saistoša, šis dokuments ir ar līdz šim nebijušu vērienu un politisko nozīmīgumu. Eiropas Savienība ir apņēmusies kļūt par "līderi IAM īstenošanā kopā ar savām dalībvalstīm, ievērojot subsidiaritātes principu". Eiropas Savienība savas kompetences ietvaros IAM izmanto kā "kompasu" ilgtspējības jautājumu saskaņotai integrēšanai tās stratēģijās un rīcībpolitikās.

KĀ LATVIJAI SOKAS AR IAM SASNIEGŠANU?

Arī Latvija pirms astoņiem gadiem ir apņēmusies veikt nepieciešamos pasākumus, lai īstenotu Dienaskārtību 2030. Tomēr 2023.gada Valsts kontroles ziņojumā "Vai Latvijā ir izveidoti priekšnosacījumi ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai?" ir secināts, ka Latvijā gan valsts, gan pašvaldību līmenī nepieciešami būtiski pilnveidojumi, lai nodrošinātu visus priekšnosacījumus IAM sasniegšanai. Pēc Eurostat vērtējuma četros IAM Latvijas progress apsteidz Eiropas vidējo līmeni, deviņiem IAM Latvijas rādītāju vērtības ir zem Eiropas Savienības vidējā līmeņa, bet četros mērķos Latvijas darbības attālina to no IAM sasniegšanas. Tikmēr, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (turpmāk – ESAO) ieskatā, Latvijai ir vairākas problēmjomas, kurās IAM rādītāju sasniegšana ir īpaši tālu, tai skaitā veselības aprūpes pieejamība un izmaksas, HIV/AIDS un tuberkulozes izplatība, alkohola patēriņš, augstais nabadzības līmenis, un citi. ESAO ir aprēķinājusi, ka Latvija, turpinot progresu līdzšinējā tempā, līdz 2030. gadam būs sasniegusi 30 jeb tikai 18% no IAM apakšmērķiem.

Valsts kontroles novērtējumā paskaidrots, ka iemesli šiem zemajiem rādītājiem vairāki – trūkst virsvadības iestādes, veiktās darbības līdz šim bijušas fragmentāras, iesaistīto pušu pienākumi un uzdevumi nacionālajos tiesību aktos nav konkrēti noteikti un Latvijā netiek veikta regulāra un sistemātiska IAM progresa uzraudzība, kā arī nevalstiskais sektors un citas ieinteresētās puses IAM īstenošanas procesos netiek pietiekami iesaistītas, nav organizēts visaptverošas informatīvas kampaņas, konsultatīvi mehānismi. Tāpat Dienaskārtības 2030 integrēšanai Latvijas plānošanas sistēmā un izpratnes veidošanai par IAM nav paredzēti ne papildu finanšu, ne cita veida resursi. Tā kā darbam ar Dienaskārtību 2030 nav ne oficiālu plānu, ne uzdevumu, veiktās aktivitātes praksē ir bijušas atkarīgas no iestāžu un organizāciju iniciatīvas un pieejamās kapacitātes. Tomēr

¹¹² Pārresoru koordinācijas centrs. (n.d.). ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi. Pieklūts 03.08.2022. No <https://pkc.gov.lv/lv/attistibas-planosana-latvija/ano-ilgtspejigas-attistibas-merki>

Valsts kontrole ziņojumā arī uzsver, ka IAM sasniegšanas progresu ir iespējams būtiski uzlabot, pilnveidojot IAM koordinēšanas, integrēšanas un īstenošanas pasākumus nacionālā un vietējā līmenī. Nepieciešama plānota darbība un pilnvērtīgi pasākumi IAM integrēšanai Latvijas attīstības un budžeta plānošanas sistēmā, IAM popularizēšanai un ieinteresēto pušu iesaistei, kā arī IAM īstenošanas progresa uzraudzībai. Kā arī visos procesa posmos nepieciešams savlaicīgi iesaistīt gan visus valsts pārvaldes līmeņus, gan nevalstisko sektoru un citas ieinteresētās puses, popularizējot IAM un veidojot sabiedrībā vienotu izpratni par to nozīmi.¹¹³ Šī brīža IAM ieviešana un galveno atbildīgo iestāžu kompetenču un sasniegumu uzskaitījums pieejams Latvijas Pilsoniskās alianses un Latvijas Platformas attīstības sadarbībai [materiālā](#).¹¹⁴

39. attēls. Latvijas IAM īstenošanas progresa vērtējums 2022. gadā (ESAO).

NVO IEGULDĪJUMS IAM

ANO atzīst, ka 2030.gada IAM sasniegšanā un ieviešanā nevalstiskā sektora iesaistei ir izšķiroša nozīme.¹¹⁵ NVO pēc būtības savā darbībā un aktivitātēs stiprina demokrātiju, mobilizējot pilsonisko sabiedrību, spēcinot biedrošanās un vārda brīvību un piedaloties lēmumu pieņemšanā,

¹¹³ Valsts kontrole. (2023). Vai Latvijā ir izveidoti priekšnosacījumi ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanai? Pieejams: <https://www.lrvk.gov.lv/lv/revizijas/revizijas/noslegtas-revizijas/vai-latvija-ir-izveidoti-priekšnosacijumi-ano-ilgtspējīgas-attīstības-merku-sasniegšanai>

¹¹⁴ Latvijas Pilsoniskā alianse, LAPAS (2023). Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešana pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektorā.

https://nvo.lv/uploads/ilgtspējīgas_attīstības_merku_ieviesana_pilsoniskas_sabiedribas_sektora.pdf

¹¹⁵ Non-Governmental Organizations (NGO) Major Group. (2017). Non-Governmental Organizations (NGO) Major Group Official Position Paper for the 2017 High-Level Political Forum. Pieklūts 03.08.2022. No <https://www.dianova.org/wp-content/uploads/2017/05/NGO-MG-Paper-for-HLPF2017-EN.pdf>

kas savukārt ir definēta kā priekšnoteikums veiksmīgai visu 17 IAM sasniegšanai.¹¹⁶ Turklāt NVO ir identificētas kā nozīmīgi spēlētāji globālo IAM lokalizācijā.^{117 118} NVO pārstāv un reprezentē starptautisko, reģionālo un lokālo pilsoniskās sabiedrības interešu klāstu un risina problēmas, kuru risināšana šobrīd nav valdību vai industrijas kapacitātē.^{78 80} Tādējādi NVO ir kļuvušas par vienu no galvenajiem IAM virzītājiem. Kopumā, NVO ieguldījumu var galvenokārt iedalīt četros galvenajos darbības virzienos: (1) komunikācija par IAM plašākām auditorijām, tostarp organizāciju tiešajām mērķgrupām un vietējām kopienām, kuras valdībai ir grūti sasniedzamas; (2) projektu īstenošana, kas tieši vai netieši sniedz ieguldījumu IAM sasniegšanā; (3) “sargsuņa funkcija” jeb valdības saukšana pie atbildības sakarā ar IAM sasniegšanas plāna ievērošanu, kā arī (4) privātā sektora darbības uzraudzība attiecībā uz IAM.^{119 120} Papildus NVO sniedz ieguldījumu IAM sasniegšanā, darbojoties interešu aizstāvībā, politiskās līdzdalības veicināšanā, dažādu pakalpojumu sniegšanā konkrētām sabiedrības grupām, kapacitātes celšanā, dažādu iniciatīvu un kampaņu īstenošanā, sabiedrības izglītošanā, datu apkopošanā, zināšanu un tehniskās ekspertīzes nodrošināšanā un citos veidos.^{78 81 83} Kopumā, NVO ieguldījums vides, sociālajās, ekonomiskajās un pārvaldības ilgtspējības dimensijās, kā arī dzīves kvalitātes uzlabošanā ir ļoti liels, un to ir ļoti grūti precīzi skaitliski izteikt un izmērīt.^{80 82}

Arī Latvijas NVO ir būtiska daļa no Latvijas kopējā ieguldījuma IAM sasniegšanā. Valsts kontrole savā ziņojumā uzsver, ka IAM popularizēšanas jomā visaktīvāk darbojas nevis valsts pārvalde, bet gan nevalstiskais sektors un uzņēmējdarbības pārstāvji. Biedrības un nodibinājumi Latvijā strādā gan vides, gan sociālās, gan arī ekonomikas un labas pārvaldības dimensijās, un bieži vairākās no tām. Šeit atrodams Latvijas Platformas attīstības sadarbībai veidots materiāls ar informāciju par dažādām konkrētām biedrībām un nodibinājumiem, kā arī citām organizācijām, kas ikdienas darbā sniedz ieguldījumu, piemēram, nabadzības mazināšanā, veselības uzlabošanā, dažādu sabiedrības grupu izglītošanā, vides aizsardzībā, klimata pārmaiņu risināšanā, un dažādās citās ilgtspējīgas attīstības komponentēs.

Ir skaidrs, ka biedrības un nodibinājumi ikdienā sniedz lielu ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā un sabiedrības labuma vairošanā, taču problemātika ir tajā, ka šis ieguldījums Latvijā netiek sistemātiski mērīts nacionālā līmenī. Trūkst precīzas informācijas par to, cik liela ir NVO ietekme

---

¹¹⁶ Sano, H. O. (2020). How can a human rights-based approach contribute to poverty reduction? The relevance of human rights to sustainable development goal one. In *Sustainable development goals and human rights* (pp. 11-27). Springer International Publishing.

¹¹⁷ Hassan, M. M., Lee, K. E., & Mokhtar, M. (2020). Mainstreaming, Institutionalizing and Translating Sustainable Development Goals into Non-governmental Organization's Programs. In *Concepts and approaches for sustainability management* (pp. 93- 118). Springer, Cham.

¹¹⁸ Hassan, M. M., Lee, K. E., & Mokhtar, M. (2019). Streamlining non-governmental organizations' programs towards achieving the sustainable development goals: A conceptual framework. *Sustainable Development*, 27(3), 401-408.

¹¹⁹ Asogwa, I. E., Varua, M. E., Humphreys, P., & Datt, R. (2021). Understanding sustainability reporting in non-governmental organisations: a systematic review of reporting practices, drivers, barriers and paths for future research. *Sustainability*, 13(18), 10184.

¹²⁰ Hege, E., & Demailly, D. (2018). NGO mobilisation around the SDGs. *Studies*, 1, 18.

un kāda ir to veiktā darbība ilgtspējīgā attīstībā konkrētos skaitļos. Tādēļ ir arī grūti izvērtēt šo organizāciju sniegto ieguldījumu un plānot turpmākos soļus, lai atbalstītu un stiprinātu to darbību. Nepieciešama sistemātiska pieeja, kas ļautu efektīvi novērtēt un atzīt biedrību un nodibinājumu lomu ilgtspējīgas attīstības veicināšanā, kā arī nodrošināt atbilstošāku resursu piešķiršanu sektoram.

PIRMAIS RISINĀJUMS. NVO IEGULDĪJUMA MĒRĪŠANA NACIONĀLĀ LĪMENĪ.

2015.gadā apņēmoties Dienaskārtības 2030 īstenošanu, ANO dalībvalstis apņēmas sasniegt arī 17 IAM, to 169 apakšmērķus un to 232 indikatorus, lai virzītu dzīves kvalitātes līmeņa celšanu, kā arī veicinātu labbūtību un ilgtspējīgu attīstību kopumā. Vienlaicīgi lielākajai daļai dalībvalstu IAM sasniegšana nozīmēja un joprojām izraisa dažādus būtiskus statistikas izaicinājumus nacionālā līmenī ar datu ievākšanas metodēm un resursiem, izmaksām, rādītāju ticamību un progresa monitorēšanu.¹²¹ ¹²² **Tomēr ir daļa valstu, kas veiksmīgi integrējušas IAM sasniegšanas progresu un kvalitatīvi koordinē statistikas iegūšanu no dažādiem sektoriem nacionālā līmenī.** Nākamajās sadaļās seko apkopojumi par labās prakses piemēriem IAM koordinēšanā, datu vākšanā un progresa monitorēšanā citās valstīs, no kuriem Latvija var potenciāli smelties labās prakses piemērus.

Igaunija. Ilgtspējīgas attīstības indikatori Igaunijā tika izstrādāti, vairākām pusēm sadarbojoties, tostarp Ilgtspējīgas attīstības komisijai, Starpministriju darba grupai, Statistikas birojam un Valsts kancelejai. Ilgtspējīgas attīstības koordinēšanas un uzraudzības process, kā arī IAM indikatoru izstrāde ir Starpministriju ilgtspējīgas attīstības darba grupas atbildība, kas sastāv no katras ministrijas, kā arī Statistikas biroja pārstāvjiem. Šī darba grupa ir izstrādājusi indikatoru sistēmu "17+1", kas apvieno IAM indikatorus ar Igaunijas kultūras rādītājiem. Dati no "17+1" sistēmas palīdz regulāri novērtēt, kāds ir Igaunijas progress vai regress dažādās ilgtspējības jomās. Igaunijas Attīstības sadarbības apaļais galds (AKŪ) ir izveidojis koalīciju ilgtspējīgas attīstības mērķiem, kurā ietilpst partneri no pilsoniskās sabiedrības (cilvēktiesību, vides, dzimumu līdztiesības u.c. organizācijām) un privātā un valsts sektora.

Vācija. Vācijā ir izstrādāta Ilgtspējīgas attīstības stratēģija, kas ir balstīta uz IAM, turklāt katram no mērķiem ir vismaz viens ar indikatoriem pamatots politiskais mērķis. Tādējādi par stratēģiju atbildīgās institūcijas Starpdepartamentu darba grupas pārvaldībā, uzrauga, ka mērķu izstrāde un progresa pārraudzība notiktu vienlaicīgi gan nacionālā, gan globālā līmenī. Sākumā istrādājot

---

¹²¹ Kubiszewski, I., Mulder, K., Jarvis, D., & Costanza, R. (2022). Toward better measurement of sustainable development and wellbeing: A small number of SDG indicators reliably predict life satisfaction. *Sustainable Development*, 30(1), 139-148.

¹²² United Nations Economic Commission for Europe. (2020). Measuring and Monitoring progress towards the Sustainable Development Goals.

Vācijas IAM un to indikatorus, katra ministrija analizēja IAM jomas, kurās attiecīgās nozares kompetencē bija visvairāk nepieciešama rīcība, tomēr ministrijas sadarbojas, lai IAM sasniegtu ar kopīgām savstarpēji integrētām politikām, nevis par katru IAM atbildētu tikai viena ministrija. Papildus bieži vien Vācijas NVO ir augsta līmeņa politiskā foruma delegācijas sastāvā, un pilsoniskās sabiedrības organizācijas tiek aicinātas sniegt komentārus par valsts ziņojumu. Kā arī Vācija gadā sagatavo divus dažādus ziņojumus attiecībā uz Dienaskārtību 2030. Pirmais ziņojums aplūko Vācijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas īstenošanu, kas tiek publicēts divas reizes gadā un attiecas tieši uz nacionāla līmeņa ilgtspējības mērķiem, un otrs ziņojums ir tieši par progresu ANO IAM sasniegšanā. Abus ziņojumus sagatavo Vācijas Federālais statistikas birojs.

Norvēģija. Norvēģijā indikatoru izstrādi IAM sasniegšanai un datu analīzi veic Norvēģijas Statistikas birojs. Katra ministrija ir atbildīga par "savu" indikatoru identificēšanu starp daudzajiem indikatoriem un, ja nepieciešams, konsultējoties ar Norvēģijas Statistikas pārvaldi, ierosina arī nacionālam līmenim svarīgus jaunus indikatorus. Norvēģijas Statistikas birojs arī strādā kopā ar attiecīgajām nozaru ministrijām, lai novērstu iespējamus datu trūkumus kādā konkrētā ilgtspējīgas attīstības jomā. Norvēģijā arī ir ieviestas sistēmas, kas ļauj atbildīgajām institūcijām ziņot par valsts progresu attiecībā uz mērķiem.

Nīderlande. Nīderlandes Statistikas birojs sadarbojas ar pašvaldībām, lai uzlabotu indikatoru datu kvalitāti IAM mērīšanai un monitorēšanai, īstenojot "Pilsētu datu centru iniciatīvu" (UNECE, 2020), kas ir veidota sadarbībā ar Nīderlandes pašvaldībām. Lai sasniegtu pēc iespējas precīzāku IAM progresu atspoguļojumu, Statistikas birojs veic plašas konsultācijas ar dažādām iestādēm un ministrijām, ievācot pēc iespējas vairāk atbilstošu datu, kā arī ieteikumus, kā uzlabot ziņojumu un mērījumus. Tāpat Statistikas birojs arī veic izpēti un identificē nepilnības konkrētu IAM sasniegšanā. Lai kopīgi sniegtu spēcīgu vēstījumu valdībai un politiķiem, Nīderlandē ir nodibināta plaša NVO koalīcija, kas darbojas ilgtspējības un attīstības nozarēs.

Polija. Polijā Dienaskārtības 2030 īstenošanu koordinē Uzņēmējdarbības un tehnoloģiju ministrija. Nodarbojas ar IAM īstenošanas procesu politiskā līmenī, savukārt Polijas Statistikas pārvalde ir atbildīga par IAM monitorēšanas koordinēšanu un darbojas kā statistikas "centrālais punkts". Statistikas pārvalde arī organizē monitorēšanas procesu, strādājot ar datu ievācējiem, lai nodrošinātu rādītāju pieejamību, izmantotu vienotas datu plūsmas platformas, rūpētos par nacionālo un globālo datu līdzību. Kā arī Statistikas pārvalde apmainās ar zināšanām un labo praksi ar citām valstīm un popularizē IAM sabiedrībā. Tikmēr nozaru ministrijas, sadarbojoties ar Polijas Statistikas pārvaldi, gatavo IAM nacionālos indikatorus un ievāc datus par tiem. Polijā kopumā tiek izstrādātas četras IAM indikatoru kopas. Pirmā ir ANO IAM indikatoru kopa, kas pastāvīgi tiek atjaunināta, otrā sastāv no nacionālajiem IAM indikatoriem, savukārt trešā un ceturtā ir reģionālo un vietējo indikatoru kopa. Dažādu līmeņu ilgtspējīgas attīstības indikatoru tiek izstrādāti, ministrijām sadarbojoties ar pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem vairākās darba grupās.

Melnkalne. Melnkalnes Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam ir saistīta ar globālo Dienaskārtību 2030. Izstrādājot Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, Melnkalne ņēma vērā valsts attīstības specifiku, problēmas un vajadzības, tādēļ stratēģijā iestrādāti specifiski indikatori, kas ir saistīti arī ar ANO IAM indikatoriem. Lai sekmīgi īstenotu stratēģiju un tādējādi sasniegtu izvirzītos mērķus, Melnkalne ir izveidojusi integrētu digitālu monitorēšanas un ziņošanas sistēmu, kurā iekļauti gan ANO IAM indikatori, gan nacionālie indikatori, gan starptautiski indikatori, gan arī kompleksie rādītāji. Melnkalne arī izstrādā funkcionālu informācijas sistēmu un datu bāzi, kas ļaus vienlaicīgi vākt un ievadīt datus subjektiem, kuri ir atbildīgi par noteiktu ilgtspējīgas attīstības rādītāju uzraudzību, kā arī ļaus ērti vizualizēt progresu un veidot ziņojumus.

OTRAIS RISINĀJUMS. NVO IEGULDĪJUMA MĒRĪŠANA ORGANIZĀCIJAS LĪMENĪ.

Tā kā Latvijā šobrīd visaptveroši un sistemātiski netiek mērīta virzība IAM sasniegšanā, tostarp konkrētu sektoru ieguldījums IAM, ja biedrība vai nodibinājums vēlas mērīt savu ietekmi, iniciatīva un atbildība jāuzņemas pašai organizācijai. Šajā sadaļā ir atrodams apkopojums ar pieejamiem bezmaksas rīkiem IAM ietekmes mērīšanai, kā arī izcelti daži piemēri, kuros Latvijas biedrības un nodibinājumi ir veikuši IAM ietekmes izvērtējumu.

Šeit pieejams bezmaksas tiešsaistes IAM ietekmes novērtēšanas rīks organizācijām, kas vienlaicīgi vizualizē pašnovērtējuma rezultātus par to, kā konkrēta aktivitāte vai organizācijas darbība kopumā ietekmē IAM. Rīka mērķis ir stimulēt lietotājus gūt labāku izpratni par ilgtspējīgas attīstības tēmu un IAM dažādību. Rīka izmantošana palīdz organizācijām ne tikai noteikt savu ietekmi, bet arī definēt prioritātes turpmākām darbībām. Rīks ir pieejams dažādās valodās, bet diemžēl vēl ne latviešu valodā.

Latvijas Pilsoniskā alianse kopā ar Latvijas Platformu attīstības sadarbībai (LAPAS) ir izveidojusi vadlīnijas latviešu valodā, kas sniedz padziļinātāku ieskatu IAM, kā arī apraksta soli-pa-solim metodi, kā organizācijām noteikt savu ietekmi. Vadlīnijas pieejamas šeit¹²³. Runājot par konkrētiem Latvijas biedrību un nodibinājumu piemēriem, ar Latvijas Pilsoniskās alianses ietekmi ilgtspējīgā attīstībā iespējams iepazīties šeit, savukārt Kurzemes NVO centra apkopojums par IAM, ar kuriem organizācija identificējusi savu darbību, atrodams šeit.

Saprotams, ka dažādi iemeslu dēļ ne visām NVO ir iespēja veikt padziļinātu izpēti savā ieguldījumā NVO. Taču organizācijas var uzsākt savu ceļu pretī ilgtspējīgas attīstības mērīšanai, sākot ar pamatinformācijas iegūšanu par dažādiem IAM. Šajā sākumposmā pietiek ar vienkāršu izvēršanu, lai iegūtu vispārēju izpratni par IAM būtību un to, kā tie tiek izmantoti. Tādējādi NVO var iegūt

---

¹²³ Latvijas Pilsoniskā alianse, LAPAS (2023). Ilgtspējīgas attīstības mērķu ieviešana pilsoniskās sabiedrības organizāciju sektorā.
https://nvo.lv/uploads/ilgtspējigas_attistibas_merku_ieviesana_pilsoniskas_sabiedribas_sektora.pdf

pārskatu par esošajiem IAM apakšmērķiem un indikatoriem un identificēt iespējamās iesaistīšanās jomas. Tādējādi NVO var sākt savu ceļu uz efektīvu iesaistīšanos ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšanā, nepieprasot lielus resursus un laiku izpētes veikšanā.

NVO LABUMI SAVA IEGULDĪJUMA MĒRĪŠANAI

NVO ieņem arvien nozīmīgāku lomu dažādos sociālpolitiskos jautājumos - iesaista arvien vairāk dalībnieku, piesaista finansējumu, nozīmīgi spēj ietekmēt politikās norises lokālā, nacionālā un pat starptautiskā līmenī un būtiski veicina sociālās un apkārtējās vides pārmaiņas. Tāpēc ir būtiski, lai NVO darbotos atbildīgi, caurskatāmi un iekļaujoši, un komunicētu par savu ietekmi un sasniegtajiem rezultātiem. Bieži vien NVO trūkst iespējas vai resursu sistemātiski mērīt savu ietekmi IAM un ilgtspējīgā attīstībā kopumā, tomēr organizācijas var iegūt daudz labumu, mērot savu ietekmi. IAM ietekmes noteikšana sniedz vairākus ieguvumus pašai organizācijai, kā arī lielākā mērogā sniedz ieguldījumu IAM sasniegšanā, tādējādi organizācijai palīdzot savas stratēģijas īstenošanai, savām mērķgrupām, kā arī sabiedrībai kopumā un planētai. Šī sadaļa apkopo galvenos ieguvumus, kādēļ organizācijām ir vērtīgi mērīt savu ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā.

Iesaistīto pušu informēšana un caurspīdīgums. Ir būtiski, lai NVO regulāri informētu iesaistītās puses (biedri, vadība, darbinieki, sadarbības partneri, atbalstītāji, publiskā pārvalde, u.c.) par savu darbību un ietekmi. Līdz šim organizācijas visbiežāk komunicē par iniciatīvu sasniegumiem vai darbību gada griezumā (gada pārskati), taču daudz retāk par to ietekmi uz apkārtējo vidi un ilgtspējīgu attīstību kopumā, kas savukārt ļauj sniegt informāciju par organizāciju plašākā ietekmes mērogā. Tādēļ ietekmes mērīšanai ir izšķiroša nozīme šīs informācijas iegūšanā, uzzināšanā un izplatīšanā, informējot visas ieinteresētās puses. Pētījumi norāda, ka sabiedrībai arvien vairāk rūp organizāciju ieguldījums ilgtspējībā, kā arī atbalstītāji vēlas sadarboties un finansēt organizācijas, kurām ir pozitīva ietekme uz sabiedrību un vidi.¹²⁴ Tāpat darbinieki, it īpaši gados jauni, ir ieinteresēti ne tikai atalgojumā, bet arī informācijā par organizācijas sniegumu ekonomiskajā, sociālajā un vides ilgtspējībā, kas iegūstama IAM ietekmes noteikšanas rezultātā.^{125 126 127} Ziņošana par ieguldījumu ilgtspējīgā attīstībā, tostarp IAM, ir ļoti svarīga arī esošiem un potenciāliem donoriem, jo tā sniedz NVO iespēju parādīt savu pozitīvo ieguldījumu sabiedrībā,

¹²⁴ Tiuttu, T. (2020). Five reasons to measure sustainability performance. Pieklūts caur: <https://4circularity.com/five-reasons-to-measure-sustainability-performance/>

¹²⁵ Chadlek, 2019. (2019). Why you need sustainability in your business strategy. Pieklūts 08.08.2022. no <https://online.hbs.edu/blog/post/business-sustainability-strategies>

¹²⁶ Sengupta, S. (2021). The relevance of the Sustainable Development Goals (SDGs) for companies. Pieklūts 08.08.2022. no <https://www.17goalsmagazin.de/en/the-relevance-of-the-sustainable-development-goals-sdgs-for-companies/#:~:text=The%20SDGs%20provide%20worldwide%20guidance,dignity%20and%20prosperity%20across%20generations>

¹²⁷ Whelan, T., & Fink, C. (2016). The comprehensive business case for sustainability. Harvard Business Review, 21(2016).

nodrošinot savas darbības causpīdīgumu un ietekmi, kas savukārt paaugstina NVO reputāciju, tādējādi uzlabojot sabiedrības uztveri par sektoru kopumā un potenciāli paplašinot savu ziedotāju loku ¹²⁸.

Ilgtermiņa darbība un noturības stiprināšana. Regulāra IAM ietekmes mērīšana nodrošina progresa izsekošanu saistībā ar mērķu sasniegšanu, kas dod priekšstatu par to, kādā ātrumā organizācijai izdodas virzīties uz IAM sasniegšanu. Tāpēc IAM ietekmes mērīšana nodrošina arī ilgtermiņa jautājumu prioritizēšanu organizācijas mērķu sarakstā un dienaskārtībā, kas savukārt nodrošina organizācijas lielāku noturībspēju, ilgtermiņa un startēģisku darbību. Izskaidrojums šai sakarībai ir vienkāršs - IAM ietekmes mērīšana rosina organizāciju pievērst uzmanību tās ietekmei uz ilgtermiņu, kā arī iekļaut ilgtermiņu stratēģiju veidošanā. Citiem vārdiem sakot, tas, kas tiek mērīts, ir tas, kam tiek pievērstas uzmanība. ¹²⁹ Pētījumu piemēri pierāda, ka organizācijas, kas pievērsušas uzmanību ilgtermiņa iekļaušanai dienaskārtībā, efektīvāk reaģē uz krīzēm, kas pierādījās, piemēram, Covid-19 pandēmijas laikā. Ilgtermiņa iekļaušana domāšanā un stratēģiju veidošanā iekļauj novērtējumu, kāds ir organizācijas sniegums sociālajā, ekonomikas un vides nozarē, kā arī, piemēram, potenciālo risku un iespēju analīzi (SVID analīzi), kas paaugstina organizācijas noturību. ^{130 131}

Organizācijas tēls un stratēģiskais novietojums. IAM ietekmes mērīšana un šīs informācijas publicēšana var palīdzēt uzlabot organizācijas reputāciju, kas var rezultēties veiksmīgākā atbalstītāju piesaistīšanā, kā arī labāku darbinieku atrašanās un partnerību dibināšanā ar citām organizācijām un sektoriem (publisko, mediju, biznesa, akadēmisko). Apzinoties savu ieguldījumu IAM, organizācija var labāk izprast un izmērīt savu novietojumu attiecībā uz citu organizāciju, valsts un privātā sektora ieguldījumu IAM sasniegšanā. Turklāt sistemātiska statistikas vākšana par IAM ieguldījumu nacionālā līmenī sniedz organizācijām pārskatu par valstu progresu vairākos svarīgos jautājumos, ar ko organizācijas ikdienā strādā. Arī apakšmērķu un indikatoru loma sākotnējā doma bija kalpot kā procesu uzskaites instrumentam, lai panāktu, ka valdības atskaitēs par saviem solījumiem. ¹³²

---

¹²⁸ Asogwa, I. E., Varua, M. E., Humphreys, P., & Datt, R. (2021). Understanding sustainability reporting in non-governmental organisations: a systematic review of reporting practices, drivers, barriers and paths for future research. *Sustainability*, 13(18), 10184.

¹²⁹ Tiuttu, T. (2020). Five reasons to measure sustainability performance. Pieklūts caur: <https://4circularity.com/five-reasons-to-measure-sustainability-performance>

¹³⁰ Haanaes, K., & Olynec, N. (2022). Why all businesses should embrace sustainability. Pieklūts 08.08.2022. no <https://www.imd.org/research-knowledge/articles/why-all-businesses-should-embrace-sustainability/>

¹³¹ Courtnell, J.(2021). Measuring Sustainability as an Internal Process of a Company. Pieklūts 08.08.2022. no <https://greenbusinessbureau.com/topics/green-team/measuring-sustainability-as-an-internal-process-of-a-company/>

¹³² Hege, E., & Demailly, D. (2017). How do NGOs mobilize around the SDGs and what are the ways forward. A French-German comparison, 8.

Noderīga informācija interešu pārstāvēniecībai. Informācijas un statistikas uzkrāšanai ir noderīga NVO datos-balstītā interešu pārstāvēniecībā, lai informētu lēmumu pieņēmējus, iesaistītu dažādas puses, piedalītos vietēja, nacionāla vai starptautiska līmeņa IAM īstenošanas procesos, mobilizētu resursus, izvirzītu prasības un atbildību valsts pārvaldē un definētu prioritātes dažādos ilgtspējības jautājumos. Turklāt šīs informācijas apkopošana un publicēšana sniedz papildus iespējas dažādu tematisku koalīciju veidošanai ļauj NVO runāt skaļāk un vairāk ietekmēt lēmumu pieņēmējus.⁹⁴

Iepriekš minētie argumenti norāda, ka IAM mērīšana un ilgtspējības paaugstināšana dienaskārtībā rada vairākas priekšrocības organizācijai. Tādēļ IAM mērīšana un monitorēšana ir veids kā nevalstiskās organizācijas un pilsoniskā sabiedrība var iestāties par labklājību, planētas un cilvēku veselību un darboties, lai sasniegtu ilgtspējīgu attīstību un “Dienaskārtību 2030” nacionālā un globālā līmenī.¹³³ Apjoms un ātrums, kādā visas iesaistītās puses, tai skaitā NVO, spēs implementēt ilgtspējīgākas un iekļaujošākas metodes un dienaskārtības, ietekmēs to, cik veiksmīgi pasaule virzīsies uz IAM sasniegšanu.

KOPSAVILKUMS UN REKOMENDĀCIJAS

Latvijas NVO sektors spēlē būtisku lomu ANO IAM sasniegšanā, sniedzot ieguldījumu vides, sociālajā un ekonomiskajā ilgtspējā. Šīs organizācijas veic plašu darbību, kas ietver gan informēšanu un izglītošanu, gan projektu īstenošanu un politiskās līdzdalības veicināšanu. Latvijas NVO sektors ir svarīgs spēlētājs gan vietējā, gan starptautiskā līmenī, piedaloties ilgtspējīgas attīstības iniciatīvās un aizstāvot pilsoniskās sabiedrības intereses. Lai gan NVO sniegtais ieguldījums ir ievērojams, tas Latvijā netiek sistemātiski mērīts, kas savukārt sarežģī turpmāko darbības plānošanu un atbalstu, kā arī uzliek atbildību mērīt ieguldījumu IAM uz pašām organizācijām, kuru resursi un kapacitāte ir ierobežota. Tomēr eksistē rīki, ar kuru palīdzību organizācijas var veikt IAM ietekmes mērījumus dažādos līmeņos un dažas Latvijas biedrības un nodibinājumi jau šādu izvērtējumu ir veikuši.

Tomēr ilgtspējīgas attīstības un Dienaskārtības 2030 progresa monitorēšanai nepieciešama sistemātiska pieeja, kas ļautu efektīvi novērtēt NVO un arī citu sektoru ieguldījumu. Ņemot vērā citu valstu labās prakses piemērus, būtu rekomendējams arī Latvijā, dažādām pusēm sadarbojoties, ieviest jēgpilnu IAM progresa statistikas ievākšanas un uzskaites sistēmu. Kā arī ņemot vērā 2030 termiņa un tālāku plānošanas periodu tuvošanos, būtu nepieciešams iesaistīt NVO sektoru tālāku prioritāšu definēšanā.

---

¹³³ Apvienoto Nāciju Organizācija. (2016). Ilgtspējīgas attīstības mērķu ziņojums 2016. Pieklūts 03.08.2022. no <https://unstats.un.org/sdgs/report/2016/The%20Sustainable%20Development%20Goals%20Report%202016.pdf>

IV SADAĻA NEVALSTISKO ORGANIZĀCIJU IETEKME SOCIĀLI POLITISKAJOS PROCESOS

Autors: Kristīne Zonberga

KONTEKSTS

Pilsoniskās sabiedrības organizācijas (biedrības un nodibinājumi) ieņem arvien nozīmīgāku lomu valsts dzīvē - iesaista pilsoniskās sabiedrības organizācijās arvien vairāk dalībniekus, piesaista finansējumu, nozīmīgi spēj ietekmēt politiskās norises nacionālā līmenī un būtiski veicina sociālās un apkārtējās vides pārmaiņas, kā arī atbildīgas, aktīvas un saliedētas sabiedrības veidošanos. Citiem vārdiem sakot – pilsoniskajai sabiedrībai pieaug pilnvaras un būtiska ir biedru un atbalstītāju uzticēšanās katrai organizācijai un sektora reputācija. Tāpēc ir būtiski, lai biedrības un nodibinājumi atbildīgi izmantotu šīs pilnvaras, ieviešot organizāciju darbībā augstus standartus, tai skaitā izstrādājot un īstenojot pašregulācijas mehānismus, kur neatņemama sastāvdaļa ir atbildība un caurskatāmība.

Vienlaikus publiskajā telpā informācija par organizāciju darbības mērķiem, sniegtā ieguldījuma apjomiem, finanšu un ne finanšu darbības rezultātiem ir decentralizēta un atrodama fragmentārā veidā, kas neļauj, balstoties uz objektīvi pieejamiem datiem, rezultatīvajiem rādītājiem un ietekmi uz konkrētās jomas pilnveidošanu, novērtēt organizāciju darbības nozīmīgumu. Organizāciju darbības caurskatāmības trūkums un uzticama informācijas avota neesamība mazina sabiedrības (t.sk. ziedotāju) uzticību organizācijām, kā rezultātā tiek negatīvi ietekmēta cilvēku vēlme iesaistīties sabiedriskā labuma aktivitātēs, ziedot līdzekļus organizāciju darbībai. Tādēļ ir svarīgi celt nevalstiskā sektora izpratni par pārskata atbildību un caurskatāmības nozīmīgumu. Rezultātā, palielinot organizāciju uzticamību un atpazīstamību, un piedāvājot inovatīvus risinājumus darbības caurskatāmības nodrošināšanai un atgriezeniskās saiknes veidošanai ar ieinteresētajām pusēm, tiktu papildus veicināta arī filantropijas kultūru, kā arī savstarpējā uzticēšanās.

Papildus Finanšu izlūkošanas dienests (FID) ir izstrādājis Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējuma veikšanas vadlīnijas, kuras paredz plašu izklāstu par risku komunikāciju nevalstiskajam sektoram, tai skaitā, informācijas

izplatīšanas, komunikācijas un atgriezeniskās saites nodrošināšana nevalstiskajām organizācijām un personām, kas veic ziedojumus un dāvinājumus.

Zemāk (pētījuma 82-85.lpp) Finanšu ministrijas apsvērumi Informatīvajā ziņojumā par sabiedriskā labuma organizāciju darbību un attīstību¹³⁴:

Caurskatāmība nozīmē, ka organizācija spēj paskaidrot, kas izdarīts vai tiek darīts, kā arī, kas tiek plānots, proti, tas ir veids, kā organizācija apliecina tās aktivitāšu leģitimitāti gan ziedotājiem, gan uzraugošajām iestādēm.

Divi galvenie informācijas avoti, kas ir svarīgi, lai nodrošinātu organizācijas darbības caurskatāmību, ir finanšu informācija, kas ir iekļauta gada pārskatos, kā arī plašāka informācija par organizācijas darbību, bieži vien ne finanšu rakstura, kas ir saistīta ar organizācijas darbības efektivitātes atspoguļošanu¹³⁵.

Pētījumā, kas bija veikts Apvienotajā Karalistē, iezīmējās tendences, kas vēlāk tika apstiprinātas citu zinātnieku veiktajos pētījumos citās valstīs:

- visām ieinteresētajām pusēm ir interese būt informētām par organizācijas darbību, jo tās nav tieši iesaistītas organizācijas vadībā un lēmumu pieņemšanā, un paļaujas uz ārējiem informācijas avotiem. Tieši oficiālie informācijas avoti ir galvenais caurskatāmības nodrošināšanas veids, uz ko paļaujas ieinteresētās puses pirms lēmuma pieņemšanas par ziedojuma veikšanu. SLO gada pārskats ir finanšu informācijas avots iesaistītajām pusēm, bet šis informācijas veids no ziedotāju puses tiek uztverts kā mazāk svarīgs, nekā informācija, kura atspoguļo organizācijas darbības efektivitāti apraksta veidā un kura, savukārt, ir grūtāk pieejama un mazāk atklāta.
- Ikgadējā finanšu pārskata kopsavilkums (ang. *annual reviews*) – brīvprātīgi sagatavota neformālā informācija, ko publisko vairākums lielo SLO, satur proporcionāli plašāku aprakstošo (ne finanšu) informāciju par organizācijas darbību, nekā finanšu pārskats. Svarīgi, ka minētajā kopsavilkumā tikai atsevišķos gadījumos ir atspoguļota finanšu informācija vai tā tiek iekļauta vienkāršotā un viegli uztveramā veidā, un tieši tāpēc šis pārskata veids biežāk nonāk ziedotāju interešu lokā, lai pārliecinātos, ka ziedotie naudas līdzekļi ir izmantoti saprātīgi. Tas liek domāt, ka kopsavilkumā iekļautā informācija ir veiksmīgākais un piemērotākais veids komunikācijai ar ziedotājiem^{136,137}.

---

¹³⁴ Par sabiedriskā labuma organizāciju darbību un attīstību: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/a4a16304-792e-4f8a-8604-0fed6dc12050

¹³⁵ Connolly C., Dhanani A., Hyndman, N., 2013, *The Accountability Mechanisms and Needs of External Charity Stakeholders*, Association of Chartered Certified Accountants, London.p.5., 53.

¹³⁶ Connolly C., Dhanani A., Hyndman, N., 2013, *The Accountability Mechanisms and Needs of External Charity Stakeholders*, Association of Chartered Certified Accountants, London.p.5

¹³⁷ Connolly C., Dhanani A., Hyndman, N., 2013, *The Accountability Mechanisms and Needs of External Charity Stakeholders*, Association of Chartered Certified Accountants, London.p.53

Apkopojot citās valstīs veikto pētījumu rezultātus, izdarīti šādi secinājumi:

- SLO finanšu pārskatā iekļautajai informācijai būtu jābūt adresētai plašākam ieinteresēto pušu lokam. Praksē finanšu pārskats satur formālu informāciju un ir vērsts uz finanšu caurskatāmības nodrošināšanu, līdz ar to tikai daļa no ieinteresētajām pusēm var to izmantot. Tieši minētā iemesla dēļ ziedotāji (viena no ieinteresētajām pusēm) pievērš lielāku uzmanību darbības pārskatam un informācijai, kas atspoguļo organizācijas sniegtus sabiedrības labumam. Tas ir pierādīts – kamēr uzraugošās iestādes dod priekšroku informācijas atklātībai par ieņēmumiem un citai finanšu informācijai, individuālie ziedotāji dod priekšroku ne-finanšu informācijai par organizācijas darbības rezultātiem, tai skaitā par cilvēkiem, kas ir iesaistīti, sniegtajiem pakalpojumiem, veikto darbu ar sabiedrību;
- ziedotāji, izvēloties organizāciju, kuru atbalstīt, fokusējas uz organizācijas misiju, sociālo programmu un izvirzītajiem mērķiem, kā arī izvērtē veikto aktivitāšu atbilstību organizācijas paustajām vērtībām;
- organizācijas ietekme uz grupām, kurām tā palīdz, vietējām kopienām un sabiedrību kopumā ir nākamais jautājums, ko izvērtē ziedotāji. Organizācijas ietekme ir svarīgs faktors, kas ļauj novērtēt līdzekļu izlietojuma efektivitāti – tieši tāpēc to ar vien vairāk pieprasa juridiskās personas, kas ir gatavas ziedot. No citas puses informācija par ietekmes apjomu apliecina organizācijas iespējamo dzīvotspēju un attīstību, kas savukārt veicina organizācijas atbalstītāju iesaistīšanos.

Ja SLO grib pārlicināties, ka to publiski sagatavotā informācija par organizācijas darbību veicina ciešāku attiecību veidošanos ar ieinteresētajām pusēm, informācijai ir jāatbilst pieciem kritērijiem: **pilnīgums, pieejamība, pārskatāmība, atklātība, būtiskums**.

Pilnīgums nozīmē, ka gada pārskati nav sniegti saīsinātā formā un tie nedrīkst izlaist būtiskus finansiālus vai nefinansiālus jautājumus.

Pieejamība tiek definēta, kā brīva, bezmaksas pieeja jebkuram dokumentam internetā, jo īpaši organizācijām veltītās datubāzēs.

Pārskatāmība nozīme, ka sniegtie pārskati ir saprotami un, veicot tajos ietvertās informācijas izpēti, nav konstatējamās neskaidrības. Pārskata lietotājam jāspēj no pārskatā ietvertajiem skaitļiem “redzēt” organizācijas veiktās aktivitātes.

Pilnīgas **atklātības** kritērijs papildina caurskatāmību, nodrošinot, ka informācijas lietotājs netiks maldināts, veicot pārskatu izpēti. Tiek prasīts iekļaut piezīmes par atsevišķiem pārskata punktiem, konsekventi gan finanšu, gan aktivitāšu pārskatā.

Būtiskums nozīmē, ka pārskats ļauj novērtēt organizācijas darbības rezultātus, to ietekmi un ietver informāciju par organizācijas nākotnes mērķiem, tostarp rīcības plānu to realizēšanai.

Informācija, kas atbilst visiem pieciem caurskatāmības kritērijiem, veicina uzticamību, dod iespēju parādīt augstāku efektivitāti. Starptautiskajos pētījumos ir identificēta likumsakarība, ka organizācijas, kuras apzinās caurskatāmības svarīgumu, dara pieejamus finanšu datus saviem ziedotājiem. Vienlaikus, organizācijas, kuru pārskati vieš uzticību, saņem vairāk ziedojumu¹³⁸.

FM aptaujas rezultāti (atbildes sniedza 204 ziedotājs)

70,1 % aptaujāto pirms ziedojuma veikšanas veic publiski pieejamās informācijas izpēti par SLO;

46,6 % izpētei izmanto organizācijas mājaslapas, **28,5 %** citas mājas lapas;

9,4 % izmanto organizācijas finanšu pārskatus un **7,4 %** VID SLO datu bāzi;

68,2 % ir interese iepazīties ar organizācijas finanšu informāciju (piemēram, informāciju par saņemto ziedojumu izlietojumu).

LLU aptaujas rezultāti (*atbildes sniedza 201 SLO*)

64,68 % aptaujāto SLO ir tīmekļa vietnes;

67,69 % aptaujāto SLO neievieto informāciju par gada pārskatos vai darbības pārskatos esošajiem datiem;

35 % aptaujāto SLO nesaskata nepieciešamību ļaut ieinteresētām pusēm iepazīties ar savu organizāciju darbības rezultātiem.

Līdz šim paveiktais:

- Latvijas Pilsoniskā alianse sadarbībā ar Valsts kanceleju ir izstrādājusi Biedrību un nodibinājumu ētikas kodeksu;
- Latvijas Pilsoniskā alianse ir vienojusies ar Latvijas Finanšu nozares asociāciju par abpusējām apmācībām (kredītiestādēm un NVO), un ir izstrādātas un publicētas ētiskā finansējuma vadlīnijas, kuru mērķis ir izglītēt nevalstisko sektoru par finanšu riskiem un veicināt labu pārvaldību, tai skaitā caurskatāmību;
- Latvijas Pilsoniskā alianse rīkoja domnīcu "Atbildība un caurskatāmība pilsoniskās sabiedrības sektorā". Domnīcas rezultātā tika izstrādāts prototips biedrību un nodibinājumu gada pārskatu veidlapai, kā arī labas pārvaldības vadlīnijas, un labas pārvaldības barometrs

¹³⁸ Dyczkowski, T. (2015). Financial and non-financial information in performance assessment of public benefit organizations. *Research Papers of the Wrocław University of Economics*, vol. 398, 136-137.

- Latvijas Pilsoniskā alianse organizē seminārus par labu pārvaldību, risku vadību, tai skaitā finanšu, kā arī sociālās ietekmes mērījumiem;
- Latvijas Pilsoniskā alianse uzsāka sadarbību ar CSO Accountability, lai ieviestu Latvijā starptautisko labas pārvaldības un pārskatatbildības, vienlaikus pašregulācijas instrumentu sektorā;
- Latvijas Pilsoniskā alianse apzināja starptautiskos ekspertus M&E sistēmas ieviešanai;
- Latvijas Pilsoniskā alianse izstrādājusi labas pārvaldības politikas un ieviesusi savā darbībā pašregulācijas procedūras. Tās ir publiski pieejamas un organizācijas tiek aicinātas tās pielāgot savās organizācijās, tādējādi veicinot pašregulāciju procedūru izplatīšanu sektorā;
- 2022.gadā veica pētījumu un izstrādāja priekšlikumus risinājumam organizāciju sociālās ietekmes, digitālās komunikācijas un analītikas ieviešanai, kā arī inovatīvam risinājumam, kā atvieglot atskaitīšanos ieinteresētajām pusēm (vienotas atskaites, vienkopus pieejama informācija sabiedrībai, donoriem, uzraugošām iestādēm, bankām);
- Tika veikta anketēšana starp dažādām ieinteresētajām pusēm (donori, uzraugošās iestādes, bankas, publiskā pārvalde, biznesa sektors).

Iepazīstoties ar Finanšu ministrijas apkopotajiem ārvalstu piemēriem, Latvijas Pilsoniskā alianse kā **piemērotākos risinājumus Latvijā saredz kombināciju no vairākiem piemēriem:**

- NVO sektors uztur SLO/NVO sektora datu bāzi ar aktuālo organizāciju finanšu informāciju (Itālijā, Spānijā). Piemēram, SLO Itālijā var izveidot organizācijas profilu virtuālajā platformā “Itālija bez peļņas” (and. “Italia non profit”)¹³⁹. Platformas tehniskās iespējas ļauj attēlot informāciju par organizācijas padarīto atraktīvā un viegli uztveramā veidā – pamatinformācija, galvenās aktivitātes un finanšu informācija. Minētais risinājums ir perfekts veids arī tām organizācijām, kurām nav resursu veidot un uzturēt savu mājas lapu. Platforma ļauj lietotājam atlasīt organizācijas, izmantojot vairākus kritērijus, kā arī veikt organizāciju salīdzinājumu.
- Organizāciju datu bāze ar “uzticības zīmi” ir izveidota Čehijā. Čehijas SLO asociācija ir izveidojusi organizāciju datu bāzi organizācijām, kurām ir piešķirta uzticības zīme¹⁴⁰. Uzticības zīme “Spolehlivá veřejně prospěšná organizace”, ko var iztulkot kā uzticīgā SLO bija izveidota kā atbilde uz sabiedrības un pašu organizāciju pieprasījumu pēc caurskatāmības. Uzticības zīmes mērķis ir informēt potenciālo atbalstītāju un visu sabiedrību par to, ka konkrētā SLO rīkojas caurskatāmi un atbilstoši ar līdzekļiem, kuri tai

¹³⁹ Italia non profit.

https://italianonprofit.it/?gclid=EAlalQobChMIIn7ujnYjM6AIVTC4YCh2WYwNYEAAAYASAAEgKpYfD_BwE

¹⁴⁰ Značka spolehlivosti. <https://www.znackaspolehlivosti.cz/>

ir uzticēti. Tādas uzticības zīmes koncepts sasniedz gan pašregulācijas un kontroles mērķi, gan arī ir iespēja demonstrēt atbildīgu operacionālo rīcību sabiedrībai. Minētā pieeja veicina veselīgu iekšējo konkurenci SLO starpā, vienlaikus tā ir saistīta ar izmaksu pieaugumu, kas attiecīgi ierobežo iespēju visām organizācijām piedalīties.

PAMATOJUMS IZVĒLĒTAJAI PIEEJAI

(priekšlikumi no pētījuma “Nevalstisko organizāciju sociālekonomiskā ietekme: Metodoloģiskie ieteikumi satelītkonta izveidei, multiplikatoru aprēķiniem un izraisītās ietekmes noteikšanai”¹⁴¹)

NVO ir ieinteresētas donoru piesaistē, savukārt potenciālie donori meklē ziedošanas iespējas, kas visprecīzāk atbilstu viņu personīgajiem labdarības mērķiem. Tādēļ NVO ir gatavas ieguldīt gan finanšu līdzekļus, gan cilvēkresursus, lai sagatavotu potenciālos donorus interesējošo informāciju un padarītu to publiski viegli pieejamu. Savukārt donori uz atbalstu NVO skatās kā uz investīcijām, kuras gan šajā gadījumā nevis nes peļņu, bet palīdz sasniegt donoriem būtiskus sociālos mērķus. Lai uzlabotu savus investīciju portfeļus, potenciālie donori par reģistros iekļauto NVO darbības analīzi ir gatavi arī maksāt.

Līdzās NVO finansēšanas efektivitātes uzlabojumiem, publiski pieejamā informācija par NVO darbību veicina sektora caurskatāmību un atvieglo finanšu kontroles institūciju darbu. Līdz ar to NVO reģistri nereti iegūst finansējumu arī no vispārējās valdības sektora institūcijām.

Daži pamatā darbojas kā organizāciju uzraudzības mehānismi, sniedz tikai vispārēju informāciju par NVO un sociālās ekonomikas sektoru kopumā un organizācijām vairāk rada birokrātisko slogu, nevis palīdz to darbībai. Ar šādu rīku palīdzību politikas veidotāji, iespējams, var identificēt NVO, kuru darbībā ir kādas nepilnības, taču tieši negodprātīgām NVO ir vislielākais stimulēt tērēt resursus, lai tās atbilstu kaut kādiem formāliem kritērijiem. Savukārt sabiedrībai noderīgāko NVO sniegto pakalpojumu identificēšana uzraugošos rīkos atvirzās otrā plānā un darbojas neefektīvi. Piemēram, **Čehijā sabiedriskā labuma organizāciju asociācija AVPO Čehijas NVO piedāvā maksas izvērtēšanas mehānismu, kura uzdevums ir izcelt tās NVO, kuras piesaistītos finanšu līdzekļus apsaimnieko efektīvi, caurskatāmi un atbilstoši statūtos norādītajām organizāciju misijām.**¹⁴²

Kontinuitāte ir ļoti būtisks aspekts, jo daudzu NVO sniegto pakalpojumu un veikto darbību ietekme redzama tikai ilgtermiņā. Lai reģistru vai datubāžu darbības kontinuitāti nodrošinātu, par to jādomā jau rīku izveides stadijā. Tāpat svarīgi, lai salīdzinoši vienkāršu datu ievākšana NVO nerada papildu slogu. Tādēļ dati maksimāli jāmēģina apkopot no vispārējās valdības un

¹⁴¹ Nevalstisko organizāciju sociālekonomiskā ietekme: Metodoloģiskie ieteikumi satelītkonta izveidei, multiplikatoru aprēķiniem un izraisītās ietekmes noteikšanai (2022):

https://nvo.lv/uploads/metodologijas_nevalstisko_organizaciju_ietekmes_noteiksanai.pdf

¹⁴² AVPO. 2022. Značka spolehlivosti. <https://www.znackaspolehlivosti.cz/>

pašvaldību institūcijām iesniegtajiem ziņojumiem – NVO reģistrācijas dokumentiem, gada pārskatiem, statistikas veidlapām u.c.

Savukārt Itālijā, kur šobrīd norisinās trešā jeb sociālās ekonomikas sektora pārvaldības reforma, līdz šim visplašāk lietoto NVO datubāzi uzturējusi neatkarīga platforma Italia non profit. Tā no valdības uzturētiem reģistriem, kas Itālijā nav tik detalizēti un labi strukturēti kā Lielbritānijā, izgūst tikai pamatinformāciju, bet pārējos datus līdz ar dažādiem savas darbības izvērtējumiem aicina iesniegt NVO. **Iesniegto informāciju Italia non profit verificē, apstrādā un prezentē interesentiem viegli uztveramā formā.**¹⁴³

Balstoties uz citu valstu pieredzi, dati, kas būtu nepieciešami NVO un plašāk definētā sociālās ekonomikas sektora organizāciju profilu izveidei apkopoti 9. attēlā. Lielu daļu no tiem vajadzētu varēt izgūt no dažādu valdības un pašvaldību institūciju rīcībā esošās informācijas, ko organizācijas jau šobrīd regulāri iesniedz. Organizācijas raksturojošo pamatinformāciju (nosaukumu, kontaktinformāciju utt.) varētu publicēt vienlaicīgi kā sākotnējo piederības apliecinājumu NVO vai plašāk definētajam sociālās ekonomikas sektoram un kā aicinājumu organizācijām veidot detalizētākus savu darbību raksturojošus profilus. Ja organizācijas uz šo aicinājumam atsauktos, tām, pirmkārt, vajadzētu pārskatīt publisko spēlētāju rīcībā esošo informāciju un, kur nepieciešams, to precizēt un papildināt, tādējādi veicinot atbildības uzņemšanos par sava profila izveidi.

RISINĀJUMS

LPA izveido un uztur SLO/NVO sektora datu bāzi ar aktuālo organizāciju darbību raksturojošo informāciju, tai skaitā finanšu plūsmu un bilances datus. Datu bāze varētu veidot kā virtuālo platformu, kas ir brīvi pieejama jebkuram interesentam un tādējādi veicinātu sektora caurskatāmību. Cik iespējams, informāciju datu bāzes izveidei vajadzētu izgūt no dažādu valdības un pašvaldību institūciju rīcībā esošiem reģistriem un datubāzēm. Organizācijas raksturojošo pamatinformāciju (nosaukumu, kontaktinformāciju utt.) varētu publicēt virtuālā platformā kā sākotnējo piederības apliecinājumu SLO/NVO sektoram un kā aicinājumu organizācijām veidot detalizētākus savu darbību raksturojošus profilus. Ja organizācijas uz šo aicinājumam atsauktos, tām, pirmkārt, vajadzētu pārskatīt publisko spēlētāju rīcībā esošo informāciju un, kur nepieciešams, to precizēt un papildināt, tādējādi veicinot atbildības uzņemšanos par sava profila izveidi. Tāpat organizācijām vajadzētu sagatavot to darbības ietekmes pamatojumus un dalīties ar jau uzkrātajiem darbības rezultātu mērījumiem. Šāds risinājums būtu efektīvs arī tām organizācijām, kurām nav resursu veidot un uzturēt savu mājas lapu.

Platformas tehniskās iespējas ļautu attēlot informāciju par organizāciju padarīto atraktīvā un viegli uztveramā veidā – pamatinformācija, galvenās aktivitātes un finanšu informācija, kā arī

---

¹⁴³ Italia non profit. 2022. Chi siamo. <https://italianonprofit.it/chi-siamo/>

sasniegumi. Platforma ļautu lietotājam atlasīt organizācijas, izmantojot vairākus kritērijus, kā arī veikt organizāciju salīdzinājumu.

Tāpat organizācijām varētu piešķirt dažādu pakāpju “uzticības zīmes”, kas dotu signālu sabiedrībai un potenciālajiem atbalstītājiem, ka konkrētā organizācija rīkojas pēc labas pārvaldības principiem. Tādas uzticības zīmes koncepts sasniegtu gan pašregulācijas un kontroles mērķi, gan arī būtu iespēja demonstrēt atbildīgu operacionālo rīcību sabiedrībai.

PLATFORMAS REZULTĀTI

Platformas pamatā ir ideja par digitālās komunikācijas, kompetences stiprināšanas, labas pārvaldības veicināšanas un datu analītikas rīka apvienojumu.

Platformā:

- vienkopus caurskatāmi tiktu integrēta pārbaudīta un ticama informācija par organizāciju darbības finanšu un ne finanšu rezultātiem, publicējot jaunākos statistikas datus, izpētes, kā arī platformai ģenerējot datus no tajā publicētajiem organizāciju profiliem;
- datu analītikas rīks veiks datu analītiku par organizāciju darbības finanšu un ne finanšu rezultātiem;
- kvalitatīvo un kvantitatīvo datu uzkrāšana un analītika sniegs atbalstu organizācijām to darbības izvērtēšanā, veiksmīgākā plānošanā, kā arī komunikācijā ar iesaistītajām pusēm, platformā integrējot Uzraudzības un novērtēšanas sistēmu, sociālās ietekmes mērīšanas pārvaldību;
- kompetences centrs, platformā iekļaujot informatīvi izglītojošus materiālus, metodikas u.c. atbalstu organizāciju pašvērtējumu veikšanai, labas pārvaldības ieviešanai;
- datu stāstu stāstīšana jeb automatizētā vizualizēšana, kas ļaus Latvijas un starptautiskajām uzraudzības institūcijām, ieinteresētajām pusēm, kā arī visai sabiedrībai, ziedotājiem, brīvprātīgā darba veicējiem pārliecināties par sektora caurskatāmību un uzticību;
- labas pārvaldības izcilības zīme jeb “zaļā karotīte” - ieprogrammēta vērtēšanas sistēma, veicinot labas pārvaldības principu ievērošanu nevalstiskajā sektorā. Piedaloties novērtējumā, organizācijām būs iespēja iegūt zināšanas, kā veicināt organizācijas izaugsmi, sekot līdzi sava snieguma dinamikai, saņemt ekspertu rekomendācijas par prioritāri uzlabojamiem procesiem.

Koncepts risinājumam:

- Latvijas Pilsoniskās alianses mājaslapa kļūst par virtuālo pilsoniskās kompetences centru, kas ietver arī resursus labas pārvaldības, caurskatāmības, pārskata un atbildības stiprināšanai nevalstiskajā sektorā, jeb ieviesti pašregulācijas mehānismi;

- Platforma ASNS kļūst par Uzraudzības un novērtēšanas sistēmu (M&E) un sociālās ietekmes pārvaldes rīku organizācijām (programma tiek paplašināta ar iespēju NVO pierēģistrēt savu dalību, nepiedaloties kā resursu sniedzējs vai prasītājs, bet katra organizācija izveido savu profilu datu uzkrāšanai un analītikai). Sociālās ietekmes digitālais rīks pieejams platformā no 2024.gada aprīļa;
- Latvijas Pilsoniskās alianses mājaslapa kā vienota platforma jaunāko pārskatu un datu iegūšanai par nevalstisko sektoru;
- ASNS platforma kā datu stāstīšanas digitālais rīks, kas sniedz automātiski ģenerētus vizuāļus digitālai komunikācijai par sektoru kopumā un reģistrētajām organizācijām;
- “Zaļā karotīte” jeb **labas pārvaldes izcilības zīmes** koncepta ieviešana, kas sasniedz gan pašregulācijas un kontroles mērķi, gan arī ir iespēja demonstrēt atbildīgu rīcību sabiedrībai.

Tehniskais risinājums:

1. līmenis

Sēkliņa

Organizācija ir reģistrējusi minimālo informāciju un pirmo dokumentāciju.

Izveidot profilu

2. līmenis

Dīgsts

Organizācija ir reģistrējusi nepieciešamo pamata informāciju un vadības panelis tiek aktivizēts daļēji.

Izveidot profilu

3. līmenis

Asns

Organizācija ir reģistrējusi nepieciešamo pamata informāciju un tiek apliecināta caurskatāmība un laba pārvaldība.

Izveidot profilu

4. līmenis

Pumpuri

Organizācija aizpilda nepieciešamos datus, lai iegūtu skaidru priekšstatu gan par vērtībām, gan par darbību, gan par sasniegumiem.

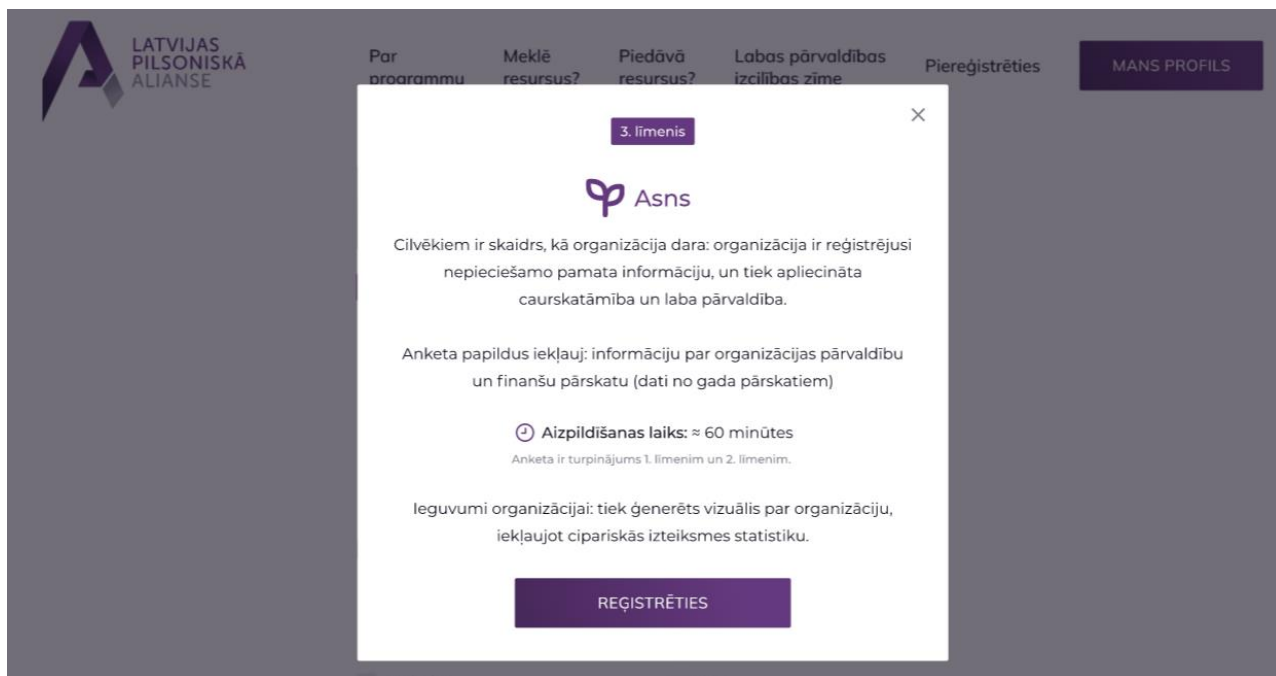
Izveidot profilu

5. līmenis

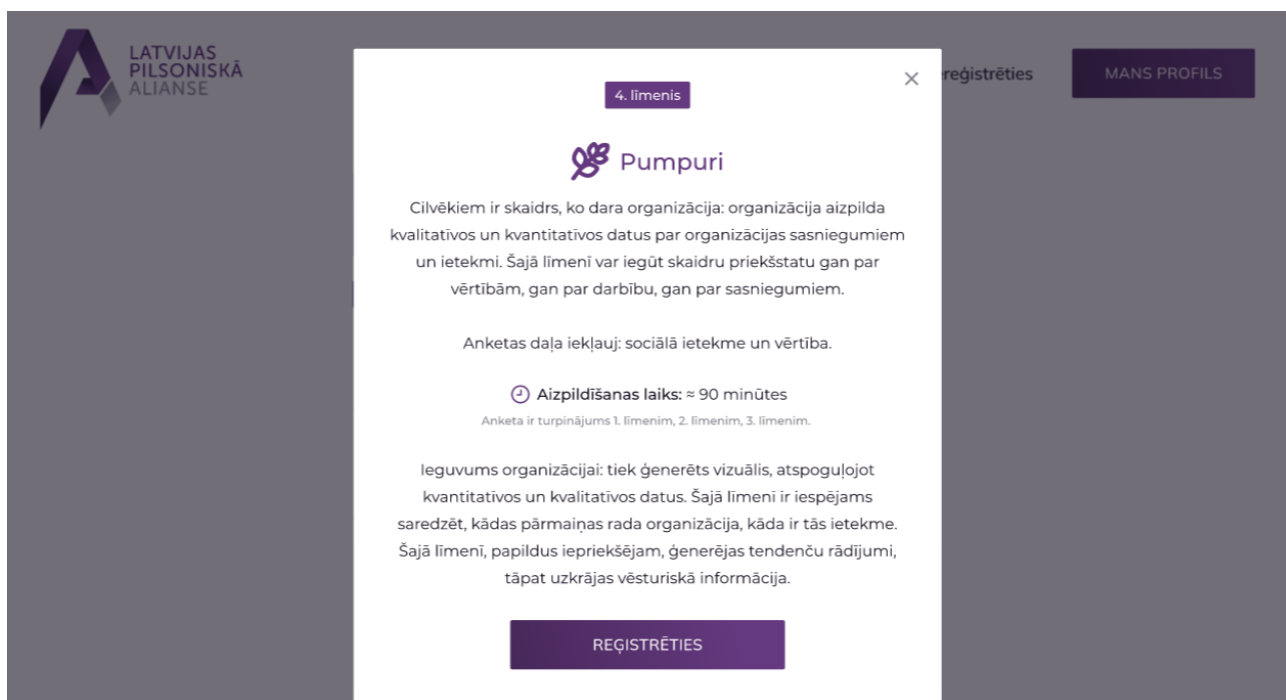
Zieds

Izstrādes stadijā.

40. attēls. ASNS ekrāna šāviņš ar pieciem līmeņiem no mājas lapas <https://asns.nvo.lv/>

41. attēls. ASNS ekrāna šāviņš.

42. attēls. ASNS ekrāna šāviņi no mājas lapas <https://asns.nvo.lv/>